

UPPSALA
UNIVERSITET

NCK
NATIONELLT CENTRUM
FÖR KVINNOFRID

Våld mot hbtq-personer – en forsknings- och kunskapsöversikt

Redovisning av regeringsuppdrag i
Regleringsbrev för budgetåret 2017
avseende Uppsala universitet

Nationellt centrum för kvinnofrid, NCK
Uppsala universitet
Akademiska sjukhuset
751 85 Uppsala
www.nck.uu.se
NCK-rapport 2018:1
ISSN 1654-7195
Publicerad 2018

Våld mot hbtq-personer
– en forsknings- och kunskapsöversikt

Redovisning av regeringsuppdrag i
Regleringsbrev för budgetåret 2017
avseende Uppsala universitet

Förord

I regleringsbrevet till Uppsala universitet för 2017 fick Nationellt centrum för kvinnofrid i uppdrag att ta fram ett uppdaterat kunskapsunderlag om våld i samkönade relationer och annat våld mot hbtq-personer. Underlaget skulle enligt uppdraget fokusera på unga bisexuella kvinnor, transpersoner som utsätts för partnervåld och unga hbtq-personer som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck.

Som ett resultat av uppdraget presenterar NCK härmed *Våld mot hbtq-personer – en forsknings- och kunskapsöversikt* (NCK-rapport 2018:1). Översikten har utformats som ett komplement till *Våld i samkönade relationer – en kunskaps- och forskningsöversikt* (NCK-rapport 2009:2) som publicerades 2009.

Författare till denna forsknings- och kunskapsöversikt är Madelene Sundström, utredare vid enheten för kunskapssammanställning och analys av forskningsbehov vid NCK.

Alla våldsutsatta personer har samma rätt till stöd och ett respektfullt och professionellt bemötande, oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck. Det är därför vår förhoppning att översikten ska bidra till ökad kunskap om hur situationen för våldsutsatta hbtq-personer i Sverige ser ut och hur samhällets stöd och hjälp kan förbättras.

Uppsala mars 2018

Gun Heimer
Professor, chef för NCK

Karin Sandell
Enhetschef

Innehållsförteckning

Förord	2
Inledning	4
Begreppsanvändning	4
Disposition och avgränsningar	5
Politiska och juridiska förändringar sedan 2009	6
Våldsutsatthet och sexuell läggning	9
Forskningen om våld av partner	9
Representativa datainsamlingar	10
Multinationella studier genomförda i EU	17
Skol- och ungdomsstudier	20
Studier med vuxna om våldsutsatthet under barndomen	22
Det svenska kunskapsläget	24
Studier byggda på hälsoenkäter	26
Att bryta upp och att söka hjälp	30
Bisexuella kvinnor och särskild utsatthet	33
Våld mot transpersoner	37
Studier om våld mot transpersoner	38
Multinationell studie genomförd i EU	42
Studier om dejtingvåld mot unga transpersoner	43
Det svenska kunskapsläget	44
Våld mot unga transpersoner	46
Partnervåld och sexuellt våld mot transpersoner	49
Partnervåld mot transpersoner	49
Sexuellt våld	51
Hjälpsökande och bemötande	52
Hedersrelaterat våld och förtryck mot unga hbtq-personer	54
Intervjuer med utsatta hbtq-personer	54
Kartläggningar genomförda i Sverige	56
Sammanfattning	61
Avslutande reflektioner	63
Referenser	64

Inledning

Våld mot hbtq-personer är en kränkning av mänskliga rättigheter och ett allvarligt samhällsproblem.

I regleringsbrevet till Uppsala universitet för 2017 fick Nationellt centrum för kvinnofrid i uppdrag att ta fram ett uppdaterat kunskapsunderlag om våld i samkönade relationer och annat våld mot hbtq-personer. Enligt uppdraget skulle underlaget fokusera på ”unga bisexuella kvinnor, transpersoner som utsätts för partnervåld och unga hbtq-personer som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck”.¹ Som ett resultat av uppdraget presenterar NCK denna forsknings- och kunskapsöversikt om våld mot hbtq-personer.

Översikten har utformats som ett komplement till NCK:s rapport *Våld i samkönade relationer – en kunskaps- och forskningsöversikt* som publicerades 2009.² I rapporten presenterades en sammanställning av såväl internationell som svensk forskning. Den visade på ett stort behov av forskning och att avsaknaden av forskning bland annat lett till bristande kunskapsunderlag för att förbättra samhällets stöd till män och kvinnor utsatta för våld i samkönade relationer.³

Begrepps användning

I NCK:s rapport från 2009 användes genomgående begreppet hbt som ett samlingsnamn för bi- och homosexuella personer samt transpersoner.⁴ I enlighet med det aktuella uppdraget har begreppet hbtq använts i stor utsträckning i denna forsknings- och kunskapsöversikt. Hbtq är en förkortning för homosexuella, bisexuella, transpersoner och queera, och detta begrepp används i övergripande resonemang och beskrivningar av litteratur.⁵ Begreppet hbt (på engelska lgbt eller glbt) används dock ofta i litteraturen och i en del sammanhang har författarnas terminologibruk använts i beskrivningar av specifika studier eller material.

Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners och queeras rättigheter (RFSL) beskriver queer som ett begrepp som grundar sig i kritik mot hur personer kategoriseras med utgångspunkt från heterosexualitet och könsbinaritet. Begreppet grundar sig även i en kritik mot idéer om normalitet gällande kön och sexualitet. Personer som kallar sig queer kan till exempel vara personer som inte vill definiera sitt

¹ Utbildningsdepartementet (2016) s. 3.

² Nationellt centrum för kvinnofrid (2009). Samma år presenterade NCK även en film och ett pedagogiskt material som ger en fördjupad teoretisk förståelse av våld i samkönade relationer, för att läsa mer om materialet, se Nationellt centrum för kvinnofrid (u.å.).

³ Nationellt centrum för kvinnofrid (2009) s. 10.

⁴ För en presentation av hbt-begreppet, se Nationellt centrum för kvinnofrid (2009) s. 12.

⁵ Se till exempel Folkhälsomyndigheten (2015) s. 10 och Lundberg, Malmquist & Wurm (2017) s. 343.

kön eller sin sexuella läggning. Det kan också vara personer som beskriver sin könsidentitet eller sexualitet som queer.⁶

Disposition och avgränsningar

Forsknings- och kunskapsöversikten inleds med ett kort avsnitt som redogör för vissa juridiska och politiska förändringar på hbtq-området sedan NCK:s rapport om våld i samkönade relationer publicerades 2009. Syftet är att peka på uppgifter i den tidigare rapporten som i dag har blivit inaktuella.

Dispositionen följer i övrigt uppdragets utformning och återspeglar även i viss utsträckning hur forskningen är organiserad. I uppdraget efterfrågades ett särskilt fokus på våld mot unga bisexuella kvinnor, partnervåld mot transpersoner och hedersrelaterat våld och förtryck mot unga hbtq-personer.

I kapitlet *Våldsutsatthet och sexuell läggning* presenteras svensk och internationell forskning och studier om våld mot personer med olika sexuella läggningar. Inventeringen har avgränsats till att beakta material som publicerats under 2009 eller senare. I sammanställningen av forskning från andra länder än Sverige har bland annat databasen *Web of Science* använts och studier som bygger på slumpmässiga datainsamlingar har prioriterats. Eftersom ett särskilt fokus på unga bisexuella kvinnor efterfrågats inkluderar inventeringen skol- och ungdomsstudier. Kapitlet avslutas med avsnittet *Bisexuella kvinnor och särskild utsatthet*.

I kapitlet *Våld mot transpersoner* presenteras forskning och studier om våld mot transpersoner som genomförts såväl i Sverige som i andra länder. Inventeringen har avgränsats till material som publicerats under 2009 eller senare. I arbetet med att identifiera internationell litteratur har bland annat databasen *Web of Science* använts. I enlighet med uppdraget handlar ett särskilt avsnitt om partnervåld och sexuellt våld mot transpersoner, inklusive våldets uttrycksformer och vilka hinder transpersoner kan möta vid hjälpsökande.

Kunskapsunderlaget avslutas med kapitlet *Hedersrelaterat våld och förtryck mot unga hbtq-personer*. Eftersom NCK:s rapport från 2009 inte beaktade hedersrelaterat våld och förtryck har även material som publicerats före 2009 inkluderats. Trots detta är materialet mycket begränsat. Flera sökningar i exempelvis databaserna *Web of Science* och *PubMed* har gjorts under 2017 i syfte att identifiera relevant forskning om hedersrelaterat våld och förtryck mot hbtq-personer. Trots justeringar av sökord har inga ytterligare studier kunnat identifieras. Kapitlet presenterar därför det svenska kunskapsläget och vad intervjuer med ungdomar som utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck i Sverige visat. Även vad kartläggningar i Sverige har visat angående utsatta hbtq-personer presenteras.

⁶ RFSL (2015). För en presentation av ett queerteoretiskt perspektiv, se Nationellt centrum för kvinnofrid (2009) s. 19.

Politiska och juridiska förändringar sedan 2009

Sedan NCK:s rapport *Våld i samkönade relationer* publicerades 2009 har det skett flera politiska och juridiska förändringar när det gäller hbtq-personers rättigheter såväl i Sverige som internationellt. Nedan presenteras en del av denna utveckling.

Genomgången är inte heltäckande, utan syftet är att uppdatera uppgifter i den tidigare rapporten som i dag har blivit inaktuella.

I NCK:s rapport uppmärksammades att FN:s generalförsamling antagit *Deklaration om avskaffande av våld mot kvinnor* 1993 men att det alltså saknades en juridiskt bindande internationell reglering kring mäns våld mot kvinnor.⁷ Sedan 2011 finns det på europeisk nivå ett juridiskt bindande instrument om våld mot kvinnor och våld i familjen. *Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet* (Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence) trädde i kraft i Sverige 2014. Konventionen kallas även Istanbulkonventionen. I ingressen fördöms alla former av våld mot kvinnor och våld i hemmet. Enligt Istanbulkonventionen ska anslutande parter vidta nödvändiga åtgärder för att med tillbörlig aktsamhet ”förebygga, utreda, straffa och gottgöra våldshandlingar” som faller inom ramen för konventionen.⁸ I artikel 4 uppges att:

Parterna ska tillämpa bestämmelserna i denna konvention, särskilt åtgärderna för att skydda brottsoffrens rättigheter, utan åtskillnad såsom på grund av kön, genus, ras, hudfärg, språk, religion, politisk eller annan åskådning, nationellt eller socialt ursprung, tillhörighet till en nationell minoritet, förmögenhet, börd, sexuell läggning, könsidentitet, ålder, hälsotillstånd, funktionsnedsättning, civilstånd, status som migrant eller flykting eller ställning i övrigt.

I den förklarande rapporten till konventionen framhålls att stödverksamheter många gånger inte är tillgängliga för homo- och bisexuella personer som utsätts för våld i hemmet. Likaså uppmärksammas att personer kan utsättas för diskriminering för sin könsidentitet.⁹ De förebyggande åtgärder som omfattas av konventionen, till exempel utbildning av yrkesgrupper, ”ska genomföras med beaktande av de särskilda behov som vissa personer har på grund av särskilda omständigheter som har gjort dem särskilt utsatta”.¹⁰ Den förklarande rapporten lyfter fram hur förövare ofta medvetet riktar in sig på personer som kan ha svårare att försvara sig eller söka upprättelse på grund av den situation de befinner sig i. Såväl homo- som bisexuella kvinnor och män samt transpersoner beskrivs kunna befinna sig i en sådan situation.¹¹ Konventionen uppmärksammar också att skyddande insatser och stödjande åtgärder som tillgång till

⁷ Nationellt centrum för kvinnofrid (2009) s. 20.

⁸ Council of Europe (2011a) s. 6.

⁹ Council of Europe (2011b).

¹⁰ Council of Europe (2011a) s. 8.

¹¹ Council of Europe (2011b).

nationella stödtelefoner och skyddat boende ska tillgodose särskilt utsatta personers särskilda behov.¹²

År 2014 presenterades Sveriges första strategi för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck. Strategin klargör att arbetet för lika rättigheter och möjligheter för hbt-personer behöver stärkas då hbt-personer alltjämt utsätts för diskriminering och andra kränkningar i det svenska samhället. Våld, diskriminering och andra kränkningar mot hbt-personer är ett av strategins fokusområden.¹³

FN:s råd för mänskliga rättigheter (United Nations Human Rights Council, UNHRC) har sedan 2011 återkommande antagit resolutioner om skydd mot våld och diskriminering baserat på sexuell läggning och könsidentitet.¹⁴ I den resolution som antogs 2016 fastställdes att en oberoende expert på frågor om skydd mot våld och diskriminering baserat på sexuell läggning och könsidentitet skulle tillsättas. Den oberoende experten ska bland annat verka för att medvetenheten ökar om våld mot personer baserat på sexuell läggning och könsidentitet.¹⁵

I NCK:s rapport från 2009 uppgavs att homosexualitet var kriminaliserat i fler än 80 länder och att det i en del länder var belagt med dödsstraff.¹⁶ Siffrorna som presenterades var tagna från 2009 års *State-Sponsored Homophobia* utgiven av ILGA (The International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association). *State-Sponsored Homophobia* är en årligen återkommande rapport som sedan 2006 presenterar en genomgång av nationella lagstiftningar. I 2017 års rapport drar författarna slutsatsen att sexuell praktik mellan två personer av samma kön (per maj 2017) är olagligt i 71 länder.¹⁷ Enligt författarnas analys är samkönad sexuell praktik belagt med dödsstraff i åtta länder. Detta inkluderar fyra länder där det är belagt med dödsstraff på nationell nivå, två länder där det är belagt med dödsstraff i vissa delar av landet och två länder där icke-statliga aktörer utfärdar dödsstraff för samkönad sexuell praktik.¹⁸

I samband med presentationen av en studie från USA som uppmärksammat utsatthet för samkönat våld under militärtjänstgöring beskrevs den policy i USA som innebar att homo- och bisexuella personer inom den amerikanska militären inte fick berätta om sin sexuella läggning. Policyn kallades ”Don’t ask, don’t tell”.¹⁹ Om en person berättade

¹² Council of Europe (2011a) s. 11.

¹³ Regeringskansliet (u.å.) s. 5. Se Statskontoret (2016) för en utvärdering av strategin för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck.

¹⁴ United Nations Human Rights Council (2011) och (2014).

¹⁵ United Nations Human Rights Council (2016).

¹⁶ Nationellt centrum för kvinnofrid (2009) s. 17. En beskrivning av i vilka länder samkönad sexuell praktik var belagt med dödsstraff återkommer på s. 45.

¹⁷ Carroll & Mendos (2017) s. 37.

¹⁸ Ibid. s. 40. I sammanhanget uppmärksammas att i ytterligare fem länder föreskrivs samkönad sexuell praktik med dödsstraff men dödsstraffet implementeras inte.

¹⁹ Nationellt centrum för kvinnofrid (2009) s. 53–54.

om sin sexuella läggning riskerade personen att avskedas. Denna policy upphörde att gälla år 2011.²⁰

²⁰ Goldbach & Castro (2016).

Våldsutsatthet och sexuell läggning

Sexuell läggning definieras på olika sätt i litteraturen. Sexuell läggning kan definieras som sexuell identitet och studiedeltagare tillfrågas huruvida de identifierar sig som homo-, bi- eller heterosexuella eller som något ytterligare alternativ.²¹ Ett annat sätt att definiera sexuell läggning är att utgå ifrån attraktion och fråga studiedeltagare huruvida de är känslomässigt eller sexuellt attraherade av personer av motsatt och/eller samma kön. Slutligen kan utgångspunkten vara sexuell praktik och studiedeltagare tillfrågas då om de till exempel har haft sex med personer av motsatt och/eller samma kön.²²

Andelen personer som i en studie kategoriseras som homo-, bi- eller heterosexuella kan variera beroende på hur sexuell läggning definieras och hur frågor ställs.²³ I litteraturen återfinns olika argument för vilken eller vilka av dessa definitioner och sätt att mäta sexuell läggning som är att föredra i olika sammanhang. Att forskare etiketterar personer utifrån deras partners könsidentitet utan att veta hur personerna själva identifierar sin sexuella läggning har till exempel ifrågasatts.²⁴

Sexuella minoriteter (sexual minorities) är ett vanligt förekommande begrepp inom forskningen. Begreppet refererar till personer som har en annan sexuell läggning än den heterosexuella majoriteten i en population.²⁵ Begreppet har beskrivits som problematiskt så till vida att fokus hamnar på negativa aspekter av homo- och bisexuella personers livserfarenheter. Samtidigt har dess användning argumenterats för då begreppet lyfter fram den homofobi²⁶ som homo- och bisexuella personer ofta utsätts för, vilket anses avgörande för en förståelse av våld mot dessa grupper.²⁷

Forskningen om våld av partner

Även om forskningen om våld av partner mot sexuella minoriteter utgör en liten del av den totala forskningen om partnervåld har antalet studier ökat avsevärt.²⁸ I stor utsträckning har forskningen fokuserat på våld i samkönade relationer och framför allt på partnervåld mot homosexuella personer.²⁹ Det har dock uppmärksammats att

²¹ Svedin & Priebe (2009) s. 54 och Priebe & Svedin (2013) s. 727. Ytterligare alternativ i studier kan vara att personen är osäker eller identifierar sin sexuella läggning som annat än de svarsalternativ som presenteras, se till exempel Priebe & Svedin (2013).

²² Svedin & Priebe (2009) s. 54–55 och Priebe & Svedin (2013).

²³ Svedin & Priebe (2009) s. 55. För en analys av operationaliseringen av sexuell läggning i en svensk studie med gymnasieelever år 3, se Priebe & Svedin (2013).

²⁴ Messinger (2017) s. 48–49.

²⁵ Calton, Bennett Cattaneo & Gebhard (2015) s. 585.

²⁶ För en presentation av begreppen homo-, bi och transfobi, se Nationellt centrum för kvinnofrid (2009) s. 13–15.

²⁷ Messinger (2017) s. 22.

²⁸ Edwards, Sylaska & Neal (2015) s. 112.

²⁹ Barrett & St. Pierre (2013) s. 1–2. En del forskare har lyft att forskningen om våld i samkönade relationer framför allt fokuserat på våld mot lesbiska, se till exempel Ristock (2011) s. 4.

forskningen om partnervåld mot hbtq-personer på senare år i allt större utsträckning börjat analysera partnervåld i såväl samkönade som olikkönade relationer.³⁰

I litteraturen uppmärksammas att det finns en stor variation i hur studier har utformats och att detta sannolikt har bidragit till de olika resultat som presenterats. Studier har till exempel skiljt sig åt rörande vilka former av våld som beaktats och hur frågor utformats samt vilka tidsperioder som studerats.³¹ Detta är inte ett unikt särdrag för forskningen som rör våld av partner mot homo- och bisexuella personer. Inom litteraturen beskrivs dock även andra metodologiska begränsningar. I en del datainsamlingar har det inte gått att utläsa vilket kön en våldsutövande partner haft vilket medför att det inte går att avgöra om resultaten rör våld i samkönade eller olikkönade relationer.³² Att forskningen även tenderat att homogenisera sexuella minoriteter och att analyser inte alltid beaktat skillnader mellan personer med olika sexuella läggningar och kön har även problematiserats.³³

År 2017 publicerades en analys av vad studier visat angående prevalensen av partnervåld mot sexuella minoriteter och personer som har sex med personer av samma kön. Inventeringen inkluderade både studier som byggts på slumpmässiga datainsamlingar och icke slumpmässiga datainsamlingar. I studier där könsidentitet inte tagits i beaktande hade prevalensen av psykiskt partnervåld uppskattats till mellan 58 och 81 procent. För fysiskt och sexuellt partnervåld var motsvarande omfattning 7–40 procent respektive 8–17 procent. Studier som tagit könsidentitet i beaktande hade för vuxna kvinnor uppskattat prevalensen av psykiskt partnervåld till mellan 46 och 84 procent, prevalensen av fysiskt partnervåld till mellan 12 och 58 procent och prevalensen av sexuellt partnervåld till mellan 4 och 33 procent. För vuxna män hade studier uppskattat prevalensen av psykiskt partnervåld till mellan 18 och 94 procent, prevalensen av fysiskt partnervåld till mellan 16 och 48 procent och prevalensen av sexuellt partnervåld till mellan 1 och 29 procent. Samtliga siffror gällde erfarenheter av våld någon gång under livstiden.³⁴

I litteraturen uppmärksammas att studier om partnervåld mot homo- och bisexuella personer primärt byggts på icke slumpmässiga datainsamlingar.³⁵ På senare år har dock flera studier publicerats, framför allt i USA, som bygger på ett slumpmässigt urval av deltagare och som presenterar jämförande analyser utifrån kön och sexuell läggning.

Representativa datainsamlingar

År 2011 publicerades en studie byggd på data från undersökningen National Violence Against Women Survey (NVAWS), 1994–1996 i USA. I studien analyseras våld av

³⁰ Messinger (2017) s. 46–47.

³¹ Se till exempel Barrett & St. Pierre (2013) s. 5 och Edwards, Sylaska & Neal (2015) s. 113.

³² Se till exempel Heibert-Murphy, Ristock & Brownridge (2011) s. 44 och Barrett & St. Pierre (2013) s. 5.

³³ Barrett & St. Pierre (2013) s. 16.

³⁴ Messinger (2017) s. 63–78.

³⁵ Se till exempel Barrett & St. Pierre (2013) s. 5, Walters, Chen & Breiding (2013) s. 5 och Goldberg & Meyer (2013) s. 1110.

partner mot 7 257 deltagande kvinnor (svarsfrekvens 72,1 procent) och 6 925 deltagande män (svarsfrekvens 68,9 procent) som någon gång varit gifta eller sammanboende med en partner. Även om resultaten i studien presenteras för hetero-, homo- och bisexuella personer ställdes inga frågor i studien om hur deltagarna själva identifierade sig när det kom till sexuell läggning. Istället utgick analysen ifrån huruvida deltagarna haft någon partner (sammanboende eller äktenskap) av motsatt och/eller samma kön.³⁶ Den rapporterade prevalensen av verbalt, kontrollerande, fysiskt och sexuellt våld av partner framgår av tabell 1.

<i>Tabell 1</i>	Verbalt (%)	Kontrollerande (%)	Fysiskt (%)	Sexuellt (%)
<i>Bisexuella kvinnor</i>	82,61	90,91	42,86	15,69
<i>Homosexuella kvinnor</i>	44	55,56	25	3,57
<i>Heterosexuella kvinnor</i>	37,26	40,96	21,17	4,51
<i>Bisexuella män</i>	82,14	81,48	16,13	3,13
<i>Homosexuella män</i>	65,52	82,76	33,33	3,13
<i>Heterosexuella män</i>	35,99	41,33	7,54	0,18

Resultat tagna ur Messinger (2011)

En del resultat gällde för samtliga grupper, oberoende av sexuell läggning eller kön. Erfarenheter av verbalt och kontrollerande våld (psykiskt våld) rapporterades i störst utsträckning följt av fysiskt och därefter sexuellt våld. Utsatthet för sexuellt våld sammanföll vanligen med erfarenheter av såväl fysiskt som verbalt och kontrollerande våld för samtliga grupper. Utsatthet för fysiskt våld sammanföll oftast med erfarenheter av verbalt och kontrollerande våld.³⁷ Enligt resultaten hade bisexuella personer i större utsträckning än såväl hetero- som homosexuella personer utsatts för våld av partner. Bland bisexuella personer hade kvinnor i större utsträckning än män utsatts för samtliga former av våld av partner med undantag för verbalt våld. Homosexuella män hade i större utsträckning än homosexuella kvinnor utsatts för samtliga former av våld med undantag för sexuellt våld. Samtliga bisexuella kvinnor och män som utsatts för sexuellt våld uppgav att det rört sig om manliga partner. Gällande verbalt, kontrollerande och fysiskt våld var det bland såväl bisexuella kvinnor som män vanligare att partnern som utsatt dem varit av motsatt kön.³⁸

I USA genomförs återkommande National Intimate Partner and Sexual Violence Survey (NISVS) av Centers for Disease Control and Prevention (CDC). Det är en datainsamling på nationell nivå där ett representativt urval av personer äldre än 18 år tillfrågas om erfarenheter av sexuellt våld, stalkning och våld av partner. År 2013 publicerade CDC

³⁶ Messinger (2011) s. 2231, 2233–2234.

³⁷ Ibid. s. 2238–2239.

³⁸ Ibid. s. 2236, 2238. Se även Messinger (2017) s. 87.

en rapport där datamaterialet från NISVS 2010 analyserats utifrån deltagarnas kön och självrapporterade sexuella läggning. Resultaten rör uteslutande våldsutsatthet under livstiden då det inte var möjligt att genomföra en analys för våldsutsatthet under senaste året.³⁹ Författarna uppmärksammar i slutdiskussionen att respondenternas sexuella läggning vid tidpunkten för våldsutsattheten inte framgick av datamaterialet.⁴⁰

Kvinnor

Inom ramen för NISVS 2010 telefonintervjuades 9086 kvinnor.⁴¹ Den rapporterade prevalensen av våld mot kvinnor framgår av tabell 2.

<i>Tabell 2</i>	Bisexuella kvinnor (%)	Lesbiska kvinnor (%)	Heterosexuella kvinnor (%)
<i>Våldtäkt</i>	46,1	13,1	17,4
<i>Annat sexuellt våld</i>	74,9	46,4	43,3
<i>Stalkning</i>	36,3	-	15,5
<i>Våld av partner</i>			
<i>Fysiskt våld, stalkning och/ eller våldtäkt av partner</i>	61,1	43,8	35,0
<i>Fysiskt våld av partner</i>	56,9	40,4	32,3
<i>Stalkning av partner</i>	31,1	-	10,2
<i>Våldtäkt av partner</i>	22,1	-	9,1
<i>Annat sexuellt våld av partner</i>	40,0	-	15,3
<i>Psykiskt våld av partner</i>	76,2	63,0	47,5

(-) Siffror presenteras inte i rapporten

Resultat tagna ur Walters, Chen & Breiding (2013)

Bisexuella kvinnor hade i en statistiskt signifikant större utsträckning utsatts för nästintill samtliga former av våld jämfört med lesbiska och heterosexuella kvinnor. Färre signifikanta skillnader återfanns mellan lesbiska och heterosexuella kvinnor.⁴² Bisexuella kvinnor hade i en statistiskt signifikant större utsträckning än såväl lesbiska som heterosexuella kvinnor någon gång utsatts för våldtäkt.⁴³ Av bi- och heterosexuella kvinnor som utsatts för våldtäkt uppgav 98,3 respektive 99,1 procent att det enbart rört sig om manliga förövare och över 60 respektive 70 procent att det rört sig om en förövare. Vidare hade över 90 procent av bisexuella och närmare 80 procent av

³⁹ Walters, Chen & Breiding (2013) s. 6.

⁴⁰ Ibid. s. 34.

⁴¹ 2,2 procent uppgav att de var bisexuella, 1,3 procent att de var lesbiska och 96,5 procent att de var heterosexuella. Ibid. s. 6.

⁴² Ibid. s. 33.

⁴³ Ibid. s. 10.

heterosexuella kvinnor varit yngre än 25 år då de utsatts för våldtäkt. Bisexuella kvinnor (48,2 procent) hade i en statistiskt signifikant större utsträckning än heterosexuella kvinnor (28,3 procent) varit mellan 11 och 17 år då de utsatts för våldtäkt.⁴⁴

Även när det kom till annat sexuellt våld rapporterade bisexuella kvinnor att de utsatts i en signifikant större utsträckning än lesbiska och heterosexuella kvinnor.⁴⁵ Av dem som utsatts uppgav 94,7 procent av heterosexuella, 87,5 procent av bisexuella och 85,2 procent av lesbiska kvinnor att det enbart hade rört sig om manliga förövare.⁴⁶ Utsatta bisexuella kvinnor (32,3 procent) rapporterade i en statistiskt signifikant mindre utsträckning än utsatta heterosexuella kvinnor (47,0 procent) att det handlat om en enda förövare. Cirka en tredjedel av såväl utsatta lesbiska (38,6 procent) som bisexuella (36,4 procent) och heterosexuella kvinnor (30,0 procent) uppgav att det rört sig om tre eller fler förövare (skillnaderna var inte statistiskt signifikanta).⁴⁷

När det kom till att någon gång ha utsatts för fysiskt våld, stalkning eller våldtäkt av en partner rapporterade bisexuella kvinnor detta i en signifikant större utsträckning än heterosexuella och lesbiska kvinnor. Skillnaden mellan lesbiska och heterosexuella kvinnor var inte statistiskt säkerställd.⁴⁸ Drygt 60 procent av bisexuella kvinnor som utsatts uppgav att det rört sig om en enda partner vilket var signifikant mindre än motsvarande siffror för heterosexuella (71,6 procent) och homosexuella kvinnor (78,9 procent). Vidare uppgav 89,5 procent av bisexuella kvinnor och 98,7 procent av heterosexuella kvinnor att det enbart rört sig om manliga partner. Av utsatta lesbiska kvinnor uppgav 67,4 procent att det uteslutande varit kvinnliga partner som utsatt dem.⁴⁹

Utöver dessa resultat rapporterade bisexuella kvinnor också i en signifikant större utsträckning än heterosexuella kvinnor att en partner någon gång utsatt dem för våldtäkt eller annat sexuellt våld. Likaså rapporterade bisexuella kvinnor i en större utsträckning än såväl lesbiska som heterosexuella kvinnor att en partner utsatt dem för fysiskt eller psykiskt våld.⁵⁰

⁴⁴ Gällande vid vilken ålder kvinnan utsatts för våldtäkt, förövarens kön och hur många förövare det rört sig om presenteras inga siffror för lesbiska kvinnor i rapporten. Walters, Chen & Breiding (2013). s. 10–13.

⁴⁵ Ibid. s. 10. Annat sexuellt våld inkluderade sexuellt tvång, oönskad sexuell kontakt, oönskad sexuell erfarenhet som inte inneburit en fysisk kontakt och att ha tvingats penetrera någon mot personens vilja. Ibid. s. 9.

⁴⁶ Ibid. s. 13.

⁴⁷ Ibid. s. 12.

⁴⁸ Ibid. s. 18.

⁴⁹ Ibid. s. 26–27.

⁵⁰ Ibid. s. 18–23

Män

Telefonintervjuer med 7 421 män genomfördes inom ramen för NISVS 2010.⁵¹ Prevalensen av våld mot män presenteras i tabell 3.

<i>Tabell 3</i>	Bisexuella män (%)	Homosexuella män (%)	Heterosexuella män (%)
<i>Sexuellt våld, exkluderat våldtäkt</i>	47,4	40,2	20,8
Våld av partner			
<i>Fysiskt våld, stalkning och/eller våldtäkt av partner</i>	37,3	26,0	29,0
<i>Fysiskt våld av partner</i>	37,3	25,2	28,7
<i>Psykiskt våld av partner</i>	53,0	59,6	49,3

Resultat tagna ur Walters, Chen & Breiding (2013)

För män återfanns färre signifikanta skillnader i NISVS 2010 än för kvinnor.⁵² När det gällde flera former av våld, inklusive våldtäkt och stalkning, var materialet alltför begränsat för att uppskattningar av prevalensen för bi- och homosexuella män skulle kunna presenteras. Enligt resultatet rapporterade både bi- och homosexuella män att någon utsatt dem för annat sexuellt våld än våldtäkt i en statistisk signifikant större utsträckning än heterosexuella män.⁵³ Över 40 procent av homosexuella män och hälften av heterosexuella män (49,7 procent) som utsatts för sexuellt våld rapporterade att det hade rört sig om en enda förövare. En tredjedel av homosexuella (33 procent) och över en fjärdedel av heterosexuella män (27 procent) uppgav att det hade rört sig om tre eller fler förövare.⁵⁴ Närmare 79 procent av homosexuella och 66 procent av bisexuella män uppgav att det uteslutande hade rört sig om manliga förövare. Av heterosexuella män rapporterade 28,6 procent att det endast rört sig om manliga förövare.⁵⁵ När det kom till förövarna var en jämförande statistisk analys för män utifrån sexuell läggning inte möjlig att genomföra.⁵⁶

När det gällde fysiskt våld, stalkning och/eller våldtäkt av partner hade 37,3 procent av bisexuella män, 26 procent av homosexuella män och 29 procent av heterosexuella män någon gång utsatts (skillnaderna var inte statistiskt signifikanta). På grund av alltför begränsade data kunde utsattheten för stalkning respektive våldtäkt inte presenteras

⁵¹ 1,2 procent uppgav att de var bisexuella, 2,0 procent att de var homosexuella och 96,8 procent att de var heterosexuella. Walters, Chen & Breiding (2013) s. 6.

⁵² Ibid. s. 33.

⁵³ Ibid. s. 11, 15. Annat sexuellt våld inkluderade sexuellt tvång, oönskad sexuell kontakt, oönskad sexuell erfarenhet som inte inneburit en fysisk kontakt och att ha tvingats penetrera någon mot personens vilja. Ibid. s. 9, 11.

⁵⁴ Gällande antalet förövare presenterades inga siffror för bisexuella män.

⁵⁵ 54,8 procent av utsatta heterosexuella män uppgav att det endast rört sig om kvinnliga förövare och 16,6 procent att det rört sig om såväl kvinnliga som manliga förövare.

⁵⁶ Ibid. s. 12–13.

separat för bi- respektive homosexuella män. I stor utsträckning återspeglar därför resultaten siffrorna för fysiskt partnervåld.⁵⁷ Av de män som någon gång utsatts för fysiskt våld, stalkning och/eller våldtäkt av partner uppgav homosexuella män (89,1 procent) i en signifikant större utsträckning än bisexuella (53,6 procent) och heterosexuella män (73,3 procent) att det rört sig om en förövare. Vidare uppgav drygt 90 procent av homosexuella män att det enbart rört sig om manliga förövare. Att det uteslutande rört sig om kvinnliga förövare rapporterades av 78,5 procent av bisexuella och 99,5 procent av heterosexuella män.⁵⁸ Gällande prevalensen av psykiskt våld av partner var skillnaderna i utsatthet mellan bi-, homo- och heterosexuella män inte statistiskt signifikanta.⁵⁹

I Kanada genomförs sedan 1985 årligen datainsamlingen General Social Survey (GSS) och vart femte år har datainsamlingen fokuserat på brottsofferfrågor, inklusive våld av partner. I antologin *Intimate partner violence in LGBTQ lives*, publicerad 2011, beskriver tre forskare hur de funnit det omöjligt att analysera riskfaktorer för våld mot kvinnor i samkönade relationer utifrån data från GSS 1999 och 2004.⁶⁰ För båda åren återfanns en tydlig underrepresentation av kvinnor som levde i samkönade relationer och i GSS 1999 gällde det endast tolv kvinnor (vid båda datainsamlingarna hade över 12 000 kvinnor tillfrågats om att delta). Underrepresentationen beskrevs kunna bero på att en del kvinnor inte uppgett att de levde i samkönade relationer eller att de eventuellt i större utsträckning inte velat delta i undersökningarna. Författarna uppmärksammar dock att även om fler kvinnor som levde i samkönade relationer skulle ha deltagit fanns det andra begränsningar. Deltagarna hade fått svara på frågor om våldsutsatthet under det senaste året och de senaste fem åren där förövaren varit antingen deras nuvarande partner eller en tidigare partner. När det gällde våld där förövaren varit en tidigare partner hade ingen fråga om partners kön ställts. Därmed handlade eventuell rapportering av våldsutsatthet inte nödvändigtvis om våld i en samkönad relation.⁶¹

Trots att våldsutövande partners könstillhörighet inte framgår av datamaterialet har andra forskare analyserat våld mot bi- och homosexuella personer utifrån 2004 års GSS. Av de över 23 000 personer som telefonintervjuades (svarsfrekvens 74,5 procent) identifierade sig 372 personer som bi- eller homosexuella. Hälften av dessa tillfrågades om deras erfarenheter av våld av partner under de senaste fem åren då de uppgav att de levde i en äktenskapsliknande relation (common law) eller varit gifta.⁶² I studien presenteras inte prevalensen av våld för bi- och homosexuella kvinnor respektive män separat. Det framgår dock att bisexuella personer i en statistiskt signifikant större utsträckning än homosexuella personer rapporterat emotionellt och/eller ekonomiskt våld av partner under de senaste fem åren (46,8 respektive 26,6 procent). Detsamma

⁵⁷ Walters, Chen & Breiding (2013) s. 19.

⁵⁸ Ibid. s. 26–27.

⁵⁹ Ibid. s. 24–25.

⁶⁰ Även data från Violence Against Women Survey (VAWS) som genomfördes 1993 i Kanada beaktades men där hade ingen fråga om sexuell läggning ställts till deltagarna.

⁶¹ Heibert-Murphy, Ristock & Brownridge (2011) s. 43–44.

⁶² Barrett & St. Pierre (2013) s. 8–10.

gällde för fysiskt och/eller sexuellt partnervåld (28,6 respektive 15,5 procent). Drygt 43 procent av bi- och homosexuella kvinnor rapporterade att de utsatts för våld av partner under de senaste fem åren. Motsvarande siffra för bi- och homosexuella män var drygt 29 procent men skillnaden jämfört med bi- och homosexuella kvinnor var inte statistiskt signifikant. Bland dem som utsatts rapporterade dock bi- och homosexuella kvinnor statistiskt signifikant fler incidenter av våld under de senaste fem åren jämfört med bi- och homosexuella män. När det kom till antalet incidenter av partnervåld under de senaste fem åren rapporterade bisexuella kvinnor flest incidenter följt av homosexuella kvinnor, därefter bisexuella män och slutligen homosexuella män. Skillnaderna i antalet våldsincidenter var statistiskt signifikanta.⁶³

I 2014 års GSS rapporterade bi- och homosexuella personer i dubbelt så stor utsträckning (åtta procent) som heterosexuella personer (fyra procent) att de utsatts för fysiskt och/eller sexuellt våld av partner i ett äktenskap eller en äktenskapsliknande relation (common law) de senaste fem åren. Skillnaden i prevalens var framför allt stor bland kvinnor. Elva procent av bi- och homosexuella kvinnor rapporterade utsatthet för fysiskt och/eller sexuellt våld jämfört med tre procent av heterosexuella kvinnor.⁶⁴ Andelen bi- och homosexuella personer som rapporterade utsatthet var betydligt lägre i 2014 års GSS jämfört med i 2004 års GSS.⁶⁵

Inom ramen för undersökningen California Health Interview Survey (CHIS) telefonintervjuades fler än 51 000 slumpmässigt utvalda personer under 2007 och 2008. Deltagare som var 70 år eller yngre ombads identifiera sin sexuella läggning. Vidare ombads de uppge vilket kön deras partner haft, förutsatt att de haft minst en sexuell partner under det senaste året. I studien analyserades skillnader i våldutsatthet mellan bi-, hetero- och homosexuella kvinnor respektive män samt kvinnor och män som har sex med personer av samma kön men som inte identifierar sig som bi- eller homosexuella. Våld inkluderade till exempel att en partner utövat slag, knuffar eller sparkar eller att en partner genom våld eller hot om våld tvingat en deltagare till vaginalt, oralt eller analt sex eller sex med ett föremål.⁶⁶ Den rapporterade prevalensen av våld av partner, både sedan arton års ålder och under det senaste året, var högre för såväl bi- som homosexuella kvinnor och för kvinnor som har sex med kvinnor jämfört med heterosexuella kvinnor. Skillnaderna var dock endast statistiskt signifikanta för bisexuella kvinnor. Knappt 60 procent av bisexuella kvinnor uppgav att de utsatts för våld av partner någon gång sedan arton års ålder och drygt 27 procent att de utsatts under det senaste året. Motsvarande siffror var cirka 32 respektive 10 procent för homosexuella kvinnor, 22 respektive 5 procent för heterosexuella kvinnor samt 32 respektive 22 procent för kvinnor som har sex med kvinnor. Prevalensen av partnervåld var också högre för bi- och homosexuella män samt för män som har sex med män jämfört med heterosexuella män. Detta gällde såväl sedan arton års ålder som under det senaste året. Skillnaderna var dock endast statistiskt signifikanta för homosexuella män.

⁶³ Barrett & St. Pierre (2013) s. 14–16.

⁶⁴ Motsvarande siffror för män presenteras inte då urvalet varit för litet.

⁶⁵ Burczycka (2016). Prevalensen av emotionellt och/eller ekonomiskt våld framgår inte av materialet.

⁶⁶ Goldberg & Meyer (2013) s. 1111.

Cirka 27 procent av homosexuella män uppgav att de utsatts för våld av partner sedan 18 års ålder och 12 procent att de utsatts under det senaste året. Motsvarande siffror var knappt 20 respektive 9 procent för bisexuella män, 11 respektive 5 procent för heterosexuella män samt 17 respektive 9 procent för män som har sex med män. Endast för bisexuella kvinnor och homosexuella män presenterades information om huruvida den senaste våldsincidenten under det senaste året ägt rum i en sam- eller olikkönad relation. För bisexuella kvinnor hade det rört sig om en manlig partner i 95 procent av fallen och för homosexuella män i 97 procent av fallen.⁶⁷ I diskussionen lyfter författarna bland annat vikten av att personer med sexuella minoritetsidentiteter rutinmässigt tillfrågas om erfarenheter av våld av partner.⁶⁸

Multinationella studier genomförda i EU

Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter (European Union Agency for Fundamental Rights, FRA) publicerade 2014 resultaten av en undersökning om diskriminering och våld mot hbt-personer genomförd i EU:s medlemsländer. Under några månader 2012 hade över 93 000 personer äldre än 18 år som identifierade sig som homosexuella, bisexuella och/eller som transpersoner svarat på en webbaserad enkät.⁶⁹ Urvalet av deltagare hade inte varit slumpmässigt utan självselektivt. Av deltagarna uppgav 26 procent att de utsatts för hot om våld eller blivit fysiskt eller sexuellt attackerade under de senaste fem åren. Motsvarande siffra för det senaste året var 10 procent. Transpersoner hade i störst utsträckning utsatts för våld under såväl det senaste året som de senaste fem åren.⁷⁰ Den rapporterade prevalensen presenteras i tabell 4.

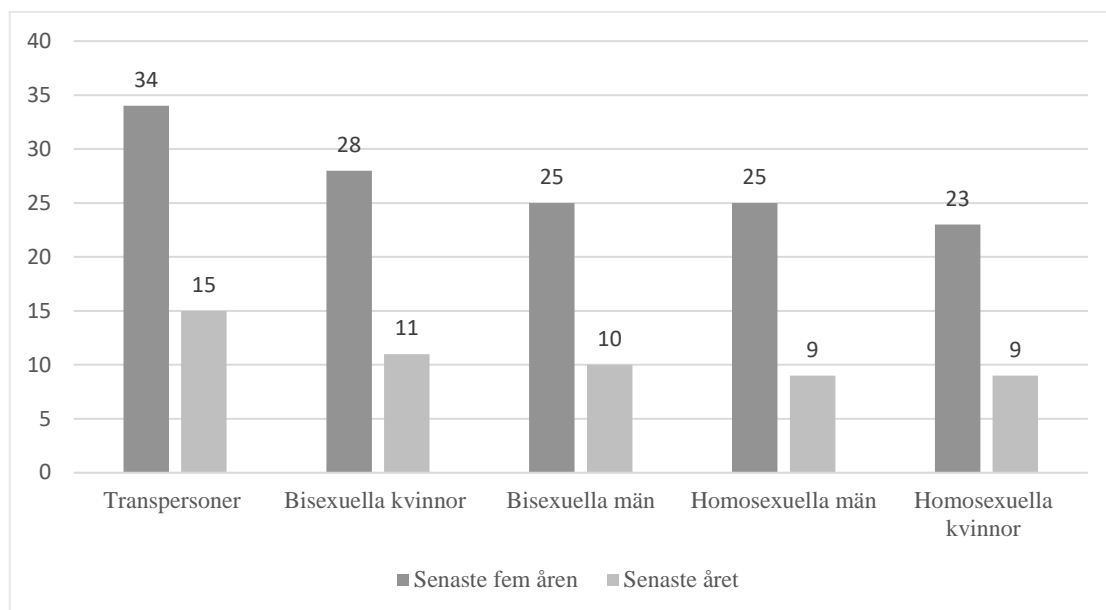
⁶⁷ Goldberg & Meyer (2013) s. 1113–1115.

⁶⁸ Ibid. s. 1116.

⁶⁹ European Union Agency for Fundamental Rights (2014d) s. 23–24.

⁷⁰ Ibid. s. 56.

Tabell 4

Resultat tagna ur European Union Agency for Fundamental Rights (2014d)

En majoritet (59 procent) av de deltagare som utsatts för våld uppgav att de trodde att de utsatts eller delvis utsatts för den senaste incidenten för att de hade uppfattats vara hbtq-personer. I studien benämns detta som hatmotiverat våld. Av homosexuella män som utsatts under det senaste året uppgav 68 procent att den senaste incidenten varit hatmotiverad. Motsvarande siffror var 59 procent för homosexuella kvinnor, 55 procent för transpersoner, 48 procent för bisexuella män och 31 procent för bisexuella kvinnor.⁷¹ Det var vanligare att kvinnor och transpersoner utsatts för hatmotiverat våld (exkluderat hot om våld) som haft inslag av sexuellt våld. Av bisexuella kvinnor som utsatts för en hatmotiverad attack under det senaste året uppgav en majoritet (53 procent) att det vid den senaste incidenten funnits inslag av sexuellt våld. Motsvarande siffror var 30 procent för transpersoner, 22 procent för homosexuella kvinnor, 12 procent för bisexuella män och 10 procent för homosexuella män.⁷² Information om förövaren presenterades för både den senaste incidenten av hatmotiverat våld under det senaste året och den allvarligaste incidenten under de senaste fem åren. I cirka 85 procent av fallen hade det rört sig om enbart manliga förövare och i 7 procent av fallen hade förövarna varit familjemedlemmar eller personer i hushållet. Författarna framhåller att det hatmotiverade våldet som utövats av familjemedlemmar eller personer i hushållet kan klassificeras som våld i hemmet (domestic violence). Andelen som uppgav att den senaste eller mest allvarliga incidenten av hatmotiverat våld utövats av familjemedlemmar eller personer i hushållet var högre bland kvinnliga studiedeltagare.⁷³ Både när det kom till den senaste incidenten av hatmotiverat våld och den allvarligaste

⁷¹ European Union Agency for Fundamental Rights (2014d) s. 56–58.

⁷² Ibid. s. 62.

⁷³ Ibid. s. 64–65.

incidenten var det mindre vanligt att utsatta kvinnor polisanmält händelsen. Detta gällde framför allt bisexuella kvinnor. Författarna uppmärksammar att en förklaring till den lägre anmälningensbenägenheten kan vara att det bland kvinnorna var vanligare att ha utsatts för sexuellt våld för vilket anmälningensbenägenheten varit lägre.⁷⁴ De menar också att undersökningen på ett övergripande plan pekar på att respondenter i de nordiska länderna samt Belgien, Luxemburg, Nederländerna och Tjeckien uppfattar samhällsklimatet som relativt fördelaktigt för hbt-personer. Sverige var ett av de länder där hbt-personer i minst utsträckning rapporterade att de under det senaste året utsatts för våld, diskriminering och trakasserier för att de är hbt-personer.⁷⁵

År 2014 publicerade Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter (European Union Agency for Fundamental Rights, FRA) en studie om våld mot kvinnor. Sammanlagt hade 42 000 kvinnor i åldern 18–74 år intervjuats genom besöksintervjuer i medlemsländerna (svarsfrekvens 42,1 procent).⁷⁶ Gällande sexuell läggning ombads deltagarna uppge om de identifierade sig som heterosexuella, lesbiska eller bisexuella alternativt om de inte identifierade sig som något av de tre svarsalternativen.⁷⁷ I studien analyserades huruvida en del grupper av kvinnor särskilt riskerat att utsättas för våld, exempelvis utifrån ålder, utbildning och inkomst. Sexuell läggning ingick dock inte i denna analys då det i en del länder varit för få deltagare som identifierat sig som lesbiska, bisexuella eller som något annat än de tre svarsalternativen.⁷⁸ I bilaga tre till studien framgår dock att 98 procent av de deltagande kvinnorna svarat på frågan om sexuell läggning varav 526 identifierat sig som lesbiska, bisexuella eller något annat än de tre svarsalternativen vilka i rapporten benämns som ”icke-heterosexuella”.⁷⁹ Icke-heterosexuella kvinnor rapporterade högre prevalenssiffror än heterosexuella kvinnor när det kom till:

- fysiskt eller sexuellt våld av nuvarande eller tidigare partner sedan 15 års ålder (48 respektive 21 procent)
- psykiskt våld av nuvarande eller tidigare partner sedan 15 års ålder (70 respektive 43 procent)
- fysiskt eller sexuellt våld av en annan person än en partner sedan 15 års ålder (50 respektive 21 procent)
- sexuella trakasserier sedan 15 års ålder (78 respektive 55 procent)
- stalkning sedan 15 års ålder (36 respektive 18 procent)
- fysiskt, psykiskt eller sexuellt våld före 15 års ålder (57 respektive 35 procent)

⁷⁴ European Union Agency for Fundamental Rights (2014d) s. 66.

⁷⁵ European Union Agency for Fundamental Rights (2014c) s. 12–13. Återkommande beskrivs Sverige i litteraturen som ett relativt öppet och tolerant land där hbtq-personer har ett starkt rättsligt skydd jämfört med i andra länder, se till exempel Barrett (2015) s. 7 och Bränström, Hatzenbuehler & Pachankis (2015) s. 290–291. Samtidigt har forskare till exempel uppmärksammat att de förbättringar som skett för hbtq-personer i Sverige inte innebär att homofobi i det svenska samhället har försvunnit, se till exempel Nygren, Öhman & Olofsson (2016) s. 47.

⁷⁶ European Union Agency for Fundamental Rights (2014a) s. 9, 24.

⁷⁷ European Union Agency for Fundamental Rights (2014b) s. 184.

⁷⁸ Ibid. s. 35.

⁷⁹ Ibid. s. 184.

Icke-heterosexuella kvinnor rapporterade en högre våldsutsatthet än heterosexuella kvinnor sedan 15 års ålder både när det kom till våld utövat av kvinnliga förövare som inte varit partner (11 respektive 4 procent) och manliga förövare som inte varit partner (16 respektive 12 procent). Den största skillnaden i våldsutsatthet återfanns i anslutning till fysiskt och/eller sexuellt våld där kvinnan utsatts av både manliga och kvinnliga förövare som inte varit partner. Det kunde röra sig om att ha utsatts för våld vid flera olika tillfällen eller att vid ett och samma tillfälle ha blivit utsatt för våld av flera förövare. Tjugotre procent av icke-heterosexuella och fem procent av heterosexuella kvinnor rapporterade att de utsatts för sådant våld.⁸⁰

Skol- och ungdomsstudier

I en metaanalys publicerad 2011 analyserades resultaten av skolundersökningar i Nordamerika.⁸¹ Gällande sexuella övergrepp under barndomen var medelvärdet av prevalensen bland kvinnliga elever 40,4 procent för bisexuella, 32,1 procent för homosexuella och 16,9 procent för heterosexuella. Motsvarande siffror för manliga elever var 24,5 procent för bisexuella, 21,2 procent för homosexuella och 4,6 procent för heterosexuella.⁸²

Forskning som rör våld mot unga bi- och homosexuella personer har i stor utsträckning fokuserat på våldsutsatthet inom ramen för mobbning och hatbrott.⁸³ På senare år har dock studier om så kallat dejtingvåld (dating violence) publicerats vilka också analyserat situationen bland unga personer med sexuell minoritetsidentitet. Sedan 1991 genomförs i USA vartannat år enkätundersökningen Youth Risk Behavior Survey (YRBS) som syftar till att analysera risker för ohälsa bland elever i årskurs 9–12 (från 14–15 år till 17–18 år). Sedan 2013 finns i enkäten frågor om utsatthet för fysiskt respektive sexuellt dejtingvåld under det senaste året samt huruvida deltagarna någon gång blivit fysiskt tvingade till samlag mot sin vilja.⁸⁴ År 2016 publicerade Centers for Disease Control and Prevention (CDC) en analys av situationen bland sexuella minoriteter utifrån 2015 års datainsamling.⁸⁵ Sammantaget hade över 15 500 elever vid 125 skolor besvarat enkäten (svarsfrekvensen var 86 procent för elever och 69 procent för skolor). Av deltagarna identifierade sig 88,8 procent som heterosexuella, 2 procent som homosexuella, 6 procent som bisexuella och 3,2 procent var inte säkra på hur de identifierade sig. Fyrtioåtta procent hade enbart haft sexuella kontakter med personer av

⁸⁰ European Union Agency for Fundamental Rights (2014b) s. 184–186.

⁸¹ Friedman et al. (2011) s. 1482.

⁸² Ibid. s. 1483. I metaanalysen studerades även utsatthet för fysiskt våld utövat av föräldrar men relativt få identifierade studier hade undersökt detta och samtliga kom från en delstat i USA. Ibid. s. 1491.

⁸³ Dank et al. (2014) s. 846.

⁸⁴ Tidigare inkluderade YRBS frågor om dejtingvåld som fokuserade på fysiska våldsuttryck av en pojkvän eller flickvän samt huruvida en deltagare tvingats till samlag. Frågorna rörande dejtingvåld i 2015 års YRBS fokuserar inte på utsatthet för dejtingvåld av någon som respondenten haft en etablerad relation med utan inkluderar även situationer där respondenten dejtat en person. Se Vagi, O'Malley Olsen, Basile & Vivolo-Kantor (2015) s. 475.

⁸⁵ Se Kann et al. (2011) för en analys om situationen bland sexuella minoriteter utifrån YRBS 2001–2009.

motsatt kön, 1,7 procent enbart med personer av samma kön, 4,6 procent med personer av båda könen och 45,7 procent hade inte haft några sexuella kontakter alls.⁸⁶

Kvinnliga bi- och homosexuella elever rapporterade en statistiskt signifikant större utsatthet för såväl fysiskt och sexuellt dejtingvåld som påtvingat samlag än kvinnliga heterosexuella elever. Av kvinnliga bi- och homosexuella elever hade 16,9 procent utsatts för fysiskt dejtingvåld och 22,6 procent för sexuellt dejtingvåld under det senaste året. Över en femtedel (21,1 procent) hade någon gång utsatts för påtvingat samlag. Motsvarande siffror för kvinnliga heterosexuella elever var 10,7 procent, 14,5 procent respektive 8,8 procent. Likaså rapporterade kvinnliga elever som enbart haft sexuella kontakter med personer av samma kön eller med personer av båda könen genomgående en statistiskt signifikant högre utsatthet än kvinnliga elever som enbart haft sexuella kontakter med personer av motsatt kön. Av kvinnliga elever som enbart haft sexuella kontakter med personer av samma kön eller av båda könen hade 21,4 procent utsatts för fysiskt dejtingvåld, 28,4 procent hade utsatts för sexuellt dejtingvåld under det senaste året och 28,1 procent hade någon gång utsatts för påtvingat samlag.

Ett liknande resultat återfanns för manliga elever. Manliga bi- och homosexuella elever rapporterade i en statistiskt signifikant större utsträckning än manliga heterosexuella elever att de under det senaste året utsatts för fysiskt dejtingvåld (19,9 respektive 6,2 procent), sexuellt dejtingvåld (20,9 respektive 4,3 procent) och att de någon gång utsatts för påtvingat samlag (8 respektive 2,5 procent). Genomgående rapporterade även manliga elever som uppgett att de inte var säkra på sin sexuella identitet en högre våldsutsatthet än manliga heterosexuella elever. Av manliga elever som inte var säkra på sin sexuella identitet hade 30,5 procent utsatts för fysiskt dejtingvåld under det senaste året, 21,7 procent för sexuellt dejtingvåld under det senaste året och 13,5 procent hade utsatts för påtvingat samlag någon gång under livstiden. Manliga elever som enbart haft sexuella kontakter med personer av samma kön eller av båda könen rapporterade genomgående en statistiskt signifikant högre utsatthet än manliga elever som endast haft sexuella kontakter med personer av motsatt kön. Av manliga elever som enbart haft sexuella kontakter med personer av samma kön eller av båda könen hade 31,9 procent utsatts för fysiskt dejtingvåld, 21,2 procent för sexuellt dejtingvåld under det senaste året och 16 procent hade utsatts för påtvingat samlag någon gång under livstiden.

Av resultaten framkom även att kvinnliga bi- och homosexuella elever i en statistiskt signifikant större utsträckning än manliga bi- och homosexuella elever utsatts för påtvingat samlag någon gång under livstiden. Samma resultat återfanns för kvinnliga och manliga elever som haft sexuella kontakter med enbart personer av samma kön eller av båda könen. Manliga elever jämfört med kvinnliga elever som enbart haft sexuella kontakter med personer av samma kön eller av båda könen hade dock i en större utsträckning utsatts för fysiskt dejtingvåld under det senaste året.⁸⁷

⁸⁶ Kann et al. (2016) s. 4–5.

⁸⁷ Ibid. s. 16–18. Data från YRBS på delstatsnivå har även använts för att studera frågan om dejtingvåld mot unga personer med sexuell minoritetsidentitet, se till exempel Martin-Storey (2015).

I en studie publicerad 2011 presenteras en jämförande analys av kopplingen mellan diskriminering, våld och rökning bland collegestudenter 18–24 år i USA byggd på fler än 11 000 besvarade pappers- och webbenkäter.⁸⁸ Deltagarna hade bland annat tillfrågats om de under det senaste året utsatts för verbala hot eller fysiska eller sexuella övergrepp. För nästintill samtliga former av övergrepp rapporterade både bi- och homosexuella kvinnor samt kvinnor som inte var säkra på hur de identifierade sig gällande sexuell läggning en statistiskt signifikant högre utsatthet under det senaste året jämfört med heterosexuella kvinnor.⁸⁹ Bisexuella kvinnor rapporterade i störst utsträckning erfarenheter av fysiska och sexuella övergrepp (8 procent respektive 17,2 procent) under det senaste året. Gällande verbala hot rapporterades den högsta prevalensen av homosexuella kvinnor (31,8 procent). Bland män rapporterade bisexuella genomgående den högsta prevalensen av utsatthet och när det gällde fysiska och sexuella övergrepp (11,3 respektive 12,9 procent) var skillnaden jämfört med heterosexuella män (7,6 respektive 4,1 procent) statistiskt säkerställd.⁹⁰

I en studie analyserades situationen bland 2 664 kvinnliga deltagare 15–20 år som deltagit i den nationellt representativa undersökningen National Survey of Family Growth 2006–2010 i USA. Bland kvinnor 18–20 år⁹¹ hade knappt 9 procent av heterosexuella, 27 procent av homosexuella och 30 procent av bisexuella någon gång utsatts för påtvingat vaginalt samlag av en man. För både bi- och homosexuella kvinnor var den högre utsattheten statistiskt säkerställd också efter att andra faktorer kontrollerats för i den statistiska analysen.⁹²

Studier med vuxna om våldsutsatthet under barndomen

Antalet datainsamlingar på nationell nivå i USA som inkluderar frågor om sexuell läggning har ökat.⁹³ Även om det primära syftet med datainsamlingarna inte är att undersöka våld inkluderas i en del fall frågor om övergrepp såväl i vuxen ålder som under barndomen. Data från sådana undersökningar har bland annat använts för att studera kopplingen mellan våld och hälsofaktorer.

År 2013 publicerades en studie som byggde på data från National Alcohol Survey (NAS) i USA, 2000, 2005 och 2010, där fler än 11 000 kvinnor telefonintervjuats. Syftet med studien var att analysera våldsutsatthet och alkoholriskbruk bland bi- och homosexuella kvinnor samt heterosexuella kvinnor som haft respektive inte haft kvinnliga sexuella partner under de senaste fem åren. Fysiska övergrepp inkluderade i

⁸⁸ I och med att heterosexuella studenter utgjorde 90 procent av deltagarna valdes fem procent ut. Det ursprungliga antalet deltagare i datainsamlingen var över 113 000. Blossnich & Horn (2011) s. 1286.

⁸⁹ Skillnaden i utsatthet för sexuella övergrepp mellan lesbiska (9,6 procent) och heterosexuella kvinnor (9,8 procent) var inte statistiskt säkerställd. Ibid. s. 1288.

⁹⁰ Ibid. s. 1286–1289.

⁹¹ Frågan om påtvingat vaginalt samlag ställdes endast till kvinnor 18 år eller äldre. Tornello, Riskind & Patterson (2014) s. 162.

⁹² Ibid. s. 161–165.

⁹³ Drabble et al. (2013) s. 646.

studien till exempel att ha blivit slagen eller bränd. Gällande sexuella övergrepp tillfrågades deltagarna om någon mot deras vilja tvingat dem till sex.⁹⁴

Kvinnor som vid tiden för intervjun identifierade sig som bisexuella rapporterade i störst utsträckning att de under barndomen utsatts för fysiska och/eller sexuella övergrepp. Både bisexuella och homosexuella kvinnor hade dock i en statistiskt signifikant större utsträckning utsatts för fysiska och/eller sexuella övergrepp under barndomen (41,4 respektive 36,7 procent) jämfört med heterosexuella kvinnor som inte haft kvinnliga sexuella partner under de senaste fem åren (23,5 procent). Gällande utsatthet för sexuella övergrepp under barndomen rapporterade både bisexuella kvinnor (25,5 procent), homosexuella kvinnor (23 procent) och heterosexuella kvinnor som haft kvinnliga sexuella partner under de senaste fem åren (18 procent) att de utsatts i en signifikant större utsträckning än heterosexuella kvinnor som inte haft kvinnliga sexuella partner under de senaste fem åren (10,6 procent).

Heterosexuella kvinnor som inte haft kvinnliga sexuella partner hade utsatts för fysiska och/eller sexuella övergrepp i vuxen ålder⁹⁵ i en statistiskt signifikant mindre utsträckning än samtliga tre andra grupper av kvinnor. När det kom till att i vuxen ålder ha utsatts för fysiskt och/eller sexuellt våld rapporterades detta av 63,1 procent av bisexuella kvinnor. Motsvarande siffra för homosexuella kvinnor var 55,8 procent, för heterosexuella kvinnor som haft kvinnliga sexuella partner under de senaste fem åren 54,1 procent och för heterosexuella kvinnor som inte haft kvinnliga sexuella partner under de senaste fem åren 31,3 procent. Gällande sexuella övergrepp i vuxen ålder hade bisexuella kvinnor (14,9 procent) och heterosexuella kvinnor som haft kvinnliga sexuella partner under de senaste fem åren (15 procent) utsatts i en statistiskt signifikant större utsträckning än heterosexuella kvinnor som inte haft kvinnliga sexuella partner under de senaste fem åren (5,9 procent).⁹⁶

I en studie analyserades data från undersökningen National Epidemiologic Survey on Alcohol and Related Conditions 2004–2005. Närmare 35 000 besöksintervjuer hade genomförts i USA med personer äldre än 20 år. Fysiska övergrepp under barndomen inkluderade att ha blivit fysiskt attackerad, svårt misshandlad eller skadad av en förälder eller vårdnadshavare. Våld av partner inkluderade att någon gång ha blivit fysiskt attackerad eller svårt misshandlad av en partner. När det kom till sexuella övergrepp tillfrågades respondenterna om de utsatts för våldtäkt, sexuella övergrepp, ofredanden eller oönskade sexuella handlingar. Enligt resultaten hade kvinnor som vid tiden identifierade sig som bisexuella i en statistiskt signifikant större utsträckning utsatts för både sexuella och fysiska övergrepp under sin barndom (38,8 respektive 11,1 procent) jämfört med heterosexuella kvinnor (10,3 respektive 3,8 procent). Homosexuella kvinnor rapporterade i en signifikant större utsträckning att de utsatts för sexuella övergrepp under barndomen (34,7 procent) jämfört med heterosexuella kvinnor. Inga signifikanta skillnader i utsatthet under barndomen mellan heterosexuella kvinnor och

⁹⁴ Drabble et al. (2013) s. 639–641.

⁹⁵ Analysen av våldsutsatthet i vuxen ålder byggde på data från NAS 2005 och 2010 där närmare 7 000 kvinnor intervjuats.

⁹⁶ Ibid. s. 643.

kvinnor som inte var säkra på hur de identifierade sig återfanns. Inte heller skillnader mellan bi- och homosexuella kvinnor när det gällde övergrepp under barndomen var statistiskt säkerställda.

När det kom till män var den enda statistiskt signifikanta skillnaden för sexuella övergrepp under barndomen att homosexuella utsatts i en större utsträckning än heterosexuella (15,4 respektive 2,2 procent). Gällande utsatthet för fysiska övergrepp under barndomen rapporterade 5,3 procent av homosexuella män, 8,7 procent av bisexuella män, 3 procent av heterosexuella män och 4 procent av män som inte var säkra på hur de identifierade sig att de hade sådana erfarenheter. Inga av skillnaderna var dock statistiskt säkerställda.

När det kom till utsatthet för sexuella övergrepp i vuxen ålder återfanns inga signifikanta skillnader mellan heterosexuella kvinnor (3,3 procent), bisexuella kvinnor (6,7 procent), homosexuella kvinnor (8,1 procent) och kvinnor som inte var säkra på hur de identifierade sig (9,1 procent). Av bisexuella kvinnor hade 20,2 procent någon gång utsatts för våld av partner. Detta var statistiskt signifikant högre än motsvarande siffra för heterosexuella kvinnor (9,7 procent). Homosexuella män hade i en signifikant större utsträckning (11,5 procent) än heterosexuella män utsatts för våld av partner (2 procent). Ingen av de män som identifierade sig som bisexuella eller som inte var säkra på hur de identifierade sig uppgav att de någon gång utsatts för våld av partner. Inga signifikanta skillnader gällande sexuella övergrepp i vuxen ålder återfanns mellan heterosexuella män (0,3 procent), bisexuella män (1,1 procent), homosexuella män (2,6 procent) och män som inte var säkra på hur de identifierade sig (2,4 procent).⁹⁷

Det svenska kunskapsläget

Forskningen om våld mot sexuella minoriteter är begränsad i Sverige. År 2012 publicerades en studie som baserar sig på 3 432 besvarade enkäter från ett nationellt representativt urval av gymnasieelever i år 3. Sexuell läggning analyserades framför allt utifrån hur deltagarna själva identifierat sig (heterosexuell, homosexuell, bisexuell, annat eller osäker).⁹⁸ Gällande sexuella övergrepp hade deltagarna tillfrågats om någon mot deras vilja till exempel blottat sig för dem eller berört deras könsdelar samt huruvida de utsatts för penetrerande sexuella övergrepp.⁹⁹ Kvinnliga elever som uppgett en sexuell minoritetsidentitet (homosexuell, bisexuell, annat eller osäker) hade i en statistiskt signifikant större utsträckning än heterosexuella någon gång utsatts för sexuella övergrepp (41,1 respektive 23,2 procent). De hade även i en statistiskt signifikant större utsträckning utsatts för penetrerande sexuella övergrepp (19,6 respektive 8,5 procent). Bland de kvinnliga elever som utsatts för sexuella övergrepp uppgav 97,8 procent av dem med sexuell minoritetsidentitet och 99,4 procent av heterosexuella att det varit förövare av manligt kön.

⁹⁷ Hughes et al. (2010) s. 2130–2134.

⁹⁸ Priebe & Svedin (2012) s. 569–572. I enkäten fanns även frågor om sexuell och känslomässig attraktion samt sexuell praktik.

⁹⁹ Ibid. s. 571–572.

Även manliga elever som uppgett en sexuell minoritetsidentitet hade i statistiskt signifikant större utsträckning utsatts för sexuella övergrepp jämfört med heterosexuella (16 respektive 6,5 procent). För penetrerande sexuella övergrepp var dock skillnaden inte statistiskt säkerställd (5 respektive 2,9 procent). Bland de manliga elever som utsatts för sexuella övergrepp uppgav 73,3 procent av dem med sexuell minoritetsidentitet och 22,5 procent av heterosexuella att det varit en förövare av manligt kön.

En majoritet av såväl manliga som kvinnliga elever som utsatts för sexuella övergrepp och som hade en sexuell minoritetsidentitet uppgav att åldersskillnaden mellan dem själva och förövaren varit fem år eller mindre. Medelåldern vid tiden för utsattheten hade varit 13 för manliga elever med en sexuell minoritetsidentitet och 13,4 bland kvinnliga elever med en sexuell minoritetsidentitet.

Av de elever som träffat någon i verkligheten som de först lärt känna via internet uppgav såväl manliga som kvinnliga elever med en sexuell minoritetsidentitet i en statistiskt signifikant större utsträckning än heterosexuella att en sådan person försökt övertala dem att ha sex mot deras vilja, hade pressat eller tvingat dem till sex eller hade gett dem pengar eller gåvor i utbyte mot sex. Av kvinnliga elever med en sexuell minoritetsidentitet som träffat någon i verkligheten som de först lärt känna via internet uppgav 11,5 procent att en sådan person försökt övertala dem att ha sex mot deras vilja. Vidare uppgav 5,5 procent att en sådan person pressat eller tvingat dem till sex och 4,8 procent att personen gett dem pengar eller gåvor i utbyte mot sex. Motsvarande siffror för manliga elever med en sexuell minoritetsidentitet var 11,5 procent, 5,9 procent och 8,2 procent. Medelåldern vid tiden för utsattheten var 15,7 år för manliga elever med sexuell minoritetsidentitet och 14,8 för kvinnliga elever med en sexuell minoritetsidentitet.¹⁰⁰

I diskussionen lyfter författarna att det mot bakgrund av resultaten verkar som att unga män med sexuell minoritetsidentitet framför allt riskerar att utsättas för övergrepp då de möter en partner av samma kön medan det motsatta gäller för unga kvinnor med sexuell minoritetsidentitet. Att fler kvinnliga än manliga deltagare med sexuell minoritetsidentitet varit bisexuella uppmärksammas i sammanhanget och det beskrivs som troligt att kvinnliga bisexuella elever dejtats personer av båda könen.¹⁰¹

Under 2012 besvarade 1 051 unga kvinnor, 15–22 år, som besökt ungdomsmottagningar i Västernorrland en enkät (1 445 hade tillfrågats). Enkäten inkluderade frågor om deltagaren någon gång utsatts för emotionellt våld, fysiskt våld, sexuell beröring mot sin vilja, penetrerande sexuella övergrepp (inkluderat försök) eller våld i familjen.¹⁰² Deltagarna tillfrågades om deras sexuella läggning var hetero-, bi- eller homosexuell

¹⁰⁰ Priebe & Svedin (2012) s. 574–575.

¹⁰¹ Ibid. s. 579–580. I en annan studie av samma författare framkommer att bland de kvinnliga deltagarna (1 827) hade 0,3 procent identifierat sig som homosexuella, fem procent som bisexuella, 3,7 procent hade uppgett att de var osäkra och 3,2 procent hade uppgett att de inte identifierade sig med något av svarsalternativen. Bland de manliga deltagarna (1 578) hade 0,7 procent identifierat sig som homosexuella, 1,6 procent som bisexuella, 1,7 hade uppgett att de var osäkra och 2,3 hade uppgett att de inte identifierade sig med något av svarsalternativen. Priebe & Svedin (2013) s. 731.

¹⁰² Palm et al. (2016) s. 861–863.

eller om de var osäkra på sin sexuella läggning.¹⁰³ Sextio procent av bi- och homosexuella unga kvinnor samt unga kvinnor som var osäkra på sin sexuella läggning rapporterade att de utsatts för flera former av våld. Motsvarande siffra för heterosexuella unga kvinnor var 31 procent.¹⁰⁴

I Ungdomsenkäten 2015, genomförd av Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, tillfrågades ett riksrepresentativt urval av 5 000 personer 16–25 år om att svara på enkäten (svarsfrekvens 46 procent).¹⁰⁵ Hbq-personer rapporterade i en statistiskt signifikant större utsträckning än heterosexuella att de under det senaste halvåret hade utsatts för sexuellt våld/utnyttjande (8 respektive 2 procent), att de någon gång hade känt att de inte själva bestämde över sin kropp eller vem de skulle ha sex med (26 respektive 9 procent) och att de någon gång hade gjort något sexuellt mot sin vilja (26 respektive 11 procent).¹⁰⁶ Jämfört med heterosexuella personer uppgav hbq-personer även i en statistiskt signifikant mindre utsträckning att de fick vara ihop med vem de ville och att de fick gifta sig med vem de ville utan att deras familjer hade invändningar.¹⁰⁷

Studier byggda på hälsoenkäter

Sedan 2009 har det i Sverige publicerats flera enkätstudier om hälsan bland bi- och homosexuella personer där deltagarna tillfrågats om erfarenheter av fysiskt våld och hot om våld under det senaste året. I en studie om sexuell läggning och självskattad hälsa analyserades över 28 000 besvarade postenkäter från 2008 års Folkhälsoenkät Skåne (svarsfrekvens cirka 55 procent). Deltagarna tillfrågades om de betraktade sig som hetero-, bi- eller homosexuella eller som något annat.¹⁰⁸ Den rapporterade prevalensen av hot om våld och fysiskt våld under det senaste året för kvinnor respektive män framgår av tabell 5.

<i>Tabell 5</i>	Bisexuella (%)	Homosexuella (%)	Heterosexuella (%)	Annat (%)
<i>Kvinnor</i>				
<i>Fysiskt våld</i>	9,3	2,4	2,4	3,3
<i>Hot om våld</i>	10,6	4,9	5,2	9,0
<i>Män</i>				
<i>Fysiskt våld</i>	5,3	3,3	3,3	2,1
<i>Hot om våld</i>	13,0	7,5	5,1	7,9

Siffror tagna ur Axelsson, Modén, Rosvall & Lindström (2013)

¹⁰³ Palm (2016).

¹⁰⁴ Palm et al. (2016) s. 863.

¹⁰⁵ Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2015) s. 51.

¹⁰⁶ Ibid. s. 54.

¹⁰⁷ Ibid. s. 56–59.

¹⁰⁸ Axelsson, Modén, Rosvall & Lindström (2013) s. 508–510. Deltagarna i undersökningen var mellan 18 och 80 år.

Bland såväl kvinnor som män rapporterade bisexuella den högsta prevalensen av fysiskt våld och hot om våld. Efter att ålder tagits i beaktande i den statistiska analysen framstod sannolikheten att ha utsatts för fysiskt våld under det senaste året som större bland bisexuella kvinnor jämfört med heterosexuella kvinnor. Efter att ålder kontrollerats för i den statistiska analysen framstod sannolikheten att ha utsatts för hot om våld under det senaste året som större för bisexuella män än heterosexuella män.¹⁰⁹

År 2005 inkluderades för första gången frågan om sexuell läggning i den nationella folkhälsoenkäten och sedan 2008 har frågan funnits med årligen. Folkhälsomyndigheten publicerade 2014 en rapport om hälsan och hälsans bestämningsfaktorer bland bi- och homosexuella personer utifrån 2005 års enkät samt enkäterna för åren 2008–2012.¹¹⁰ Av resultaten framkommer att det var betydligt vanligare bland bi- och homosexuella kvinnor respektive män att ha utsatts för kränkande behandling eller bemötande under de senaste tre månaderna jämfört med heterosexuella kvinnor respektive män. Enligt resultaten var det betydligt vanligare att bi- och homosexuella personer utsatts för hot så att rädsla uppstod under det senaste året jämfört med heterosexuella personer. När det kom till fysiskt våld under det senaste året rapporterade bi- och homosexuella kvinnor en större utsatthet jämfört med heterosexuella kvinnor för samtliga år. I 2012 års datainsamling uppgav 7 procent av bi- och homosexuella kvinnor att de utsatts för fysiskt våld under det senaste året vilket kan jämföras med 2 procent av heterosexuella kvinnor. Även bi- och homosexuella män rapporterade i en större utsträckning än heterosexuella män att de utsatts för våld under det senaste året genomgående i datainsamlingarna. I 2012 års datainsamling rapporterade 7 procent av bi- och homosexuella män att de utsatts för fysiskt våld under det senaste året vilket kan jämföras med 3 procent för heterosexuella män. För män var dock skillnaden i utsatthet inte statistiskt signifikant för samtliga år.¹¹¹

I rapporten presenteras även jämförande analyser byggda på en sammanslagning av data från åren 2010–2012. Där analyseras situationen bland bi- och homosexuella kvinnor respektive män separat. Prevalensuppskattningarna går att utläsa ur tabell 6.

¹⁰⁹ Axelsson, Modén, Rosvall & Lindström (2013) s. 510–514.

¹¹⁰ I 2005 års undersökning bestod urvalet av 10 000 slumpmässigt utvalda personer och i 2008–2012 års undersökningar bestod urvalet av 20 000 slumpmässigt utvalda personer. Sammanlagt definierade 262 432 personer sig som heterosexuella, 3 409 som bisexuella och 1 352 som homosexuella. Folkhälsomyndigheten (2014) s. 46, 49.

¹¹¹ Ibid. s. 55–58.

Tabell 6

	Bisexuella (%)	Homosexuella (%)	Heterosexuella (%)
Kvinnor			
Hot om våld	13,0	7,9	4,4
Fysiskt våld	9,7	3,8	2,4
Fysiskt våld i hemmet	3,5	0,8	0,6
Fysiskt våld i annans bostad	2,1	0,5	0,2
Fysiskt våld allmän plats	2,7	1,4	0,4
Män			
Hot om våld	7,2	10,0	3,1
Fysiskt våld	7,2	6,1	3,3
Fysiskt våld i hemmet	0,4	0,5	0,4
Fysiskt våld i annans bostad	0,9	0,3	0,3
Fysiskt våld allmän plats	2,6	2,1	1,4

*Resultat tagna ur Folkhälsomyndigheten (2014)
Siffrorna bygger på folkhälsoenkäten 2010–2012 för personer 16–64 år*

Bisexuella kvinnor hade utsatts för fysiskt våld i en statistiskt signifikant större utsträckning jämfört med såväl hetero- som homosexuella kvinnor. Det var även vanligast bland kvinnorna att bisexuella utsatts för hot om våld under det senaste året. Bland männen hade både homo- och bisexuella utsatts för hot om våld och fysiskt våld i en större utsträckning än heterosexuella män. Utsatthet för fysiskt våld i hemmet och fysiskt våld i någon annans bostad var vanligare bland bisexuella kvinnor jämfört med bland homo- och heterosexuella kvinnor. För män återfanns inga statistiskt säkerställda skillnader gällande fysiskt våld i hemmet och fysiskt våld i någon annans bostad. När det kom till att ha utsatts för fysiskt våld på allmän plats under det senaste året rapporterade bisexuella kvinnor detta i betydligt större utsträckning än heterosexuella kvinnor. Bland män återfanns inga statistiskt signifikanta skillnader även om det fanns en tendens att heterosexuella män utsatts i mindre utsträckning.¹¹² I diskussionen uppmärksammas att rapporten visar att unga bisexuella kvinnor har minst tillit till andra personer, de upplever mest ohälsa och utsätts för mest våld.¹¹³

År 2016 publicerades en studie byggd på data från den nationella folkhälsoenkäten 2008–2013. Sammanlagt hade över 60 000 personer 16–84 år deltagit under dessa år.¹¹⁴

¹¹² Folkhälsomyndigheten (2014) s. 57–60. I Folkhälsomyndighetens rapport används tendens för att beskriva när skillnader är i den statistiska felmarginalen samtidigt som det är stor sannolikhet att det beror på att underlaget bland bi- och homosexuella varit för litet. Ibid. s. 47.

¹¹³ Ibid. s. 101.

¹¹⁴ Bränström, Hatzenbuehler & Pachankis (2016) s. 289.

Bland män rapporterade 3,7 procent av homosexuella, 5,9 procent av bisexuella och 3,5 procent av heterosexuella att de utsatts för fysiskt våld under det senaste året.

Motsvarande siffror för hot om våld var 8,3 procent, 7,0 procent och 3,7 procent. Bland kvinnor uppgav 1,9 procent av homosexuella, 7,1 procent av bisexuella och 2,2 procent av heterosexuella att de utsatts för fysiskt våld under det senaste året. Vidare uppgav 9,9 procent av homosexuella, 12,3 procent av bisexuella och 4,2 procent av heterosexuella kvinnor att de utsatts för hot om våld under det senaste året.¹¹⁵ Skillnaderna i utsatthet mellan kvinnor med en sexuell minoritetsidentitet och heterosexuella var störst bland yngre.¹¹⁶

År 2017 publicerades en studie byggd på registerdata samt besvarade post- och webbenkäter från över 30 000 personer i Stockholm (svarsfrekvens 61 procent). Studiens syfte var bland annat att analysera skillnader i behandling för psykisk ohälsa bland personer med olika sexuella läggningar och huruvida skillnaderna kunde förklaras helt eller delvis av minoritetsstressfaktorer, däribland våldsutsatthet. Deltagarna ombads uppge huruvida de betraktade sig som homo-, bi, eller heterosexuella eller om de var osäkra på sin sexuella läggning. I analysen jämfördes situationen bland personer med olika sexuella läggningar, kön och åldrar med situationen bland unga (18–35 år) heterosexuella män.¹¹⁷

Unga bisexuella kvinnor och unga homosexuella män rapporterade i en statistiskt signifikant större utsträckning (20,3 respektive 17 procent) än unga heterosexuella män (11,5 procent) att de under det senaste året utsatts för hot om våld och/eller fysiskt våld.¹¹⁸ Att ha ett bristande socialt stöd var vidare vanligare bland unga lesbiska kvinnor (21,3 procent), unga bisexuella kvinnor (14,1 procent), unga bisexuella män (13,2 procent) och unga homosexuella män (12,8 procent) jämfört med unga heterosexuella män (4,5 procent). När det gällde behandling för psykisk ohälsa framstod skillnaden i omfattning jämfört med unga heterosexuella män (sex procent) som särskilt stor bland unga bisexuella kvinnor (28,3 procent), medelålders eller äldre bisexuella kvinnor (24,4 procent), unga lesbiska kvinnor (20,4 procent), medelålders eller äldre homosexuella män (18,2 procent) och unga homosexuella män (16,5 procent).¹¹⁹ I diskussionen uppmärksammas att resultaten ger stöd för teorin om hur minoritetsstress kan påverka den psykiska hälsan.¹²⁰

¹¹⁵ Bränström, Hatzenbuehler & Pachankis (2016) s. 294.

¹¹⁶ Ibid. s. 299.

¹¹⁷ Bränström (2017) s. 446–447.

¹¹⁸ Motsvarande siffror var 9,5 procent för unga bisexuella män, 3,5 procent för medelålders och äldre heterosexuella män, 6,5 procent för medelålders och äldre homosexuella män, 2,6 procent för medelålders och äldre bisexuella män, 8,2 procent för unga heterosexuella kvinnor, 12,2 procent för unga lesbiska kvinnor, 3,7 procent för medelålders och äldre heterosexuella kvinnor, 5,6 procent för medelålders och äldre lesbiska kvinnor samt 8,8 procent för medelålders och äldre bisexuella kvinnor. Ibid. s. 449–450.

¹¹⁹ Analyserna rörande utsatthet för våld, socialt stöd och behandling för psykisk ohälsa kontrollerades för utbildning, inkomst, relationsstatus samt födelseland.

¹²⁰ Ibid. s. 449–450. För en presentation av begreppet minoritetsstress, se Nationellt centrum för kvinnofrid (2009) s. 39–41.

Att bryta upp och att söka hjälp

År 2014 publicerades en analys av våldsutsatta lesbiska kvinnors uppbrott, illustrerad genom den så kallade uppbrottstrappan.¹²¹ Analysen lyfter fram sådant som är gemensamt för flertalet kvinnor som utsätts för våld av partner samt de särskilda hinder som lesbiska kvinnor kan möta. Detta illustreras av hur trappsteg i uppbrottstrappan som representerar isolering, skuld och skam, rädsla samt brister i bemötandet blir högre för lesbiska kvinnor. När det kommer till isolering beskrivs till exempel hur en våldsutövande partner kan hota med att mot kvinnans vilja berätta för andra om hennes sexuella läggning för att upprätthålla isoleringen. Likaså uppmärksammar författarna hur svårt det kan vara för kvinnan att berätta om våldsutsattheten för vänner om paret tillhör ett mindre ”community”. Oavsett sexuell läggning kan en våldsutsatt kvinna känna skuld och skam. Författarna menar dock att det finns en extra dimension i att berätta att det är en kvinnlig partner som utsätter en för våld. Det finns en risk att våldet inte ses som särskilt allvarligt och att kvinnans berättelse ifrågasätts. Det beskrivs av författarna som rimligt att anta att det finns ett kunskapsunderskott i myndigheter och inom hälso- och sjukvården när det kommer till våld i samkönade relationer i och med att det enbart finns ett fåtal svenska studier inom området. Bemötandet riskerar därför att vara heteronormativt. Att alla lesbiska kvinnor inte heller nödvändigtvis känner sig bekväma på en kvinnojour och att det kan behövas andra former av skyddat boende uppmärksammas också.¹²²

I en antologi från 2015 lyfts bi- och homosexuella män som utsatts för våldtäkt fram som en osynliggjord grupp inom socialt arbete. I kapitlet som bygger på en intervjustudie publicerad 2009 med män som utsatts för sexuellt våld¹²³ beskrivs hur respondenter som utsatts för våldtäkt hindrats från att söka hjälp av rädsla för att någon skulle få kännedom om deras sexuella läggning. I intervjuerna med bi- och homosexuella män framkom att de kände av samhällets stigmatisering och fördömande, vilket medfört att en del av dem inte velat komma ut. Författaren lyfter fram vikten av att det utvecklas icke-förtryckande sociala arbetsmetoder som inkluderar hbtq-personer och menar att socialarbetare måste få utbildning som utmanar attityder och ökar kunskapen.¹²⁴

I en studie ombads 1 009 studenter (98 procent heterosexuella) vid Linnéuniversitetet läsa ett av åtta fiktiva scenarier om fysiskt våld mellan två gifta personer.¹²⁵ Berättelserna skiljde sig åt gällande personernas sexuella läggning, våldsutövarens och den våldsutsatta personens kön samt i hur grovt våldet var. Syftet med studien var att mäta attityder mot homosexuella kvinnor och män samt hur allvarligt våldet uppfattades

¹²¹ Analysen byggde bland annat på empiri från studien *Våldsamt lika och olika – Om våld i samkönade parrelationer*, se Nationellt centrum för kvinnofrid (2009) s. 68–69 för en beskrivning av studien.

¹²² Smirthwaite & Holmberg (2014) s. 119–125.

¹²³ För intervjustudien som låg till grund för kapitlet, se Knutagård (2009).

¹²⁴ Knutagård (2015) s. 274–276. För en diskussion kring ”komma ut-processen”, se Nationellt centrum för kvinnofrid (2009) s. 16–17.

¹²⁵ Ahmed, Aldén & Hammarstedt (2013) s. 253, 258.

i de olika scenarierna.¹²⁶ Enligt resultatet uppfattades våldet som mer allvarligt då våldsutövaren var en man, den våldsutsatta var en kvinna, då det rörde sig om grovt våld och då respondenten var en kvinna. Scenariot där en kvinna utsattes för våld i ett olikkönat äktenskap bedömdes som mest allvarligt oavsett om våldsutövandet var grövre eller mindre grovt. När våldsutövandet var mindre grovt bedömdes våld i samkönade äktenskap som mer allvarligt än då en man utsattes för våld i ett olikkönat äktenskap. Ingen sådan skillnad återfanns gällande grovt våld. En hypotes som inte fann stöd i analysen var att det skulle finnas en koppling mellan negativa attityder mot homosexuella och att uppfatta våld i samkönade relationer som mindre allvarligt än våld i olikkönade relationer.¹²⁷ Resultaten indikerade en koppling mellan negativa attityder mot kvinnor och homosexuella och en lägre oro över våldssituationer.¹²⁸ I diskussionen uppmärksammas att studien bygger på ett urval av respondenter som överlag bedömde våldssituationerna som relativt allvarliga även om bedömningarna påverkats av bland annat våldsutövarens och den våldsutsattas kön samt hur grovt våldet var. Likaså uppmärksammas att respondenterna överlag avvisat negativa påståenden om kvinnor samt homosexuella. Studien bygger därmed på ett urval av respondenter som enligt författarna överlag hade positiva uppfattningar om jämställdhet och homosexuella personer och som dessutom reagerade negativt på partnervåld.¹²⁹

I den nationella tillsynen 2012–2013 granskade Inspektionen för vård och omsorg kommunernas, landstingens, sjukvårdsregionernas och kvinnojourernas arbete med våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld. I den framkom att arbetet med särskilt utsatta grupper, däribland hbt-personer, behövde utvecklas i flertalet kommuner.¹³⁰ Att förbättra personalens kompetens och att uppmärksamma samt ge stöd till hbt-personer beskrevs som ett stort förbättrings- och utvecklingsområde för majoriteten av kommunerna. Insatser för hbt-personer framstod som sällan förekommande inom socialtjänsten.¹³¹

År 2012 genomförde Socialstyrelsen en kartläggning av skyddade boenden i Sverige. Av 206 identifierade boenden svarade 195 på en enkät (svarsfrekvens 95 procent).¹³² Av resultaten framkom att ungefär hälften av kommunerna saknade skyddade boenden i den egna kommunen.¹³³ Samtliga boenden uppgav att de tog emot kvinnor, 15 procent att de tog emot män och 28 procent att de tog emot transpersoner.¹³⁴ När det gällde personalens kompetens (lämplig utbildning och erfarenhet) uppgav 67 procent att de

¹²⁶ Ahmed, Aldén & Hammarstedt (2013) s. 250.

¹²⁷ Ibid. s. 255–257.

¹²⁸ Ibid. s. 250.

¹²⁹ Ibid. s. 258.

¹³⁰ Inspektionen för vård och omsorg (2014) s. 8.

¹³¹ Ibid. s. 30.

¹³² Vid tiden för kartläggningen fanns inte någon enhetlig definition av skyddat boende och i kartläggningen ingick samtliga boenden för personer som behöver skydd. Socialstyrelsen (2013a) s. 28.

¹³³ Ibid. s. 11.

¹³⁴ Ibid. s. 35.

hade kompetens att ta emot hbt-personer.¹³⁵ År 2016 publicerade Socialstyrelsen resultaten av en enkätundersökning till skyddade boenden med syfte att undersöka kvaliteten i verksamheterna. Enkäten skickades till 157 skyddade boenden (svarsfrekvens 64 procent).¹³⁶ Cirka 80 procent uppgav att de tog emot hbtq-personer. Tio boenden uppgav dock att de endast tog emot hbtq-personer med kvinnlig könsidentitet.¹³⁷ Sextiotre procent uppgav att de hade kompetens att ta emot hbtq-personer. Kompetens definierades i sammanhanget som att någon i personalen hade genomgått en särskild utbildning inom området eller hade fått det inom ramen för högskolestudier. I rapporten uppmärksammas att det finns ett kompetensunderskott eftersom det finns boenden som uppgett att de saknade kompetens inom området men som trots det tog emot hbtq-personer.¹³⁸

År 2016 publicerade Länsstyrelsen i Stockholms län en rapport som presenterade en kartläggning av skyddat boende för särskilt utsatta personer, inklusive hbtq-personer¹³⁹, i Sverige. Kartläggningen byggde på en stickprovsundersökning där 60–70 telefonintervjuer genomförts med företrädare från kommuner och skyddade boenden.¹⁴⁰ I rapporten beskrivs hur resultaten av tidigare kartläggningar pekat på att förmågan hos utförare av skyddade boenden att ta emot särskilt utsatta personer är relativt god i Sverige. Det framhålls dock att sådana kartläggningar byggd på enkäter med frågor om personalens övergripande kompetens och kapacitet. I sammanhanget lyfts att personal kan ha erhållit kompetensutveckling utan att de upplever att kompetensen är tillräcklig när faktiska förfrågningar om att ta emot personer med särskilda behov kommer.¹⁴¹ Flera av deltagarna hade uttryckt att den kompetens och utbildning som de hade var otillräcklig.¹⁴²

Tidigare i detta kapitel har Folkhälsomyndighetens analys av 2005 års folkhälsoenkät samt enkäterna för åren 2008–2012 beskrivits. Där framkom att det varit betydligt vanligare bland bi- och homosexuella kvinnor respektive män att under de senaste tre månaderna ha utsatts för kränkande behandling eller bemötande jämfört med heterosexuella kvinnor respektive män.¹⁴³ Av datainsamlingen i EU:s medlemsländer (icke slumpmässig) framkom att av deltagarna i Sverige som under det senaste året varit i kontakt med hälso- och sjukvården hade 24 procent av transpersoner, 23 procent av homosexuella kvinnor, 15 procent av bisexuella kvinnor, 12 procent av homosexuella

¹³⁵ Socialstyrelsen (2013a) s. 21.

¹³⁶ Socialstyrelsen uppmärksammar i rapporten att svarsfrekvensen var relativt låg och slutsatser bör dras med försiktighet. Socialstyrelsen (2016) s. 13.

¹³⁷ Socialstyrelsen (2016) s. 16.

¹³⁸ Ibid. s. 31–32.

¹³⁹ Länsstyrelsen i Stockholms län (2016) s. 16.

¹⁴⁰ Ibid. s. 14.

¹⁴¹ Ibid. s. 7, 13.

¹⁴² Ibid. s. 32.

¹⁴³ Folkhälsomyndigheten (2014) s. 55.

män och 10 procent av bisexuella män upplevt att de blivit diskriminerade av till exempel en läkare, receptionist eller sjuksköterska för att de var en hbt-person.¹⁴⁴

Bisexuella kvinnor och särskild utsatthet

Kunskapen om våld mot unga bisexuella kvinnor men även bisexuella kvinnor generellt är begränsad. En bidragande orsak till detta är att det i studier inte alltid går att utläsa hur situationen ser ut för kvinnor respektive män med olika sexuella läggningar specifikt.¹⁴⁵

I genomgången av forskning om våld och sexuell läggning som presenterats har studier som byggt på slumpmässiga datainsamlingar prioriterats. I sådana studier ombeds läsaren ibland tolka resultaten med försiktighet då antalet deltagare med sexuell minoritetsidentitet varit lågt.¹⁴⁶ Att uppskattningar av våldsutsatthet byggt på ett alltför begränsat material uppges även i en del studier ha gjort det omöjligt att presentera resultat för kvinnliga och manliga deltagare med olika sexuella minoritetsidentiteter separat¹⁴⁷ eller för vissa grupper av studiedeltagare specifikt¹⁴⁸.

De flesta studier har analyserat sexuell läggning utifrån hur deltagare identifierar sig vid tiden för datainsamlingen. Att det i studier inte framgår hur en person identifierade sig vid tiden för våldsutsattheten bör beaktas, inte minst i anslutning till studier som undersökt våldsutsatthet under livstiden.¹⁴⁹

I de studier där det gått att utläsa resultaten för bisexuella kvinnor separat är ett återkommande resultat att våldsutsattheten framstår som särskilt omfattande. I de nordamerikanska studierna som byggt på ett slumpmässigt urval av deltagare har bisexuella kvinnor till exempel återkommande rapporterat den högsta prevalensen av våld av partner.¹⁵⁰ I en del studier framkommer även att den större omfattningen av partnervåld mot bisexuella kvinnor jämfört med mot heterosexuella kvinnor är statistiskt säkerställd.¹⁵¹ I en av studierna på nationell nivå i USA om partnervåld och sexuellt våld framkom att bisexuella kvinnor i en statistiskt signifikant större utsträckning än både hetero- och homosexuella kvinnor utsatts för nästintill samtliga

¹⁴⁴ European Union Agency for Fundamental Rights (u.å.a).

¹⁴⁵ I en del studier analyseras situationen bland kvinnor respektive män med olika sexuella läggningar gemensamt. Det förekommer även att situationen bland kvinnor och män analyserats separat när det gäller hetero- och homosexuella studiedeltagare men att bisexuella kvinnor och män analyserats som en grupp, se Pereira & Costa (2016).

¹⁴⁶ Se till exempel Priebe & Svedin (2012) och Burczycka (2016).

¹⁴⁷ Priebe & Svedin (2012).

¹⁴⁸ Walters, Chen & Breiding (2013).

¹⁴⁹ Se till exempel Walters, Chen & Breiding (2013).

¹⁵⁰ Se till exempel Messinger (2011), Walters, Chen & Breiding (2013) och Goldberg & Meyer (2013). I Barrett & St. Pierre (2013) hade våldsutsatta bisexuella kvinnor rapporterat det högsta antalet incidenter av partnervåld under de senaste fem åren jämfört med våldsutsatta homosexuella kvinnor och bi- samt homosexuella män.

¹⁵¹ Hughes et al. (2010), Goldberg & Meyer (2013) och Walters, Chen & Breiding (2013). I Hughes et al. (2010) analyserades endast fysiskt partnervåld.

former av våld.¹⁵² Även i studier med unga personer i USA har bisexuella bland kvinnliga deltagare rapporterat den högsta prevalensen av sexuella övergrepp¹⁵³ samt påtvingat vaginalt samlag¹⁵⁴. I en metaanalys av skolstudier genomförda i Nordamerika framkom att medelvärde av prevalensen för sexuella övergrepp var högst för kvinnliga bisexuella elever.¹⁵⁵ I de två studier som presenterats i detta kapitel där vuxna personer tillfrågats om erfarenheter av våld under barndomen har bisexuella kvinnor också återkommande rapporterat den högsta prevalensen av sexuella övergrepp. Skillnaden i rapporterad prevalens var statistiskt säkerställd jämfört med heterosexuella kvinnor.¹⁵⁶

Kunskapen om våld mot bisexuella kvinnor i Sverige oavsett ålder är begränsad. En liknande bild av utsattheten som särskilt omfattande framkommer dock i studier om hälsa som publicerats sedan 2009 där fysiskt våld ingått. En analys av den nationella folkhälsoenkäten 2010–2012 visade att utsatthet för fysiskt våld i hemmet och fysiskt våld i någon annans bostad under det senaste året varit betydligt vanligare bland bisexuella kvinnor jämfört med både hetero- och homosexuella kvinnor. Utsatthet för fysiskt våld var särskilt framträdande bland yngre bisexuella kvinnor.¹⁵⁷

I studier som dokumenterat en relativt hög våldsutsatthet bland antingen vuxna eller unga bisexuella kvinnor problematiseras detta resultat sällan i någon större utsträckning. I en studie där bisexuella kvinnor rapporterade den högsta prevalensen av sexuella och fysiska övergrepp under barndomen samt partnervåld uppmärksammar författarna att det är svårt att spekulera kring detta resultat då kunskapen om bisexuella kvinnors hälsa och livserfarenheter är begränsad.¹⁵⁸ Att den bisexuella identiteten varit relativt osynlig inom forskning lyfts återkommande i litteraturen.¹⁵⁹

Folkhälsomyndigheten konstaterar i sin rapport från 2014 att undersökningen inte ger något svar på varför unga bisexuella kvinnor är särskilt utsatta. I rapporten lyfts dock att unga bisexuella personer till exempel i högre grad kan sakna trygga platser att vara på och sociala sammanhang att tillhöra.¹⁶⁰ Bisexualitet kan innebära en utestängning från både den hetero- och den homosexuella gemenskapen, vilket har benämnts som ”dubbel

¹⁵² Walters, Chen & Breiding (2013).

¹⁵³ Blossnich & Horn (2011). Gällande sexuella övergrepp var skillnaden mellan bi- och heterosexuella unga kvinnor statistiskt signifikant. Gällande verbala hot och fysiska övergrepp rapporterades detta i en statistiskt signifikant större utsträckning av såväl bi- som homosexuella unga kvinnor jämfört med heterosexuella unga kvinnor. Homosexuella unga kvinnor rapporterade den högsta prevalensen av verbala hot.

¹⁵⁴ Tornello, Riskind & Patterson (2014). Enligt resultaten hade både bi- och homosexuella unga kvinnor utsatts för påtvingat vaginalt samlag i en statistiskt signifikant större utsträckning än heterosexuella unga kvinnor.

¹⁵⁵ Friedman et al. (2011).

¹⁵⁶ Hughes et al. (2010) och Drabble et al. (2013). I båda studierna rapporterar även homosexuella kvinnor i en statistiskt signifikant större utsträckning än heterosexuella kvinnor att de utsatts för sexuella övergrepp under barndomen. I en av studierna framkommer att den högre prevalensen bland bisexuella kvinnor jämfört med bland homosexuella kvinnor inte var statistiskt säkerställd, se Hughes et al. (2010).

¹⁵⁷ Folkhälsomyndigheten (2014). Se även Bränström (2017) för en studie genomförd i Stockholm där unga bisexuella kvinnor rapporterade den högsta prevalensen av hot och fysiskt våld under det senaste året.

¹⁵⁸ Hughes et al. (2010) s. 2137. I studien undersöktes utsatthet för fysiskt partnervåld.

¹⁵⁹ Se till exempel Head & Milton (2014) s. 278 och Messinger (2017) s. 47.

¹⁶⁰ Folkhälsomyndigheten (2014) s. 101.

stigmatisering”.¹⁶¹ Forskare har beskrivit hur bisexuella personer i och med att de ingår i gruppen ”sexuell minoritet” kan utsättas för såväl heterosexism¹⁶² som homofobi.¹⁶³ Samtidigt kan bisexuella personer utsättas för bifobi vilket inkluderar den myt som återkommande beskrivs i litteraturen om att bisexualitet inte skulle vara en legitim form av sexuell identitet.¹⁶⁴ I en studie genomförd i Storbritannien intervjuades åtta bisexuella kvinnor och två bisexuella män som utsatts för övergrepp av en partner.¹⁶⁵ I intervjuerna framkom bland annat att en del varit tveksamma inför att kontakta verksamheter som till exempel hbt-organisationer eller polisen om sin situation då de förväntade sig att bli utsatta för bifobi.¹⁶⁶

I tre studier som byggt på representativa datainsamlingar i USA har bisexuella kvinnor ombetts uppge den våldsutövande partners kön. Enligt resultaten har det för bisexuella kvinnor framför allt rört sig om våld i olikkönade relationer.¹⁶⁷ I en av dessa studier som byggt på nationellt representativ data uppgav närmare 90 procent av våldsutsatta bisexuella kvinnor att det enbart rört sig om manliga förövare både för partnervåld och sexuellt våld någon gång under livstiden.¹⁶⁸ I en annan av dessa studier som fann att partnervåld mot såväl bisexuella kvinnor som män framför allt handlat om våld i olikkönade relationer uppmärksammades behovet av framtida forskning om minoritetsstress i olikkönade relationer där minst en person är bisexuell.¹⁶⁹ I studien presenterades hypotesen att bisexuella personer särskilt riskerar att utsättas för våld i olikkönade relationer på grund av att partnern kan ha en homofobisk inställning till bisexualitet.¹⁷⁰ I en svensk studie byggd på ett riksrepresentativt urval av gymnasieelever år 3 uppgav närmare 98 procent av kvinnliga elever med sexuell minoritetsidentitet och drygt 73 procent av manliga elever med sexuell minoritetsidentitet som utsatts för sexuella övergrepp att det rört sig om manliga förövare. Författarna lyfter i diskussionen att det verkade som att unga kvinnor med sexuell minoritetsidentitet framför allt riskerar att utsättas för övergrepp när de möter en

¹⁶¹ Folkhälsomyndigheten (2014) s. 40.

¹⁶² För en presentation av begreppen heterosexism och heteronormativitet, se Nationellt centrum för kvinnofrid (2009) s. 15–16.

¹⁶³ Barrett & St. Pierre (2013) s. 6.

¹⁶⁴ Se till exempel Barrett & St. Pierre (2013) s. 6 och Barrett (2015) s. 8. Se även Nationellt centrum för kvinnofrid (2009) s. 15.

¹⁶⁵ I åtta av fallen hade deltagaren utsatts inom ramen för en olikkönad relation och i två av fallen hade det rört sig om en samkönad relation. Head & Milton (2014) s. 277.

¹⁶⁶ Ibid. s. 291.

¹⁶⁷ Messinger (2011) och Walters, Chen & Breiding (2013). I Goldberg & Meyer (2013) tillfrågades bisexuella kvinnor om förövarens kön när det gällde den senaste incidenten av partnervåld under det senaste året varav 95 procent svarade att det varit en manlig partner.

¹⁶⁸ Walters, Chen & Breiding (2013). Bland bisexuella kvinnor uppgav 98,3 procent som utsatts för våldtäkt, 87,5 procent som utsatts för annat sexuellt våld och 89,5 procent som utsatts för våld av partner (fysiskt våld, stalkning och/ eller våldtäkt) att det rört sig om manliga förövare.

¹⁶⁹ Messinger (2011) s. 2239. Även i Walters, Chen & Breiding (2013) som presenterats tidigare i detta kapitel rapporterade en majoritet (78,5 procent) av bisexuella män som någon gång utsatts för våld av partner att de utsatts i en olikkönad relation.

¹⁷⁰ Ibid. s. 2231.

partner av motsatt kön medan det motsatta gällde för unga män med sexuell minoritetsidentitet. I sammanhanget lyftes att fler kvinnliga än manliga deltagare med sexuell minoritetsidentitet hade identifierat sig som bisexuella.¹⁷¹

I de studier som presenterats i detta kapitel är ett av de mest återkommande resultaten att bisexuella kvinnor rapporterar den högsta prevalensen av våldsutsatthet. Behovet av framtida forskning som kan bidra med ytterligare kunskap om den relativt höga våldsutsattheten bland bisexuella kvinnor jämfört med bland heterosexuella kvinnor lyfts återkommande i litteraturen.¹⁷² Det är dock viktigt att uppmärksamma att studier också presenterat höga prevalenssiffror för våldsutsatthet bland såväl homosexuella kvinnor som bi- och homosexuella män.

¹⁷¹ Priebe & Svedin (2009) s. 579–580.

¹⁷² Se till exempel Walters, Chen & Breiding (2013) s. 34 och Axelsson, Modén, Rosvall & Lindström (2013) s. 511–512.

Våld mot transpersoner

Transperson beskrivs många gånger som ett paraplybegrepp¹⁷³ som inkluderar personer vars könsidentitet eller könsuttryck skiljer sig från det kön som personerna tilldelades vid födseln. Begreppet inkluderar således ett spektrum av identiteter.¹⁷⁴

Kategoriseringen av transpersoner utgår i en del studier ifrån att deltagare själva ombeds uppge huruvida de skulle beskriva sig som transpersoner¹⁷⁵ eller om de är eller har varit transpersoner¹⁷⁶. Definitioner som utgår ifrån hur personer själva identifierar sig har framhållits som fördelaktiga bland annat för att det kan uppfattas som respektlöst att fråga hur en person själv identifierar sig. En del forskare anser att det är mer fördelaktigt att studiedeltagare först ombeds uppge det kön de tilldelades vid födseln och sedan i en separat fråga uppge hur de identifierar sig. Kategoriseringen av transpersoner i sådana studier blir de deltagare som svarat olika på de två frågorna och kan därmed även inkludera personer som identifierar sig som till exempel kvinna, man eller queer.¹⁷⁷ Diskussioner om de metodologiska svårigheterna som föreligger inom forskningen om partnervåld mot transpersoner har bland annat lyft att transpersoner inkluderar ett spektrum av identiteter och att personer med transerfarenheter inte nödvändigtvis identifierar sig som transpersoner.¹⁷⁸

I en del studier som undersökt våldsutsatthet bland transpersoner jämförs situationen bland personer med olika transidentiteter såsom icke-binär och transvestit (crossdresser).¹⁷⁹ Icke-binär används ibland som ett paraplybegrepp för könsidentiteter som inte följer tvåkönsnormen.¹⁸⁰ Det kan till exempel röra sig om personer som identifierar sig med flera kön eller som inte identifierar sig med något kön.¹⁸¹ En person som använder kläder eller andra attribut som traditionellt är associerade med ett annat kön än det kön personen tilldelades vid födseln kan identifiera sig som transvestit.¹⁸² Begreppet transvestit har allt oftare kommit att ersättas med begreppet crossdresser med samma innebörd.¹⁸³ RFSL lyfter på sin webbplats att samtliga personer som till exempel bryter mot klädnormer kring kön inte nödvändigtvis identifierar sig som transvestiter.¹⁸⁴ I en del studier används begreppet MtF (Male to Female) parallellt med begreppet

¹⁷³ Se till exempel James et al. (2016) s. 40.

¹⁷⁴ Se till exempel Barrett (2015) s. 3.

¹⁷⁵ James et al. (2016) s. 253.

¹⁷⁶ European Union Agency for Fundamental Rights (u.å.b) s. 55.

¹⁷⁷ Messinger (2017) s. 49.

¹⁷⁸ Barrett & Sheridan (2017) s. 141–142.

¹⁷⁹ Se till exempel James et al. (2016) s. 40.

¹⁸⁰ Folkhälsomyndigheten (2015) s. 10.

¹⁸¹ Se till exempel James et al. (2016).

¹⁸² Ibid. s. 40.

¹⁸³ Lundberg, Malmquist & Wurm (2017) s. 352.

¹⁸⁴ RFSL (2015).

transkvinna och begreppet FtM (Female to Male) parallellt med begreppet transman.¹⁸⁵ En person som tilldelades ett manligt kön vid födseln men som identifierar sig som kvinna kan kalla sig transkvinna. En person som tilldelades ett kvinnligt kön vid födseln men som identifierar sig som man kan kalla sig transman.¹⁸⁶ Det finns även studier där situationen bland transpersoner jämförs med situationen bland cispersoner. Cisperson är ett begrepp som används för personer vars könsidentitet och könsuttryck överensstämmer med det kön som personerna tilldelades vid födseln.¹⁸⁷

I stor utsträckning bygger studier som kan bidra till kunskapen om våld mot transpersoner på datainsamlingar där ett självselektivt urval av deltagare har besvarat en webbaserad enkät. Sedan 2009 har flera relativt omfattande datainsamlingar genomförts via webbenkäter, såväl i Europa som i USA.

Studier om våld mot transpersoner

År 2011 publicerades *Injustice at Every Turn: A Report of the National Transgender Discrimination Survey* (NTDS) som presenterade en studie genomförd i USA av National Center for Transgender Equality (NCTE) och National Gay and Lesbian Task Force. I studien analyserades data från framför allt en webbaserad enkät som besvarats av ett självselektivt urval av 6 456 transpersoner och personer vars identitet bryter mot normer för kön (gender non-conforming persons).¹⁸⁸ Gällande våld fokuserade NTDS uteslutande på utsatthet för fysiskt eller sexuellt våld på grund av könsidentitet eller könsuttryck. Frågor ställdes om sådana erfarenheter i en rad olika miljöer och situationer, till exempel utbildningsmiljö, på en arbetsplats eller då en person varit i kontakt med polisen. Sammantaget hade 26 procent av deltagarna erfarenheter av att utsättas för fysiskt våld och en tiondel hade utsatts för sexuellt våld på grund av sin könsidentitet eller könsuttryck.¹⁸⁹ Nitton procent rapporterade att de utsatts för sådant fysiskt och/eller sexuellt våld av en familjemedlem.¹⁹⁰ Av deltagarna hade 1 876 personer under sin skoltid (till och med high school) uttryckt en identitet som bröt mot normer för kön eller en identitet som transperson. Av dessa hade 12 procent utsatts för sexuellt våld på grund av sin könsidentitet eller könsuttryck av en elev, lärare eller skolpersonal. Motsvarande siffror var 35 procent för fysiskt våld och 78 procent för trakasserier. Transkvinnor rapporterade i större utsträckning än transmän att de under skoltiden utsatts för såväl fysiskt våld (43 respektive 34 procent) som sexuellt våld (15 respektive 10 procent).¹⁹¹

¹⁸⁵ Se till exempel Grant et al. (2011) s. 24 och James et al. (2016) s. 254.

¹⁸⁶ Lundberg, Malmquist & Wurm (2017) s. 352.

¹⁸⁷ Se till exempel Folkhälsomyndigheten (2015) s. 10 och Lundberg, Malmquist & Wurm (2017) s. 341.

¹⁸⁸ Över 800 organisationer för transpersoner kontaktades med information om den webbaserade enkäten och 2 000 pappersenkäter gavs till organisationer för att distribueras till respondenter som uppskattades bli svåra att nå via en webbenkät, till exempel hemlösa personer eller personer boende på landsbygden. Cirka 500 besvarade pappersenkäter inkluderades i analysen. Grant et al. (2011) s. 12.

¹⁸⁹ Ibid. s. 80.

¹⁹⁰ Ibid. s. 100.

¹⁹¹ Ibid. s. 36.

I december 2016 publicerade NCTE *The Report of the 2015 U.S. Transgender Survey* (USTS). Författarna uppmärksammar att rapporten presenterar resultaten av den ditintills största datainsamlingen med transpersoner i USA där fler än 27 700 deltagare besvarat en webbaserad enkät.¹⁹² Jämfört med föregångaren NTDS inkluderar USTS en fördjupad analys av flera frågeområden¹⁹³ och bland annat analyseras utsattheten för partnervåld¹⁹⁴.

Enligt resultaten hade 13 procent av deltagarna blivit fysiskt attackerade under det senaste året.¹⁹⁵ Av dem som blivit fysiskt attackerade hade en fjärdedel utsatts vid två tillfällen, 13 procent vid tre tillfällen och 16 procent hade utsatts vid tre eller fler tillfällen under det senaste året. Av dem som utsatts uppgav 66 procent att de utsatts på grund av sin könsidentitet eller könsuttryck. Vidare uppgav 32 procent att de utsatts på grund av sin sexuella läggning, 11 procent på grund av sin etnicitet, 8 procent på grund av att de hade en funktionsnedsättning och 7 procent på grund av sin ålder.¹⁹⁶

Närmare hälften (47 procent) av deltagarna hade någon gång utsatts för sexuella övergrepp. Vanligast var att förövaren varit en vän eller bekant (47 procent) följt av en nuvarande eller tidigare partner (34 procent). Närmare en tredjedel (30 procent) uppgav dock att de utsatts av en främling och en fjärdedel att de utsatts av en släkting. Deltagare med erfarenhet av hemlöshet (65 procent), prostitution (72 procent) eller som hade en funktionsnedsättning (61 procent) rapporterade erfarenheter av sexuella övergrepp i särskilt stor utsträckning. Gällande etnicitet framstod prevalensen som särskilt hög bland deltagare som uppgav att de framför allt skulle beskriva sig som amerikansk ursprungsbefolkning (65 procent), afroamerikan (53 procent) eller med ursprung från Mellanöstern (58 procent) och bland deltagare som uppgav att de hade ett multietniskt ursprung (59 procent). Transmän (51 procent) och icke-binära personer som i sin födelseattest identifierats som kvinnor (58 procent) rapporterade erfarenheter av sexuellt våld i högre utsträckning än transkvinnor (37 procent) och icke-binära personer som i sin födelseattest identifierats som män (41 procent).

Över hälften av studiedeltagarna (54 procent) hade någon gång utsatts för våld av en partner.¹⁹⁷ Prevalensen framstod som särskilt hög bland deltagare med erfarenhet av hemlöshet (72 procent), prostitution (77 procent), personer med funktionsnedsättning (61 procent) och bland papperslösa personer (68 procent). Prevalensen framstod också som särskilt hög bland deltagare som uppgav att de framför allt skulle beskriva sig som amerikansk ursprungsbefolkning (73 procent), afroamerikan (53 procent) eller med ursprung från Mellanöstern (62 procent) och bland deltagare som uppgav att de hade ett

¹⁹² James et al. (2016) s. 21.

¹⁹³ Ibid. s. 18–19.

¹⁹⁴ Ibid. s. 206, 52–53. Riktade insatser för att nå respondenter som uppskattades bli svåra att nå via en webbenkät genomfördes. Till exempel anordnades evenemang där personer som önskade delta i studien men som kanske inte hade tillgång till en dator/internet eller som behövde hjälp eller en säker plats för att kunna delta i studien kunde besvara enkäten. Ibid. s. 26–27.

¹⁹⁵ Att ha attackerats fysiskt under det senaste året kunde till exempel röra sig om att ha blivit slagen eller utsatt för sexuella övergrepp. Ibid. s. 202–204.

¹⁹⁶ Ibid.

¹⁹⁷ Ibid. s. 205–206.

multietniskt ursprung (62 procent).¹⁹⁸ Över två femtedelar av deltagarna uppgav att de utsatts för kontrollerande partnervåld, till exempel stalkning (16 procent) eller att en partner försökt hindra dem från att träffa eller tala med familj och vänner (23 procent). När det kom till kontrollerande partnervåld fanns det i enkäten tre frågor om partnervåld som riktades mot den utsatta personens transidentitet. Sammantaget uppgav 27 procent av deltagarna att en partner sagt till dem att de inte var en ”riktig” kvinna eller man (25 procent), att en partner hotat med att mot deras vilja berätta för andra att de var transpersoner (11 procent) och/eller att en partner hindrat dem från att ta hormoner (3 procent).¹⁹⁹ Av deltagarna uppgav vidare över två femtedelar att en partner utsatt dem för våld eller hot om våld som orsakat fysiskt lidande, till exempel att en partner tvingat dem till en sexuell handling (19 procent).²⁰⁰ Frågorna om våld hade utgått ifrån dem som ställs i den nationellt representativa undersökningen National Intimate Partner and Sexual Violence Survey (NISVS) som återkommande genomförs i USA. Gällande fysiskt partnervåld (exkluderat hot om våld och påtvingad sexuell handling) hade 35 procent av deltagarna i USTS utsatts vid minst ett tillfälle. Motsvarande siffra för deltagarna i 2011 års NISVS var 30 procent.²⁰¹

År 2017 publicerades en studie byggd på data från 7 572 pappersenkäter besvarade av besökare vid en primärvårdsmottagning i USA som främst riktar sig till hbt-personer samt data från mottagningens elektroniska journalsystem.²⁰² I det elektroniska journalsystemet framgick huruvida en person antingen vid registreringen eller vid ett senare tillfälle uppgett att deras könsidentitet skiljde sig från det kön som de tilldelats vid födseln. I studien kategoriserades personer vars journal uppgav detta som transpersoner eller personer vars identitet bryter mot normer för kön. I analysen jämfördes utsattheten för partnervåld bland ciskvinnor med utsattheten för partnervåld bland transkvinnor, transmän, icke-binära personer och transpersoner som vid registreringen inte velat uppge sin könsidentitet eller vilket kön de tilldelats vid födseln.²⁰³ Partnervåld inkluderade utsatthet för fysiskt och sexuellt våld samt isolerande och kontrollerande beteende under det senaste året.²⁰⁴ Enligt resultaten var sannolikheten att ha utsatts för fysiskt och/eller sexuellt partnervåld statistiskt signifikant högre för samtliga fyra grupper (transkvinnor, transmän, icke-binära personer och transpersoner som vid registreringen inte velat uppge könsidentitet eller vilket kön de tilldelats vid födseln) jämfört med för ciskvinnor. Detsamma gällde

¹⁹⁸ James et al. (2016. s. 206.

¹⁹⁹ Ibid. s. 207.

²⁰⁰ Ibid. s. 208.

²⁰¹ Ibid. s. 208–211. Se sid 11-15 för en presentation av en studie där våld mot homo-, bi- och heterosexuella kvinnor respektive män analyserats utifrån NISVS 2010.

²⁰² Avidentifierad data från det elektroniska journalsystemet användes i studien. Alla patienter vid primärvårdsmottagningen hade vid registreringen fått information om att data från det elektroniska journalsystemet kunde komma att användas för forskning.

²⁰³ Personer som vid registreringen inte velat uppge könsidentitet eller vilket kön de tilldelats vid födseln men som vid ett senare tillfälle hade uppgett en identitet som transperson eller som använde tjänster vid primärvårdsmottagningen riktade till transpersoner kategoriserades i studien som transpersoner.

²⁰⁴ Valentine et al. (2017) s. 261.

sannolikheten att ha utsatts för fysiskt våld specifikt under det senaste året. Transkvinnor, icke-binära personer samt transpersoner som vid registreringen inte velat uppge könsidentitet eller vilket kön de tilldelats vid födseln uppgav i en signifikant större utsträckning att de utsatts för sexuellt våld respektive isolerande beteenden. Kontrollerande partnervåld rapporterades i en större utsträckning av icke-binära personer och transpersoner som vid registreringen inte velat uppge könsidentitet eller vilket kön de tilldelats vid födseln jämfört med ciskvinnor.²⁰⁵ Inga signifikanta skillnader återfanns mellan transmän och ciskvinnor gällande sannolikheten att ha utsatts för sexuellt våld eller isolerande respektive kontrollerande beteenden under det senaste året.²⁰⁶ Mot bakgrund av resultaten drar författarna slutsatsen att riktlinjer om att rutinmässigt fråga ciskvinnor om erfarenheter av partnervåld bör utökas till att även inkludera transpersoner och personer vars identitet bryter mot normer för kön.²⁰⁷

År 2016 publicerades två studier om könsidentitet och våldsutsatthet som byggde på data från en webbaserad enkät riktad till hbtq-personer i en amerikansk delstat. Urvalet av deltagare hade inte varit slumpmässigt utan självselektivt. Syftet med studierna var att jämföra utsattheten för partnervåld respektive sexuellt våld mellan cis- och transpersoner. Enkäter som besvarats av personer som uppgett att de både var heterosexuella och cispersoner beaktades inte i analyserna.²⁰⁸ I den ena studien genomfördes en jämförande analys om utsattheten för partnervåld bland trans- och cispersoner utifrån 1 139 besvarade enkäter. Studien visade att transpersoner i en statistiskt signifikant större utsträckning någon gång utsatts för våld av partner jämfört med cispersoner (31,1 respektive 20,4 procent).²⁰⁹ I den andra studien genomfördes en jämförande analys om utsattheten för sexuella övergrepp, inklusive våldtäkt, bland trans- och cispersoner utifrån 1 124 besvarade enkäter.²¹⁰ Enligt resultaten hade transpersoner i en statistiskt signifikant större utsträckning någon gång utsatts för sexuella övergrepp, inklusive våldtäkt, jämfört med cispersoner (33,6 respektive 14,1 procent). När kvinnliga och manliga cispersoner analyserades separat framkom att transpersoner utsatts i en statistiskt signifikant större utsträckning än båda grupperna.²¹¹ Inga signifikanta skillnader mellan trans- och cispersoner framkom när det gällde i vilken utsträckning våld av partner respektive sexuella övergrepp (inklusive våldtäkt) rapporterats till polisen.²¹²

I en studie om partnervåld mot transpersoner genomförd av LGBT Youth Scotland and the Equality Network analyserades data från en webbaserad enkät besvarad av ett

²⁰⁵ Valentine et al. (2017) s. 263.

²⁰⁶ Sannolikheten att ha utsatts för isolerande och kontrollerande beteenden samt fysiskt partnervåld var högre för cismän jämfört med ciskvinnor. I diskussionen beskrivs detta resultat sannolikt reflektera att två tredjedelar av patienter som var cismän vid mottagningen hade en sexuell minoritetsidentitet. Ibid. s. 264.

²⁰⁷ Ibid. s. 260.

²⁰⁸ Langenderfer-Magruder et al. (2016b) s. 862.

²⁰⁹ Ibid. s. 863.

²¹⁰ Langenderfer-Magruder et al. (2016a) s. 324.

²¹¹ Ibid. s. 327.

²¹² Langenderfer-Magruder et al. (2016b) s. 864 och Langenderfer-Magruder et al. (2016a) s. 327.

självselektivt urval av 60 transpersoner mellan 16 och 60 år.²¹³ Av deltagarna uppgav 80 procent att en partner utsatt dem för något av de emotionella, sexuella eller fysiska övergrepp som beskrevs i enkäten. Den vanligast förekommande formen av övergrepp var emotionella transfobiska övergrepp, till exempel att en partner hotat att berätta om deltagarens transidentitet mot personens vilja.²¹⁴ Fyrtiosju procent uppgav att de utsatts för sexuella övergrepp, till exempel att en partner pressat eller försökt tvinga dem till en sexuell handling mot deras vilja.²¹⁵ Fyrtiofem procent hade utsatts för fysiska övergrepp, till exempel att en partner knuffat, sparkat eller slagit dem.²¹⁶ Vidare rapporterade 45 procent av respondenterna att någon som inte var deras partner eller en före detta partner vid minst ett tillfälle tvingat dem eller försökt tvinga dem till samlag mot deras vilja efter det att de fyllt 16 år. Trettiosju procent uppgav att någon innan det att de fyllt 16 år vid minst ett tillfälle tvingat dem eller försökt tvinga dem till samlag mot deras vilja.²¹⁷ Fyrtiofem deltagare hade svarat på en fråga om de berättat för någon om våldsutsattheten och om de kontaktat någon instans. En majoritet hade berättat för en vän, släkting, granne eller kollega. Vidare framkom bland annat att 7 procent kontaktat en hjälpinstans riktad till personer utsatta för våld i hemmet (domestic violence). Närmare en fjärdedel (24 procent) av dem som utsatts hade inte kontaktat eller berättat om våldet för någon.²¹⁸

Multinationell studie genomförd i EU

I kapitlet om våldsutsatthet och sexuell läggning presenterades den undersökning om diskriminering och våld mot hbt-personer i EU:s medlemsländer som genomförts av Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter (European Union Agency for Fundamental Rights, FRA). Under några månader 2012 svarade ett självselektivt urval av drygt 93 000 personer äldre än 18 år som identifierade sig som homosexuella, bisexuella och/eller som transpersoner på en webbaserad enkät.²¹⁹ I undersökningen framstod våldsutsatthet bland transpersoner som särskilt omfattande.²²⁰ I en fördjupad analys av situationen bland de 6 597 transpersoner²²¹ som deltagit i undersökningen framkom att 34 procent uppgett att de utsatts för hot om våld eller att de blivit fysiskt eller sexuellt attackerade under de senaste fem åren. Motsvarande siffra för det senaste året var 15 procent, över två femtedelar av dessa uppgav att de utsatts vid minst tre tillfällen. Drygt två femtedelar av kvinnliga transpersoner uppgav att de utsatts för hot om våld eller att de blivit fysiskt eller sexuellt attackerade under de senaste fem åren. Motsvarande siffra var 38 procent för transkvinnor och 36 procent för manliga

²¹³ Roch, Morton & Ritchie (2010) s. 9.

²¹⁴ Ibid. s. 12, 15.

²¹⁵ Ibid. s. 18.

²¹⁶ Ibid. s. 20.

²¹⁷ Ibid. s. 23.

²¹⁸ Ibid. s. 26–27.

²¹⁹ European Union Agency for Fundamental Rights (2014d) s. 23–24.

²²⁰ Ibid. s. 56. För en beskrivning av undersökningen, se s.17-19.

²²¹ European Union Agency for Fundamental Rights (2014c) s. 15.

transvestiter. Av dem som utsatts för våld under det senaste året svarade 56 procent att de vid den senaste incidenten hade utsatts för hot om våld eller blivit fysiskt eller sexuellt attackerade för att de uppfattats som transpersoner. Detta benämns i studien som hatmotiverat våld. För hälften av dem som utsatts för hot om våld eller som blivit fysiskt eller sexuellt attackerade under de senaste fem åren hade den mest allvarliga incidenten varit hatmotiverad.²²² Gällande den senaste incidenten av hatmotiverat våld uppgav 60 procent att det rört sig om hot om våld och 40 procent att de blivit fysiskt eller sexuellt attackerade. Kvinnliga respektive manliga transvestiter och personer som identifierade sig med en annan könsidentitet än svarsalternativen rapporterade i störst utsträckning att de vid den senaste incidenten av hatmotiverat våld blivit sexuellt eller fysiskt attackerade (63, 49 respektive 50 procent).

För både den senaste incidenten av hatmotiverat våld under det senaste året och den allvarligaste incidenten under de senaste fem åren presenterades information om vem som utövade våldet. När det gällde den senaste incidenten och den mest allvarliga incidenten hade det i över 60 procent av fallen rört sig om flera förövare. Vid den senaste incidenten var det enbart manliga förövare i 77 procent av fallen. Motsvarande siffra gällande den mest allvarliga incidenten var 82 procent. Både vid den senaste incidenten och den mest allvarliga incidenten hade förövaren i nio procent av fallen varit en familjemedlem eller annan person i hushållet. Bland transmän och personer som identifierade sig som queer/annat hade förövarna i en fjärdedel av fallen av hatmotiverat våld under det senaste året varit en familjemedlem eller annan person i hushållet. Personer i åldersgruppen mellan 40 och 54 år hade varit särskilt utsatta för hatmotiverat våld av en familjemedlem eller annan person i hushållet.²²³ Transpersoner hade i större utsträckning än bi- och homosexuella kvinnor respektive män anmält hatmotiverat våld till polisen. Bland transpersoner hade transmän i minst utsträckning anmält hatmotiverat våld till polisen. Detta gällde såväl den senaste incidenten under det senaste året som den mest allvarliga incidenten under de senaste fem åren.²²⁴

Studier om dejtingvåld mot unga transpersoner

I kapitlet om våldsutsatthet och sexuell läggning presenterades skol- och ungdomsstudier som analyserat situationen bland unga personer med sexuell minoritetsidentitet.²²⁵ Bland annat beskrevs enkätundersökningen Youth Risk Behavior Survey (YRBS) som sedan 1991 genomförts i USA vartannat år och som sedan 2013 inkluderar frågor om såväl fysiskt som sexuellt dejtingvåld (dating violence). Hitintills har ingen fråga som syftar till att identifiera transpersoner funnits med i YRBS. Centers for Disease Control and Prevention (CDC) uppger på sin webbplats att en sådan fråga arbetats fram och att delstater kan välja att testa att ha med frågan i sina undersökningar från och med 2017.²²⁶

²²² European Union Agency for Fundamental Rights (2014c) s. 53–54.

²²³ Ibid. s. 57–58.

²²⁴ Ibid. s. 59.

²²⁵ Se s. 20–22.

²²⁶ Centers for Disease Control and Prevention (u.å.).

Det finns dock studier som undersökt dejtingvåld mot unga transpersoner. I en studie som genomförts i tio skolor i tre amerikanska delstater deltog 3 745 elever i årskurs 7–12 (från 12–13 år till 17–18 år) som uppgav att de var eller nyligen hade varit i en relation (dating relationship).²²⁷ En jämförande analys genomfördes av våld mot kvinnliga och manliga elever samt elever som identifierade sig som transpersoner. Av de deltagare som identifierade sig som transpersoner (18) uppgav cirka 89 procent att de hade utsatts för fysiskt dejtingvåld, 59 procent att de hade utsatts för psykiskt dejtingvåld, 56 procent att de hade utsatts för dejtingvåld på nätet och 61 procent att de hade utsatts för sexuellt tvång. För samtliga former av dejtingvåld rapporterade unga transpersoner våldsutsatthet i en statistiskt signifikant större utsträckning jämfört med såväl unga manliga som kvinnliga deltagare.²²⁸

År 2015 publicerades den kanadensiska studien Trans Youth Health Survey där 923 unga transpersoner mellan 14 och 25 år hade svarat på en webbaserad enkät i ett självselektivt urval.²²⁹ Av deltagarna 14–18 år hade 69 procent någon gång haft en relation (romantic or dating relationship). Motsvarande siffra för deltagarna 19–25 år var 88 procent. Bland de deltagare (14–25 år) som någon gång haft en relation uppgav 27 procent att de utsatts för dejtingvåld. Dejtingvåld definierades i studien som att ha blivit knuffad, sparkad, slagen eller tvingad till en sexuell handling. Av deltagarna 19–25 år hade 28 procent utsatts för dejtingvåld. Motsvarande siffra för deltagare 14–18 år var 24 procent.²³⁰

Det svenska kunskapsläget

År 2015 publicerade Folkhälsomyndigheten en rapport om hälsa bland transpersoner. Rapporten bygger på ett självselektivt urval av 800 personer med transerfarenheter, 15 år eller äldre, som besvarat en webbaserad enkät under en period av två månader.²³¹ Av deltagarna uppgav 70 procent att de alltid eller för det mesta var öppna med sin transerfarenhet. Cirka en fjärdedel svarade att de för det mesta eller alltid dolde sin transerfarenhet. En majoritet av deltagarna hade utsatts för kränkande behandling eller bemötande minst en gång under de senaste tre månaderna. Inte minst rapporterades detta av deltagare i de yngre åldersgrupperna. Närmare hälften (48 procent) av de deltagare som utsatts för kränkande behandling eller bemötande uppgav att de utsatts på grund av sitt könsuttryck. Fjorton procent uppgav att det gällde kränkande behandling eller bemötande av personal inom sjukvård.²³² Av samtliga deltagare uppgav 40 procent att de skjutit upp att söka vård på grund av oro för att de skulle få ett dåligt bemötande och 23 procent hade gjort det på grund av tidigare erfarenheter av ett dåligt

²²⁷ Dank et al. (2014) s. 847–848.

²²⁸ Ibid. s. 851–852.

²²⁹ Veale et al. (2015) s. 2, 6.

²³⁰ Ibid. s. 56.

²³¹ Folkhälsomyndigheten (2015) s. 23. Information om enkäten spreds framför allt via internetbaserade tjänster och sociala nätverk. Ibid. s. 21.

²³² Ibid. s. 30–31.

bemötande.²³³ Nära en femtedel (19 procent) uppgav att de någon gång utsatts för våld på grund av sin transerfarenhet. Deltagare i åldern 30–44 år rapporterade detta i särskilt stor utsträckning. Vidare uppgav 7 procent att de utsatts för fysiskt våld under det senaste året.

När det kom till vem som varit förövaren svarade 64 procent att det var en okänd person, 25 procent att det var en polis under yrkesutövning och 17 procent att det var deras partner. Nära två femtedelar (39 procent) hade utsatts för psykiskt våld under det senaste året och i en majoritet av fallen var förövaren en okänd person. Vanligast var att ha blivit utsatt för psykiskt våld på allmän plats eller på ett nöjesställe (21 procent) följt av på internet (16 procent) och/eller i anslutning till kollektivtrafik (12 procent).

Trettio procent hade någon gång tvingats till sex mot sin vilja. En tredjedel svarade att det var en fast eller tillfällig partner som mot deras vilja tvingat dem till sex. I en fjärdedel av fallen hade det rört sig om en okänd person och i lika många fall var det en bekant. En femtedel av dem som utsatts uppgav att förövaren varit en vän.

Deltagare i åldern 15–19 år hade i särskilt stor utsträckning utsatts för såväl fysiskt som psykiskt våld under det senaste året. Utsatthet för sexuellt våld var särskilt omfattande bland deltagare i åldern 20–44 år, över en tredjedel av dessa svarade att de utsatts under de senaste tolv månaderna.²³⁴ Vidare hade tre procent vid ett tillfälle och sju procent vid flera tillfällen fått ersättning för sex.²³⁵ Elva procent av dem med erfarenheter av våld hade gjort en anmälan till polisen varav sexton procent hade varit nöjda eller mycket nöjda med bemötandet. En stor andel svarade att de hade lågt förtroende för samhällsinstitutioner och politiker. Av samtliga deltagare uppgav 71 procent att deras förtroende för riksdagen var lågt. Motsvarande siffror var 71 procent för Arbetsförmedlingen, 60 procent för polisen, 60 procent för Försäkringskassan, 58 procent för socialtjänsten och 43 procent för sjukvården. En fjärdedel saknade emotionellt stöd, något som var vanligare bland deltagare i de äldre åldersgrupperna (45–64 år och 65–94 år). Närmare hälften svarade att de på grund av rädsla för att bli överfallna, rånade eller ofredade ofta eller alltid avstod från att gå ut ensamma. Otrygghet var särskilt vanligt bland deltagare i åldern 15–29 år.²³⁶ Flera av frågorna var desamma som i den nationella folkhälsoenkäten Hälsa på lika villkor 2014.²³⁷ Vid jämförelser av resultaten av de båda studierna framstod det som dubbelt så vanligt bland transpersoner jämfört med befolkningen i allmänhet att under det senaste året ha utsatts för fysiskt våld och att sakna emotionellt stöd.²³⁸

²³³ Folkhälsomyndigheten (2015) s. 23. Information om enkäten spreds framför allt via internetbaserade tjänster och sociala nätverk. s. 44.

²³⁴ Ibid. s. 30–34.

²³⁵ Ibid. s. 42.

²³⁶ Ibid. s. 34–35.

²³⁷ Ibid. s. 21.

²³⁸ Ibid. s. 32, 34.

Våld mot unga transpersoner

I en rapport om bland annat sexuellt utnyttjande via digitala och interaktiva medier publicerad 2009 av dåvarande Ungdomsstyrelsen presenteras ett antal delstudier. Bland dessa återfinns dels en skolundersökning med ett representativt urval av cirka 3 500 gymnasieelever i år 3, dels en medlemsundersökning med 360 medlemmar i RFSL mellan 17 och 25 år.²³⁹

Av personer som i skolenkäten uppgett att könsindelningen kvinna/man inte passade dem hade 32,1 procent utsatts för sexuella övergrepp, vilket var statistiskt signifikant högre än motsvarande siffror för kvinnliga (25,4 procent) respektive manliga elever (7,1 procent). Även utsatthet för penetrerande sexuella övergrepp rapporterades i en statistiskt signifikant större utsträckning av personer som uppgett att könsindelningen inte passade dem (21,4 procent) jämfört med kvinnliga (10 procent) och manliga elever (3,1 procent). Den utsatta personens ålder vid det första övergreppet var statistiskt signifikant lägre för utsatta personer som uppgett att könsindelningen inte passade dem. Av utsatta personer som uppgett att könsindelningen inte passade dem hade drygt 44 procent utsatts av flera personer samtidigt och i närmare 89 procent av fallen rörde det sig om manliga förövare. I drygt 44 procent av fallen var förövaren jämnårig (+/- fyra år).²⁴⁰ Av personer som uppgett att könsindelningen inte passade dem hade 20,8 procent fått ersättning för sex. Motsvarande siffror för kvinnliga och manliga elever var 1,2 respektive 1,7 procent. Genomsnittsåldern för när en person för första gången fått ersättning för sex var 11,7 år för personer som uppgett att könsindelningen inte passade dem, 15,3 år för manliga elever och 15,4 år för kvinnliga elever. Av personer som uppgett att könsindelningen inte passade dem och som fått ersättning för sex uppgav 80 procent att det rörde sig om vid fler än fem tillfällen.²⁴¹

Av elever som uppgett att könsindelningen inte passade dem och som träffat en person i verkligheten som de först lärt känna via internet uppgav 13,3 procent att en sådan person försökt övertala dem att ha sex mot deras vilja, 14,3 procent att en sådan person pressat eller tvingat dem till sex och 7,1 procent att en sådan person gett dem pengar eller gåvor i utbyte mot sex.²⁴² Sjuttiofyra elever (2,1 procent) hade i skolenkäten identifierat sig som transpersoner.²⁴³ Enligt resultaten hade 25,7 procent av deltagande transpersoner utsatts för sexuella övergrepp och 10,8 procent hade utsatts för penetrerande sexuella övergrepp. Motsvarande siffror för övriga elever var 16,9 respektive 6,8 procent. Transpersoner hade vidare i en statistiskt signifikant större utsträckning än övriga elever fått ersättning för sex (17,1 respektive 1,2 procent), blivit mobbade via sms (15,5 respektive 4,2 procent) samt tagit emot hot via mobilen (18,3 respektive 8,8 procent). Vidare uppvisade transpersoner en signifikant sämre psykisk

²³⁹ Svedin & Priebe (2009) s. 15, 48–51, 95. Enkäten som användes var en uppdaterad version av den enkät som använts i studien *Ungdomars sexualitet – attityder och erfarenheter*, publicerad 2004, som riktats till en normalpopulation av gymnasieelever år 3. Ibid. s. 52.

²⁴⁰ Svedin & Priebe (2009) s. 67–69.

²⁴¹ Ibid. s. 72–73.

²⁴² Ibid. s. 85.

²⁴³ Av deltagarna som uppgett att könsindelningen inte passade dem uppgav 39,3 procent att de identifierade sig som transpersoner.

hälsa, lägre självkänsla och en svagare känsla av sammanhang jämfört med övriga studiedeltagare.²⁴⁴

I medlemsundersökningen skickades en postenkät ut till samtliga medlemmar i RFSL födda mellan 1984 och 1991 (svarsfrekvens 55,7 procent). Av de deltagande 360 personerna uppgav 6,7 procent att könsindelningen kvinna/man inte passade dem.²⁴⁵ Hälften av de deltagare som uppgett att könsindelningen inte passade dem rapporterade att de utsatts för sexuella övergrepp vilket kan jämföras med motsvarande siffror för kvinnliga och manliga studiedeltagare som var 42,5 respektive 41,9 procent. Personer som uppgav att könsindelningen inte passade dem uppgav en statistiskt signifikant lägre medelålder (11,3 år) för när de utsatts för sexuella övergrepp för första gången jämfört med kvinnliga och manliga studiedeltagare (13,9 respektive 15,4 år). Av deltagarna som uppgav att könsindelningen inte passade dem hade 20,8 procent utsatts för penetrerande sexuella övergrepp. Motsvarande siffror för kvinnliga och manliga studiedeltagare var 21 respektive 24,8 procent. Skillnaderna i utsatthet var inte statistiskt signifikanta.

Inga skillnader mellan grupperna återfanns utifrån förövarens kön. Av samtliga deltagare som utsatts för sexuella övergrepp rapporterade 94,7 procent att det rört sig om manliga förövare. Att det varit ett syskon som utsatt dem rapporterades av 16,7 procent och lika många personer uppgav att det var en pojk- eller flickvän (inklusive före detta) eller att det var för dem en okänd person. En tredjedel uppgav att det var en annan jämnårig person som utsatt dem.²⁴⁶

Av de som svarat på enkäten uppgav 48 personer att de identifierade sig som transpersoner. Jämfört med övriga studiedeltagare rapporterade transpersoner statistiskt signifikant mer ångest och depression och svagare känsla av sammanhang. Av transpersoner hade 45,8 procent utsatts för sexuella övergrepp och 22,9 procent hade utsatts för penetrerande sexuella övergrepp. Motsvarande siffror för övriga studiedeltagare var 42,3 respektive 22,1 procent (skillnaderna var inte statistiskt signifikanta). Av transpersoner hade vidare 11,5 procent fått ersättning för sex, 10,4 procent blivit mobbade via sms och 12,5 procent blivit hotade via mobilen.²⁴⁷

År 2010 publicerade dåvarande Ungdomsstyrelsen en rapport om hälsosituationen bland unga hbt-personer. Där presenterades bland annat resultaten av en datainsamling som gjorts via en enkät på Quiser som är Nordens största community på internet för hbtq-personer. Enkäten riktades till personer 15–25 år som inte var heterosexuella cispersoner och över 3 000 besvarade enkäter analyserades.²⁴⁸ Av deltagarna identifierade sig 10 procent som transpersoner, 8 procent uppgav att de inte var säkra på sin transidentitet och cirka 80 procent identifierade sig som cispersoner.²⁴⁹ Enligt resultaten hade 24 procent av transpersoner och 18 procent av personer med osäker

²⁴⁴ Svedin & Priebe (2009) s. 90–91.

²⁴⁵ Ibid. s. 51, 95.

²⁴⁶ Ibid. s. 102–103.

²⁴⁷ Ibid. s. 130–132.

²⁴⁸ Ungdomsstyrelsen (2010) s. 79.

²⁴⁹ Ibid. s. 81.

transidentitet utsatts för hot om våld under det senaste året på grund av sin sexuella läggning och/eller könsidentitet/könsuttryck.²⁵⁰ Fem procent av såväl transpersoner som personer med osäker transidentitet rapporterade att de under det senaste året utsatts för våld på grund av sin sexuella läggning och/eller könsidentitet/könsuttryck. Motsvarande siffra för samtliga deltagare var fyra procent.²⁵¹ När det kom till sexuella övergrepp hade 49 procent av transpersoner, 44 procent av personer med osäker transidentitet och 33 procent av cispersoner utsatts under det senaste året. För samtliga former av sexuella övergrepp rapporterade transpersoner och personer med osäker transidentitet utsatthet i större utsträckning än cispersoner. Andelen transpersoner och personer med osäker transidentitet som uppgav att de under det senaste året tvingats till vaginal-, anal- eller oralsex var betydligt större än andelen cispersoner som uppgav detta. Av transpersoner och personer med osäker transidentitet uppgav 21 procent att de tvingats till sex under det senaste året. Motsvarande siffra för samtliga deltagare var 14 procent.²⁵² En majoritet av dem som efter att de utsatts för ett sexuellt övergrepp hade vänt sig till en vårdinstans (237 personer) hade varit nöjda med bemötandet. Författarna uppmärksammar dock i sammanhanget att tidigare studier visat att unga hbt-personer har låga förväntningar på vården, och att inte bli utsatt för kränkningar inom vården kan i en del fall anses utgöra ett bra bemötande. Av dem som under det senaste året utsatts för sexuella övergrepp hade tio procent anmält detta till polisen. Närmare hälften av dessa (48 procent) var missnöjda med polisens bemötande.²⁵³

I Ungdomsenkäten 2015, genomförd av Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, skickades en enkät ut till 5 000 unga personer (16–25 år) i ett riksrepresentativt urval i Sverige, varav 2 300 personer besvarade enkäten (svarsfrekvens 46 procent). Av deltagarna som identifierade sig som transpersoner uppgav 6 procent att de utsatts för sexuellt våld eller utnyttjande under det senaste halvåret och 15 procent att de gjort något sexuellt mot sin vilja någon gång. Motsvarande siffror för cispersoner var 2 respektive 13 procent (skillnaderna var inte statistiskt signifikanta). Transpersoner rapporterade att de någon gång hade känt att de själva inte bestämmer över sin kropp eller vem de ska ha sex med i en statistiskt signifikant större utsträckning (10 respektive 36 procent) än cispersoner.²⁵⁴ Transpersoner rapporterade även i en statistiskt signifikant mindre utsträckning jämfört med cispersoner att de fick vara ihop med vem de ville och att de fick gifta sig med vem de ville utan att deras familjer hade invändningar.²⁵⁵

År 2017 publicerade Folkhälsomyndigheten en rapport om hälsa och sexualitet bland unga i Sverige baserad på en enkätstudie genomförd 2015 med ett slumpmässigt urval av deltagare. Sammantaget hade 7 755 personer 16–29 år besvarat enkäten

²⁵⁰ Ungdomsstyrelsen (2010) s. 88–89.

²⁵¹ Ibid. s. 90–91.

²⁵² Ibid. s. 92–95.

²⁵³ Ibid. s. 96–98.

²⁵⁴ Då antalet unga transpersoner som deltagit varit lågt uppges att även de signifikanta resultaten bör tolkas med försiktighet. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2015) s. 51–54.

²⁵⁵ Ibid. s. 56–59.

(svarsfrekvens 26 procent). Av deltagarna uppgav en procent att de var eller hade varit transpersoner. En procent uppgav att de inte ville kategorisera sig utifrån kön. Gruppen transpersoner överlappade inte genomgående med gruppen som inte ville kategorisera sig utifrån kön.²⁵⁶ Av rapporten framkommer att 51 procent av deltagarna som inte ville kategorisera sig utifrån kön hade upplevt någon form av diskriminering eller kränkning under det senaste året. Vidare uppgav 10 procent att de under det senaste året utsatts för fysiskt våld vilket kan jämföras med 5 procent för tjejer och 7 procent för killar. Av personer som inte ville kategorisera sig utifrån kön och som utsatts för fysiskt våld uppgav 34 procent att de utsatts på arbetet eller i skolan, 49 procent att de utsatts i hemmet och 56 procent att de utsatts på allmän plats eller på ett nöjesställe.²⁵⁷ Av personer som inte ville kategorisera sig utifrån kön rapporterade 53 procent att en person någon gång gjort en sexuell handling mot deras vilja. Att någon berört deras kön eller bröst mot deras vilja rapporterades av 40 procent. Sjutton procent hade erfarenheter av vaginalt samlag mot sin vilja och 5 procent hade erfarenheter av analt samlag mot sin vilja. Bland de deltagande tjejerna och killarna uppgav 54 respektive 27 procent att en person gjort en sexuell handling mot deras vilja någon gång.²⁵⁸

Partnervåld och sexuellt våld mot transpersoner

Den kunskap som idag finns om våld mot transpersoner bygger som tidigare nämnts i stor utsträckning på studier där ett självselektivt urval av deltagare besvarat webbenkäter. I anslutning till datainsamlingarna har vanligen åtgärder vidtagits för att sprida information om undersökningarna. I en del fall har även särskilda åtgärder vidtagits för att nå deltagare som förväntas bli särskilt svåra att nå och som förväntas vara underrepresenterade i sådana studier.²⁵⁹ Där datainsamlingar inte bygger på ett slumpmässigt urval av deltagare påpekas det i studier att resultaten inte går att applicera på samtliga transpersoner i populationen.²⁶⁰ Sedan 2009 har det dock genomförts relativt omfattande datainsamlingar med transpersoner via webbenkäter. I till exempel den studie som genomförts i EU:s medlemsländer menar författarna att det stora antalet deltagare ändå gör det sannolikt att resultaten reflekterar situationen bland transpersoner i EU.²⁶¹ Folkhälsomyndigheten uppger i sin studie att det stora antalet deltagare medför att undersökningen ger en stark indikation på hur hälsan bland transpersoner kan se ut i Sverige.²⁶²

Partnervåld mot transpersoner

Forskningen om våld av partner mot transpersoner är begränsad och har bedrivits i än mindre utsträckning än forskningen om utsatthet för partnervåld bland sexuella

²⁵⁶ Folkhälsomyndigheten (2017) s. 7, 34–37.

²⁵⁷ Ibid. s. 48–50.

²⁵⁸ Ibid. s. 59.

²⁵⁹ Se till exempel Grant et al (2011) s. 12 och James et al. (2016) s. 26–27.

²⁶⁰ Se till exempel Grant et al. (2011) s. 14–15, Folkhälsomyndigheten (2015) s. 51 och James et al. (2016) s. 26.

²⁶¹ European Union Agency for Fundamental Rights (2014c) s. 103.

²⁶² Folkhälsomyndigheten (2015) s. 51.

minoriteter.²⁶³ En del forskare har dock lyft fram att den befintliga, om än begränsade, forskningen har pekat på högre prevalenssiffror för partnervåld än de som många gånger återfinns i studier för cispersoner.²⁶⁴ Bland de studier som presenterats i detta kapitel visade till exempel en webbenkätstudie bland hbtq-personer i en amerikansk delstat att prevalensen av partnervåld var statistiskt signifikant högre bland transpersoner jämfört med bland cispersoner.²⁶⁵ Vidare fann en annan studie genomförd i tio skolor i USA att unga transpersoner utsatts för såväl fysiskt och psykiskt dejtingvåld som dejtingvåld på nätet i en statistiskt signifikant större utsträckning än kvinnliga respektive manliga studiedeltagare.²⁶⁶

Kunskapen om partnervåld mot transpersoner i Sverige är mycket begränsad. I Folkhälsomyndighetens undersökning som presenterats tidigare i detta kapitel uppgav dock 17 procent av transpersoner som under det senaste året hade utsatts för fysiskt våld att förövaren varit deras partner. Vidare uppgav cirka en tredjedel av transpersoner som någon gång blivit tvingade till sex mot sin vilja att förövaren varit en tillfällig eller fast partner.²⁶⁷

Transpersoner är inte en homogen grupp och begreppet transpersoner omfattar ett spektrum av identiteter. Eftersom forskningen är begränsad har det beskrivits som svårt att avgöra hur risken att utsättas för partnervåld skiljer sig åt bland transpersoner.²⁶⁸ I en av studierna som presenterats i detta kapitel jämfördes omfattningen av partnervåld bland personer med olika transidentiteter med omfattningen bland ciskvinnor vid en primärvårdsmottagning i USA. Enligt resultaten hade icke-binära personer och transpersoner som inte velat uppge könsidentitet eller vilket kön de tilldelats vid födseln utsatts för samtliga former av partnervåld i en större utsträckning än ciskvinnor. Transkvinnor rapporterade i större utsträckning än ciskvinnor att en partner utsatt dem för fysiskt våld, sexuellt våld respektive isolerande beteende. Transmän rapporterade i större utsträckning jämfört med ciskvinnor att de utsatts för fysiskt partnervåld.²⁶⁹ I en annan studie var den rapporterade prevalensen av partnervåld högre bland transpersoner med erfarenhet av hemlöshet och prostitution samt transpersoner som identifierade sig som amerikansk ursprungsbefolkning. Studien bygger på den mest omfattande datainsamlingen med transpersoner som genomförts i USA.²⁷⁰

²⁶³ Se till exempel Barrett (2015) s. 12, Langenderfer-Magruder et al. (2016b) s. 856, 859, Messinger (2017) s. 63, 72, 77 och Barrett & Sheridan (2017) s. 137.

²⁶⁴ Barrett & Sheridan (2017) s. 147.

²⁶⁵ Se Langenderfer-Magruder et al. (2016b).

²⁶⁶ Se Dank et al. (2014). Transpersoner hade även i större utsträckning än manliga och kvinnliga studiedeltagare utsatts för sexuellt tvång.

²⁶⁷ Se Folkhälsomyndigheten (2015).

²⁶⁸ Messinger (2017) s. 69, 73–74, 79.

²⁶⁹ Se Valentine (2017).

²⁷⁰ Se James et al. (2016).

Våldets uttrycksformer

Transpersoner kan utsättas för samma former av våldsuttryck i en parrelation som cispersoner. Det kan till exempel handla om fysiskt, psykiskt och sexuellt våld samt ekonomiskt utnyttjande. Det så kallade makt- och kontrollhjulet (Power and Control Wheel) som ursprungligen utvecklades 1984 i USA illustrerar olika strategier som en våldsutövande partner kan använda. Det har påtalats att en begränsning i det ursprungliga makt- och kontrollhjulets utformning var att den återspeglade ett fokus på heterosexuella parrelationer. Mot denna bakgrund har ytterligare versioner som fokuserar på hbt-personer utarbetats. De illustrerar hur en del former av makt- och kontrollstrategier mot hbt-personer möjliggörs av den heterosexism, homo-, bi- och transfobi som finns på ett strukturellt plan i samhället. FORGE, en organisation som arbetar mot våld mot transpersoner i USA, har utformat en modell som fokuserar på makt- och kontrollstrategier mot transpersoner. Modellen illustrerar hur en våldsutövande partner kan utnyttja den patologisering av transpersoner och transfobi som finns i samhället för att åsamka emotionellt, psykiskt eller socialt lidande. Det kan till exempel handla om att en våldsutövande partner inte använder rätt pronomen, kallar personen för ”det” eller säger att personen inte är en ”riktig” kvinna eller man. Om en transperson till exempel är bi- eller homosexuell kan en våldsutövande partner även använda makt- och kontrollstrategier som bygger på samhällets heterosexism, homo- eller bifobi för att ytterligare förvärra isoleringen.²⁷¹ Att en våldsutövande partner till hbtq-personer kan tillhöra socialt privilegierade grupper i samhället har lyfts fram. Till exempel kan våldsutövande partner till transpersoner vara heterosexuella cispersoner.²⁷²

I två studier har deltagarna tillfrågats om erfarenheter av partnervåld som riktats mot deras könsidentitet. I den mest omfattande av de båda studierna genomförd i USA rapporterade 27 procent av de 27 700 deltagarna att en partner någon gång sagt till dem att de inte var en ”riktig” kvinna eller man, att en partner hotat med att mot deras vilja berätta för andra att de var transpersoner och/eller att en partner hindrat dem från att ta hormoner.²⁷³

Sexuellt våld

I NCK:s rapport från 2009 uppmärksammades att forskningen var eftersatt när det kom till transpersoners utsatthet för sexuellt våld.²⁷⁴ Nyare studier har visat höga prevalenssiffror när det kommer till sexuellt våld mot transpersoner. I den största datainsamlingen med transpersoner som genomförts i USA rapporterade närmare hälften av deltagarna att de någon gång utsatts för sexuella övergrepp. Bland förövarna fanns såväl vänner och bekanta som partner och främlingar.²⁷⁵ Även i Sverige har studier pekat på höga siffror för sexuellt våld mot transpersoner. I Folkhälsomyndighetens undersökning rapporterade 30 procent av deltagarna att de

²⁷¹ Barrett (2015) s. 4 och Barrett & Sheridan (2017) s. 148–149. För att läsa mer om FORGE, se FORGE (2016).

²⁷² Barret (2015) s. 1-3.

²⁷³ James et al. (2016). I den andra studien hade 60 personer deltagit, se Roch, Morton & Ritchie (2010).

²⁷⁴ Nationellt centrum för kvinnofrid (2009) s. 59.

²⁷⁵ Se James et al. (2016).

någon gång tvingats till sex mot sin vilja. Bland förövarna fanns såväl partner som vänner och bekanta men även okända personer.²⁷⁶ I Sverige har också studier med unga personer presenterat högre prevalenssiffror för sexuella övergrepp mot transpersoner jämfört med andra studiedeltagare.²⁷⁷

En del studier har framför allt fokuserat på våld där en deltagare utsatts på grund av sin könsidentitet eller könsuttryck, vilket ibland benämns som hatmotiverat våld. I en studie från USA som presenterats i detta kapitel rapporterade tio procent av deltagarna att de någon gång utsatts för sådant sexuellt våld.²⁷⁸ I den omfattande datainsamling riktad till hbt-personer som genomförts i EU:s medlemsländer framkom att undantaget bisexuella kvinnor rapporterade transpersoner som under det senaste året utsatts för hatmotiverat våld (exkluderat hot om våld) i störst utsträckning att den senaste incidenten haft inslag av sexuellt våld.²⁷⁹

Hjälpökande och bemötande

Återkommande i litteraturen uppmärksammas att stigmatisering kan hindra våldsutsatta personer från att söka hjälp.²⁸⁰ I en litteraturgenomgång om partnervåld mot hbtq-personer beskrivs bland annat hur tidigare erfarenheter av att utsättas för diskriminering kan hindra hbtq-personer från att söka hjälp då de utsätts för partnervåld. Detta beskrivs särskilt kunna vara ett problem för bland annat transpersoner. Stigmatisering kan även hindra en våldsutsatt hbtq-person att söka hjälp för att de inte vill att andra ska få kännedom om deras sexuella läggning eller könsidentitet.²⁸¹

Forskningen om de särskilda hinder som transpersoner utsatta för partnervåld kan möta när de söker hjälp är mer begränsad än motsvarande forskning om homosexuella personer.²⁸² I två intervjustudier från USA respektive Storbritannien som ämnat identifiera sådana hinder lyfts bland annat attityder bland yrkesverksamma som grundar sig i en strikt binär könsuppfattning²⁸³ och transfobisk diskriminering fram²⁸⁴. I studien från USA som bygger på intervjuer med 18 transpersoner med erfarenheter av partnervåld beskrivs också hur deltagare haft svårt att identifiera sig som våldsutsatta på

²⁷⁶ Folkhälsomyndigheten (2015).

²⁷⁷ Se till exempel Svedin & Priebe (2009) s. 90-91 och Ungdomsstyrelsen (2010) s. 92-95. I en del undersökningar har dock inte den högre rapporterade prevalensen bland unga transpersoner varit statistiskt säkerställd, se till exempel Myndigheten för ungdoms- och civillsamhällesfrågor (2015) s. 51-54.

²⁷⁸ Grant et al. (2011).

²⁷⁹ European Union Agency for Fundamental Rights (2014d). Se s. 17-19 för en presentation av studien.

²⁸⁰ Se till exempel Overstreet & Quinn (2013).

²⁸¹ Calton, Bennett Cattaneo & Gebhard (2015) s. 590.

²⁸² Guadalupe-Diaz & Jasinski (2017) s. 772.

²⁸³ Rogers (2016) s. 68, 74-75. Studien byggde på intervjuer med femton transpersoner och nio yrkesverksamma inom socialtjänsten.

²⁸⁴ Guadalupe-Diaz & Jasinski (2017) s. 782.

grund av att de hade en bild av offer för partnervåld som ”hjämlösa hemmafruar” eller som passiva vilka inte gör motstånd.²⁸⁵

I USA har en del forskare beskrivit den höga prevalensen av partnervåld mot bland annat transpersoner och personer vars identitet bryter mot normer för kön som särskilt oroande mot bakgrund av att de samtidigt är exkluderade från olika verksamheter som ska hjälpa personer utsatta för partnervåld, till exempel skyddade boenden.²⁸⁶ I Sverige visade Socialstyrelsens kartläggning 2012 att ungefär hälften av kommunerna saknade skyddade boenden i den egna kommunen.²⁸⁷ På frågan om vilka målgrupper ett boende tog emot uppgav samtliga att de tog emot kvinnor, 15 procent att de tog emot män och 28 procent att de tog emot transpersoner.²⁸⁸ Under 2011 hade sammantaget 3 900 kvinnor, 70 män och några få transpersoner sökt skydd.²⁸⁹ I den nationella tillsynen 2012–2013 granskades kommunernas, landstingens, sjukvårdsregionernas och kvinnojourernas arbete med våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld i Sverige. Där framkom att arbetet med särskilt utsatta grupper, däribland hbt-personer, behövde utvecklas i flertalet kommuner.²⁹⁰ Att uppmärksamma och ge stöd till hbt-personer samt att förbättra personalens kompetens beskrevs som ett stort förbättrings- och utvecklingsområde för majoriteten av kommunerna. Insatser för hbt-personer verkade sällan förekomma inom socialtjänsten.²⁹¹

I Folkhälsomyndighetens undersökning framkom bland annat att över hälften av de deltagande transpersonerna utsatts för kränkande behandling eller bemötande under det senaste kvartalet. Av deltagarna hade 14 procent utsatts för kränkande behandling av personal inom hälso- och sjukvården. En stor andel hade skjutit upp att söka vård av oro för att de skulle få ett dåligt bemötande och närmare en fjärdedel hade skjutit upp att söka vård på grund av tidigare erfarenheter av ett dåligt bemötande. Många av deltagarna uppgav också att deras förtroende för olika samhällsinstitutioner var lågt.²⁹² I diskussionen lyfter författarna behovet av samhällsinsatser som främjar psykosocial hälsa bland transpersoner och som förebygger trakasserier, diskriminering och våld mot transpersoner. För att förbättra levnadsvillkoren för transpersoner är det bland annat nödvändigt med en tillgänglig och transkompetent hälso- och sjukvård.²⁹³

²⁸⁵ Guadalupe-Diaz & Jasinski (2017) s. 788.

²⁸⁶ Resonemanget gällde flera grupper av hbt-personer, se Valentine et al. (2017) s. 265.

²⁸⁷ Av 206 identifierade boenden svarade 195 på en enkät (svarsfrekvens 95 procent). Socialstyrelsen (2013a) s. 10, 28.

²⁸⁸ Ibid. s. 35.

²⁸⁹ Ibid. s. 14.

²⁹⁰ Inspektionen för vård och omsorg (2014) s. 8.

²⁹¹ Ibid. s. 30.

²⁹² Se Folkhälsomyndigheten (2015).

²⁹³ Ibid. s. 50.

Hedersrelaterat våld och förtryck mot unga hbtq-personer

Det finns ett mycket begränsat antal studier om hedersrelaterat våld och förtryck mot unga hbtq-personer. I en del europeiska länder har nationella kompetensteam inrättats gällande hedersrelaterat våld och förtryck eller tvångsäktenskap. Kompetensteamet Forced Marriage Unit (FMU) i Storbritannien uppger i sin rapport för 2016 att de gett vägledning i 1 428 ärenden, varav två procent rörde ärenden med utsatta hbt-personer.²⁹⁴ I Sverige har Länsstyrelsen Östergötland sedan 2005 ett nationellt uppdrag att arbeta mot hedersrelaterat våld och förtryck. Sedan 2013 omfattar uppdraget ett nationellt kompetensteam med tillhörande stödtelefon, som inrättades i mars 2014.²⁹⁵ Enligt en rapport som publicerades 2017 inkom 455 ärenden till stödtelefonen under 2016. Ärendena har sammanlagt berört 619 personer.²⁹⁶ Gällande ärenden med utsatta hbtq-personer beskrivs i rapporten hur det i en del fall rört sig om personer som blivit hotade till livet då de berättat om sin sexuella läggning eller könskorrigering.²⁹⁷

Intervjuer med utsatta hbtq-personer

I en studie från 2011 som publicerades av ALMAeuropa och RFSL Ungdom intervjuades hbt-personer som vuxit upp i familjer med hedersnormer. För att komma i kontakt med intervjupersonerna hade dels en enkät på Quiser som är Nordens största community på internet för hbtq-personer, dels författarnas egna kontaktnät använts.²⁹⁸ Av de 18 intervjuer som analyserades hade 5 genomförts med tjejer och 13 med killar. En av de intervjuade killarna hade en transsexuell bakgrund.²⁹⁹ Tre av intervjuerna hade genomförts med personer som vuxit upp i en kristen frikyrklig miljö och enligt författarnas definition hade de inte vuxit upp i familjer med hedersnormer. Även resultaten av dessa intervjuer presenteras dock i studien då författarna menar att det bland annat kan finnas likheter i behovet av hjälp och stöd.³⁰⁰ För de tjejer som växt upp i en familj med hedersnormer framkom att familjerna ofta hade utsatt dem för kontroll oavsett om föräldrarna känt till deras hbt-identitet eller inte. De intervjuade killarna uppgav däremot att de var mycket hårdare kontrollerade än heterosexuella killar.³⁰¹ I studien uppmärksammades att det förekommit en hög grad av våld även när det bara funnits rykten om att intervjupersonerna skulle vara hbt-personer.³⁰² Nästan samtliga av

²⁹⁴ Foreign & Commonwealth Office and Home Office (2017) s. 3, 9.

²⁹⁵ Regeringens skrivelse (2016/17:10) s. 94 och Länsstyrelsen Östergötland (2017) s. 8.

²⁹⁶ Ibid. s. 19.

²⁹⁷ Ibid. s. 25.

²⁹⁸ Darj, Nathorst-Böös & Jarl-Åberg (2011) s. 27–28.

²⁹⁹ Ibid. s. 29–30. Författarna menar att snedfördelningen mellan antalet tjejer och killar eventuellt kan vara en konsekvens av att tjejer i familjer med hedersnormer generellt har mindre handlingsutrymme och/eller att Quiser har fler manliga än kvinnliga medlemmar.

³⁰⁰ Ibid. s. 29.

³⁰¹ Ibid. s. 63.

³⁰² Darj, Nathorst-Böös & Jarl-Åberg (2011) s. 17–18.

de intervjuade hade blivit verbalt trakasserade av sina föräldrar. I trakasserier kunde det ingå latent eller direkta hot om misshandel, isolering eller dödshot.³⁰³ Det beskrevs som svårt att separera det verbala våldet från det fysiska våldet eftersom det verbala våldet ofta inneburit hot om fysiskt våld.³⁰⁴ Våldet hade varit kollektivt utfört eller kollektivt sanktionerat och hade legitimerats med hänvisning till kollektivets heder och rykte. Omvändelse var enligt författarna ett återkommande tema i materialet. Intervjupersoner hade till exempel blivit hotade med att träffa läkare och psykologer i föräldrarnas ursprungsland.³⁰⁵ Flera av intervjupersonerna hade riskerat att utsättas för tvångsäktenskap men hade flytt.³⁰⁶ En skillnad beskrivs mellan omvändelseförsök mot personerna som vuxit upp i familjer med hedersnormer jämfört med personerna som vuxit upp i en frikyrklig miljö. För personerna som vuxit upp i en frikyrklig miljö uppfattades omvändelseförsöken inte ha handlat om familjens rykte utan om att rädda ungdomarna (deras själar).³⁰⁷ Intervjupersonerna hade sökt hjälp från samhället och flera hade under uppväxten talat med personal vid skolan, ungdomsmottagningen eller socialtjänsten.³⁰⁸ Av intervjuerna framkom dock att personal många gånger haft en bristande kunskap, vilket medfört att de sällan insett allvaret i situationen och på så sätt bidragit till att normalisera våldsutsattheten.³⁰⁹ Bristande kunskap om hedersrelaterat våld och hbt-frågor inom socialtjänsten framstod som ett genomgående problem i intervjuerna med konsekvensen att de utsatta ungdomarna inte hade blivit erbjudna ett adekvat skydd.³¹⁰ Likaså vittnade intervjupersonerna om homofobi, transfobi och heteronormativitet i bemötandet.³¹¹ Att det i stor utsträckning saknats stödinsatser för killar över 18 år var också ett återkommande tema i intervjuerna.³¹² Författarna drar i studien slutsatsen att hbt-personer utsatta för hedersrelaterat våld är extra sårbara eftersom yrkesverksamma ofta bidrar till att normalisera familjens våld och hbt-personerna saknar stöd från sina familjer om de utsätts för trakasserier och hatbrott i till exempel skolan. Många av intervjupersonerna hade internaliserat familjens homo- eller transfobi, vilket hade förstärkts ytterligare då de inte funnit stöd bland yrkesverksamma eller andra vuxna.³¹³

³⁰³ Ibid. s. 97–98.

³⁰⁴ Ibid. s. 99.

³⁰⁵ Ibid. s. 99.

³⁰⁶ Ibid. s. 54. Se till exempel Chantler, Gangoli & Hester (2009) för en studie genomförd i Storbritannien om tvångsäktenskap som visade hur en del av de intervjuade hade utsatts för tvångsäktenskap på grund av deras sexuella läggning.

³⁰⁷ Darj, Nathorst-Böös & Jarl-Åberg (2011) s. 102.

³⁰⁸ Ibid. s. 162.

³⁰⁹ Ibid. s. 167.

³¹⁰ Ibid. s. 149.

³¹¹ Ibid. s. 158.

³¹² Ibid. s. 153.

³¹³ Darj, Nathorst-Böös & Jarl-Åberg (2011) s. 174. År 2012 publicerade ALMAeuropa & RFSL ungdom en broschyr med råd till yrkesverksamma när det kom till hedersrelaterat våld mot hbt-personer, se ALMAeuropa & RFSL ungdom (2012).

År 2010 publicerade dåvarande Ungdomsstyrelsen en rapport om hälsosituationen bland unga homo-, bi- och transpersoner. Sex intervjuer med unga personer som levde med hot om att bli utsatta för hedersrelaterat våld på grund av sin sexuella läggning presenterades i rapporten.³¹⁴ Bland annat framkom att intervjupersonerna hade upplevt hot från sina familjer trots att familjerna inte alltid uttalat hotet konkret.³¹⁵ Författarna menar att intervjuerna visar hur ungdomarna var ensamma i sina tankar om hur de ska lösa sin situation.³¹⁶

År 2005 publicerade Länsstyrelsen i Skåne län en rapport som presenterade en kartläggning av hedersrelaterat våld mot ungdomar (13–25 år) på grund av sexuell läggning. Inom ramen för kartläggningen presenterades resultaten av intervjuer med 14 ungdomar och 12 ungdomars svar på ett frågeformulär på internet.³¹⁷ Intervjupersonerna var mellan 16 och 27 år. Tolv av dem var pojkar/män och två flickor/kvinnor.³¹⁸ De som besvarat frågeformuläret på internet var mellan 16 och 25 år. Av dessa var sex pojkar/män och sex flickor/kvinnor.³¹⁹ I berättelserna beskrevs bland annat erfarenheter av kontroll, verbala trakasserier samt fysiskt och psykiskt våld.³²⁰ En faktor som uppgavs ha ökat de utsatta ungdomarnas isolering var att risken att deras sexuella läggning skulle avslöjas var större ju fler hbt-personer de kände eller om de vistades i hbt-miljöer.³²¹ En del av ungdomarna hade självmordstankar och en del hade försökt begå självmord.³²² Att de inte fått hjälp av samhället eller att de inte fått rätt hjälp var ett genomgående tema i ungdomarnas berättelser.³²³

Kartläggningar genomförda i Sverige

I samband med kartläggningen av hedersrelaterat våld mot ungdomar (13–25 år) på grund av sexuell läggning i Skåne län genomfördes också en enkätundersökning riktad till myndigheter.³²⁴ Sammantaget skickades över 400 enkäter till samtliga ungdomsmottagningar, socialförvaltningar, högstadie- och gymnasieskolor i Skåne samt

³¹⁴ Intervjuerna hade genomförts av ALMAeuropa. Ungdomsstyrelsen (2010) s. 118.

³¹⁵ Ibid. s. 120.

³¹⁶ Ibid. s. 122.

³¹⁷ Länsstyrelsen i Skåne län (2004) s. 9, 30–31, 49, 51. En profil på Quiser som är Nordens största community på internet för hbtq-personer, ett frågeformulär på RFSL:s webbplats och författarnas kontakter användes i arbetet med att komma i kontakt med potentiella intervjupersoner. En av intervjuerna var en så kallad indirekt intervju med en skolkurator mot bakgrund av att den utsatta ungdomen hade en funktionsnedsättning.

³¹⁸ Ibid. s. 49.

³¹⁹ Ibid. s. 51.

³²⁰ Ibid. s. 82–98.

³²¹ Ibid. s. 57.

³²² Ibid. s. 103.

³²³ Ibid. s. 105.

³²⁴ Ibid. s. 9.

till länspolisen (svarsfrekvensen var 66 procent).³²⁵ Kartläggningen visade bland annat att ungdomarnas utsatthet var osynliggjord inom socialtjänsten, skolan, ungdomsmottagningarna och polisen. Det beskrevs som troligt att detta var en konsekvens av bristfällig kunskap om sexualitet, sexuell utveckling och hedersrelaterat våld bland de yrkesverksamma.³²⁶ Inom ramen för kartläggningen fick författarna kännedom om 53 ungdomar som utsatts för, eller som levde under hot om att bli utsatta för, hedersrelaterat våld på grund av sexuell läggning. I slutdiskussionen understryks att det verkliga antalet utsatta ungdomar kan antas ha varit betydligt fler.³²⁷ Kartläggningen visade att hedersrelaterat våld mot ungdomar på grund av sexuell läggning inte var typiskt för en enskild kultur, etnicitet eller religion.³²⁸

Inom ramen för ett regeringsuppdrag om att kartlägga förekomsten av arrangerade äktenskap mot en parts vilja publicerade dåvarande Ungdomsstyrelsen 2009 rapporten *Gift mot sin vilja*. I den analyseras data från genomförda enkäter i fyra delstudier.³²⁹ I den första delstudien analyserades data från en enkätundersökning som genomförts 2008 där cirka 2 300 elever i årskurs nio vid 36 skolor i Stockholms stad deltagit (svarsfrekvens 83 procent).³³⁰ Två enkätfrågor låg till grund för analysen om deltagarna upplevde att de fritt fick välja sin framtida partner eller om de hade begränsningar i detta val. Det var dels en fråga om deltagarna skulle få gifta sig/bli sambo med vem de ville i framtiden, dels en fråga om vem som skulle välja deras framtida partner.³³¹ Utifrån svaren på dessa två frågor kategoriserades deltagarna i tre grupper. Den första gruppen inkluderade deltagare som inte hade några begränsningar i valet av framtida partner, den andra gruppen dem som hade ett villkorat val av framtida partner (viss grad av begränsningar) och den tredje gruppen dem som förväntades följa andras vilja i valet av framtida partner (starka begränsningar).³³² Enligt författarna var det ungdomar i den tredje gruppen som kunde sägas befinna sig i en situation där de riskerade att utsättas för tvångsäktenskap.³³³ I enkäten ingick inte någon fråga om huruvida en deltagare identifierade sig som hbtq-person.³³⁴ Däremot hade deltagare som uppgett att de utsatts för kontroll, kränkande behandling, hot och/eller våld i familjen tillfrågats om de hade utsatts för detta på grund av att deras sexuella läggning inte accepterades.³³⁵ Enligt

³²⁵ Länsstyrelsen i Skåne län (2004) s. 29–30.

³²⁶ Ibid. s. 134.

³²⁷ Ibid. s. 133.

³²⁸ Ibid. s. 6.

³²⁹ Ungdomsstyrelsen (2009) s. 9.

³³⁰ Ibid. s. 85–86. Deltagarna motsvarade 30 procent av samtliga elever i årskurs nio i Stockholm stad. Ibid s. 112.

³³¹ Ibid. s. 88.

³³² Ibid. s. 90. Av flickorna kategoriserades 73 procent som tillhörandes den första gruppen, 14 procent som tillhörandes den andra gruppen och 13 procent som tillhörandes den tredje gruppen. Av pojkarna kategoriserades 82 procent som tillhörandes den första gruppen och 9 procent som tillhörandes den andra respektive tredje gruppen. Ibid. s. 92.

³³³ Ibid. s. 112–113.

³³⁴ För enkäten se bilaga 2 till Schlytter et al. (2009).

³³⁵ Sexuell läggning hade exemplifierats i frågan som att respondenten gillar en person av samma kön, se Ibid. s. 174.

resultaten svarade en större andel av de utsatta flickorna respektive pojkarna i grupp 3 att det var för att deras sexuella läggning inte accepterades jämfört med de utsatta flickorna och pojkarna i grupp 1 och 2.³³⁶ Deltagarna hade även tillfrågats om de fick vara tillsammans med någon av samma kön. Över hälften av pojkarna respektive flickorna i grupp 2 och 3 svarade att de inte tilläts ha en samkönad relation. Av flickorna och pojkarna i grupp 1 uppgav 13 respektive 28 procent att de inte tilläts ha en samkönad relation. Författarna uppmärksammar att även bland de ungdomar som upplevde att de själva fritt väljer sin framtida partner var det många som trots allt upplevde begränsningar när det kom till samkönade relationer.³³⁷

I en annan av delstudierna i Ungdomsstyrelsens rapport analyserades data från en enkätundersökning genomförd av Socialstyrelsen inom ramen för ett regeringsuppdrag om att kartlägga hedersrelaterat våld och förtryck. Enkäten hade besvarats av 5 238 gymnasieungdomar i årskurs 2 vid 98 skolor i Sverige.³³⁸ I Ungdomsstyrelsens analys av materialet var syftet att analysera vilka som kunde sägas leva med tanken på att mot sin vilja bli gifta genom ett arrangerat äktenskap och hur deras livsvillkor såg ut. Deltagarna kategoriserades i två grupper utifrån svaren på två frågor; dels om de själva fick välja vem de skulle gifta sig med/leva sitt liv tillsammans med och dels om de var oroliga för att en förälder eller annan vuxen i familjen skulle bestämma vem de skulle gifta sig med/leva tillsammans med.³³⁹ I analysen jämfördes situationen bland dem som enligt kategoriseringen hade ett fritt val med situationen bland dem som hade ett begränsat val. Enkäten innehöll inte någon fråga om deltagaren identifierade sig som hbtq-person.³⁴⁰ Däremot fanns det en fråga om deltagarna trodde att deras föräldrar skulle acceptera att de var homo- eller bisexuella. Skillnaden mellan dem som hade ett fritt val och dem som har ett begränsat val beskrevs som markant. Framför allt var skillnaden stor när det kom till andelen i respektive grupp som uppgett att föräldrarna i ett sådant scenario skulle ta avstånd från dem eller att föräldrarna skulle straffa dem hårt. Av ungdomarna med ett fritt val uppgav 4 procent att deras mamma skulle ta avstånd från dem och 5 procent att deras pappa skulle ta avstånd från dem i ett sådant scenario. Lika många uppgav att deras mamma respektive pappa skulle straffa dem hårt. Av ungdomar med ett begränsat val var det 26 procent som menade att deras mamma respektive pappa skulle ta avstånd från dem. Vidare uppgav 32 procent att deras mamma och 36 procent att deras pappa skulle straffa dem hårt. Av personerna som hade ett begränsat val uppgav 46 procent att de utsatts för begränsningar såsom kontroll, hot eller våld av en förälder eller annan vuxen i familjen. Motsvarande siffra var 16 procent för dem med fritt val. När deltagarna tillfrågades om orsakerna svarade 25 procent av

³³⁶ Ungdomsstyrelsen (2009) s. 104–105.

³³⁷ Ibid. s. 94.

³³⁸ I rapporten *Frihet och ansvar* som publicerades av Socialstyrelsen 2007 beskrivs hur det i det ursprungliga uppdraget ingått att särredovisa omfattningen av hedersrelaterat våld och hot mot ungdomar på grund av deras sexuella läggning. Detta uppdrag hade dock omformulerats till att kartläggningen skulle inkludera uppgifter om homo- och bisexuella ungdomar samt att omfattningen skulle analyseras så långt som möjligt. I rapporten beskrivs bortfallet i undersökningen med gymnasieungdomar i årskurs 2 som mycket stort och statistiskt sett hade det varit 50 procent. Socialstyrelsen (2007) s. 26–27, 78.

³³⁹ Ungdomsstyrelsen (2009) s. 118.

³⁴⁰ För enkäten se bilaga 3 till Socialstyrelsen (2007).

dem med begränsat val och 2 procent med fritt val att det varit för att deras sexuella läggning inte accepterades.³⁴¹

I en annan av delstudierna hade en enkät skickats till 17 olika verksamheter som arbetade med unga utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck, varav 14 svarade. Totalt visade undersökningen att verksamheterna hade kännedom om 806 personer under 25 år som under 2008 varit utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.³⁴² Under 2008 hade verksamheterna totalt haft kännedom om 248 personer (varav 242 var kvinnor) yngre än 25 år som hade blivit utsatta för arrangerade äktenskap mot sin vilja eller som befunnit sig i en situation där de riskerade att utsättas. Fem verksamheter hade kännedom om sammanlagt åtta fall där en ung person riskerade eller hade utsatts för ett arrangerat äktenskap mot sin vilja på grund av att familjen inte accepterade den ungas sexuella läggning.³⁴³

Kommunernas, landstingens, sjukvårdsregionernas och kvinnojourernas arbete med våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld granskades i den nationella tillsynen 2012–2013. Den visade att arbetet med särskilt utsatta grupper, däribland våldsutsatta hbt-personer, och arbetet mot hedersrelaterat våld behövde förbättras i flertalet kommuner.

I Socialstyrelsens kartläggning av skyddade boenden från 2012 uppgav 91 procent av boendena att personalen hade kompetens att ta emot personer utsatta för hedersrelaterat våld och 67 procent att de hade kompetens att ta emot hbt-personer.³⁴⁴ År 2016 publicerade Socialstyrelsen resultaten av en enkätundersökning med syfte att undersöka kvaliteten i skyddade boenden i Sverige. Av de 157 skyddade boenden som enkäten skickats till svarade 64 procent.³⁴⁵ Cirka 80 procent uppgav att de tog emot hbtq-personer och 95 procent uppgav att de tog emot personer utsatta för hedersrelaterat våld. Tio boenden uppgav dock att de endast tog emot hbtq-personer med en kvinnlig könsidentitet.³⁴⁶ Närmare 90 procent av boendena uppgav att de hade kompetens att ta emot personer utsatta för hedersrelaterat våld och 63 procent uppgav att de hade kompetens att ta emot hbtq-personer. Kompetens definierades i sammanhanget som att någon i personalen hade genomgått en särskild utbildning inom området eller hade fått det inom ramen för sina högskolestudier. Det uppmärksammas i rapporten att gällande hedersrelaterat våld fanns det en överensstämmelse mellan andelen som tog emot utsatta

³⁴¹ Ungdomsstyrelsen (2009) s. 137–138.

³⁴² Ibid. s. 155–156.

³⁴³ Ibid. s. 157, 159.

³⁴⁴ Socialstyrelsen (2013a) s. 21. I Socialstyrelsens vägledning om skyddat boende från 2013 beskrivs bland annat att hedersrelaterat våld kan vara relaterat till att familjen inte accepterar en persons sexuella läggning, könsidentitet eller könsuttryck. Vikten av att beakta att även partnern till en person som utsätts för hedersrelaterat våld kan vara mycket utsatt framhålls. Mot bakgrund av detta uppmärksammar Socialstyrelsen behovet av att även partnern inkluderas i hot- och riskbedömningen. Socialstyrelsen (2013b) s. 56.

³⁴⁵ Socialstyrelsen uppmärksammar i rapporten att svarsfrekvensen var relativt låg och slutsatser bör dras med försiktighet. Socialstyrelsen (2016) s. 13.

³⁴⁶ Socialstyrelsen (2016) s. 16.

personer och som hade kompetens inom området. När det bland annat kom till hbtq-personer beskrevs det dock finnas ett kompetensunderskott.³⁴⁷

År 2016 presenterade Länsstyrelsen i Stockholms län en kartläggning av skyddat boende för särskilt utsatta personer, inkluderat hbtq-personer och personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck, i Sverige.³⁴⁸ Kartläggningen byggde på en stickprovsundersökning med 60–70 telefonintervjuer med företrädare från kommuner och skyddade boenden.³⁴⁹ I rapporten beskrivs att resultaten av tidigare kartläggningar pekat på att förmågan hos utförare av skyddade boenden att ta emot särskilt utsatta personer är relativt god i Sverige. Det framhålls dock att sådana kartläggningar byggd på enkätundersökningar där frågor ställts om personalens övergripande kompetens och kapacitet. Enligt rapporten kan det förhålla sig så att personal trots kompetensutveckling ändå inte upplever sin kompetens som tillräcklig när boendet får frågor om att ta emot personer med särskilda behov.³⁵⁰

³⁴⁷ Ibid. s. 31–32.

³⁴⁸ Länsstyrelsen i Stockholms län (2016) s. 16.

³⁴⁹ Ibid. s. 14.

³⁵⁰ Ibid. s. 7, 13.

Sammanfattning

Under det senaste decenniet har antalet studier som kan bidra med kunskap om hbtq-personers utsatthet för våld ökat, både i Sverige och i andra länder. Sammantaget visar forskningen att erfarenheter av att utsättas för våld är vanligt förekommande bland hbtq-personer, inklusive våld från en partner och sexuellt våld. I flera studier framhåller forskarna vikten av att yrkesverksamma som kan komma i kontakt med våldsutsatta hbtq-personer får ökad kunskap och utbildning inom området.

I Sverige är forskningen alltså begränsad när det gäller partnervåld mot hbtq-personer. I det internationella forsknings- och kunskapsläget fokuserar en stor del av studierna om partnervåld på situationen bland personer med olika sexuella läggningar, och det behövs ökad kunskap om partnervåld mot transpersoner.

En betydande del av forskningen om våld mot hbtq-personer som presenterats i detta kunskapsunderlag har genomförts i Nordamerika, framför allt i USA. Svårigheterna att utifrån dessa studier dra slutsatser om situationen bland hbtq-personer i Sverige bör beaktas. Att Sverige är ett relativt öppet och tolerant land där hbtq-personer har ett jämförelsevis starkt rättsligt skydd påpekas i flera studier.

Det finns även metodologiska begränsningar som att studier om transpersoners utsatthet för våld i stor utsträckning bygger på webbaserade enkäter med ett självselektivt urval av deltagare. Dock har det på senare år tillkommit studier som baserar sig på relativt omfattande datainsamlingar med transpersoner, såväl i USA som i Europa.

I genomgången av studier om våld mot personer med sexuell minoritetsidentitet prioriterades undersökningar som byggd på slumpmässiga urval av deltagare. Även i en del av dessa studier ombeds läsaren tolka resultaten med försiktighet då antalet deltagare med sexuell minoritetsidentitet varit lågt. Det är också viktigt att beakta att det i många studier endast framgår hur deltagarna identifierar sin sexuella läggning vid tiden för studien, inte vid tiden för våldsutsattheten. Att studier utformats på olika sätt försvårar vidare jämförelser av resultat och möjligheten att dra generella slutsatser.

Våldsutsatthet och sexuell läggning

Ett av de oftast återkommande resultaten i såväl svenska som nordamerikanska studier som kan bidra med kunskap om våldsutsatthet bland sexuella minoriteter är att våldet mot bisexuella kvinnor framstår som särskilt omfattande. Detta inkluderar såväl undersökningar om partnervåld genomförda i Nordamerika som undersökningar om hälsa i Sverige där utsattheten för fysiskt våld ingått. Det är svårt att spekulera kring resultaten. Den bisexuella identiteten har varit relativt osynliggjord såväl inom forskningen som i samhället i stort och kunskapen om våld mot bisexuella kvinnor och deras levnadsvillkor är begränsad. Det finns därför ett stort behov av framtida forskning som kan bidra till en fördjupad kunskap om bisexuella kvinnors utsatthet för våld. Detta gäller såväl dejtingvåld som sexuellt våld mot unga bisexuella kvinnor och partnervåld mot vuxna bisexuella kvinnor. Studier har också presenterat höga prevalenssiffror för våld mot homosexuella kvinnor samt bi- och homosexuella män, och behovet av ytterligare forskning om våld mot olika grupper av personer med sexuella minoritetsidentiteter är stort. Detta inkluderar forskning om sexuellt våld, inklusive hatmotiverat sexuellt våld, och partnervåld i såväl samkönade som olikkönade

relationer. Resultaten av studier från USA som presenterats i detta kunskapsunderlag indikerar att bisexuella kvinnor och mäns erfarenheter av partnervåld framför allt handlat om våld i olikkönade relationer.

Våld mot transpersoner

Kunskapen om partnervåld mot transpersoner är begränsad. Studier från andra länder än Sverige har dock redovisat relativt höga siffror för partnervåld mot transpersoner. Studier har också visat hur våldet i en del fall riktas mot könsidentiteten och att en våldsutövande partner kan använda makt- och kontrollstrategier som utnyttjar den patologisering av transpersoner och transfobi som finns i samhället.

Transpersoner är inte en homogen grupp och begreppet inkluderar ett spektrum av identiteter. I och med att forskningen alltfjämt är begränsad går det inte i dagsläget att avgöra hur utsattheten för partnervåld skiljer sig åt bland transpersoner. Behovet av framtida forskning är stort, inte minst i Sverige. Det behövs även forskning som kan ge ytterligare kunskap om sexuellt våld, inklusive hatmotiverat sexuellt våld, mot transpersoner. En omfattande europeisk undersökning visade att hatmotiverat våld oftare hade haft inslag av sexuellt våld om en transperson utsatts jämfört med samtliga grupper av personer med sexuell minoritetsidentitet med undantag för bisexuella kvinnor.

Hedersrelaterat våld och förtryck mot unga hbtq-personer

Antalet studier och kartläggningar om hedersrelaterat våld och förtryck mot unga hbtq-personer är mycket begränsat. I det material som presenterats här framkommer en bild där unga hbtq-personer i en hederskontext är mycket utsatta. Bristande kunskap bland yrkesverksamma lyfts fram som en faktor som ytterligare ökar utsattheten. Det finns således ett stort behov av kunskap och forskning om hedersrelaterat våld och förtryck mot unga hbtq-personer.

- Flera studier visar att hbtq-personer i stor utsträckning utsätts för våld, inklusive partnervåld och sexuellt våld.
- I studier om våld mot personer med sexuell minoritetsidentitet framstår våldet mot bisexuella kvinnor som särskilt omfattande.
- Studier har presenterat relativt höga siffror för partnervåld mot transpersoner.
- Hbtq-personer som växer upp i en hederskontext framstår som mycket utsatta. På detta område är antalet studier och kartläggningar ännu ytterst begränsat.
- Diskriminering och stigmatiserande attityder bidrar till att försvåra för våldsutsatta hbtq-personer att söka hjälp och anmäla förövaren.
- Den heterosexism, homo-, bi- och transfobi som finns i samhället kan utnyttjas av den våldsutövande partnern.

Avslutande reflektioner

Avslutningsvis konstaterar NCK att:

Våld mot hbtq-personer är en kränkning av mänskliga rättigheter och ett allvarligt samhällsproblem.

Alla våldsutsatta personer har samma rätt till stöd och ett respektfullt och professionellt bemötande, oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck. För att detta ska bli verklighet krävs kunskapshöjande insatser som motverkar diskriminering och stigmatisering av hbtq-personer.

Ytterligare forskning behövs för att öka kunskapen om hbtq-personers situation i Sverige och om hur samhällets stöd och hjälp kan förbättras.

Referenser

Ahmed, Ali M., Aldén, Lina & Hammarstedt, Mats (2013) Perceptions of gay, lesbian, and heterosexual domestic violence among undergraduates in Sweden. *International Journal of Conflict and Violence*. 2013(7):2, s. 249–260.

ALMAeuropa & RFSL ungdom (2012) *HBT & heder: råd till yrkesverksamma*. Stockholm: ALMAeuropa.

Axelsson, Jakob, Modén, Birgit, Rosvall, Maria & Lindström, Martin (2013) Sexual orientation and self-rated health: the role of social capital, offence, threat of violence, and violence. *Scandinavian Journal of Public Health*. 2013(41):5, s. 508–515.

Barrett, Betty Jo (2015) Domestic violence in the LGBT community. *Encyclopedia of Social Work*. Online Publication Date: March 2015. National Association of Social Workers and Oxford University Press.

Barrett, Betty Jo & Sheridan, Daphne Vanessa (2017) Partner Violence in Transgender Communities: What Helping Professionals Need to Know. *Journal of GLBT Family Studies*. 2017(13):2, s. 137–162.

Barrett, Betty Jo & St. Pierre, Melissa (2013) Intimate Partner Violence Reported by Lesbian-, Gay-, and Bisexual-Identified Individuals Living in Canada: An Exploration of Within-Group Variations. *Journal of Gay & Lesbian Social Services*. 2013(25):1, s. 1–23.

Blosnich, John R. & Horn, Kimberly (2011) Associations of discrimination and violence with smoking among emerging adults: differences by gender and sexual orientation. *Nicotine & Tobacco Research*. 2011(13):12, s. 1284–1295.

Bränström, Richard, Hatzenbuehler, Mark L. & Pachankis, John E. (2015) Sexual orientation disparities in physical health: age and gender effects in a population-based study. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*. 2016(51):2, s. 289–301.

Bränström, Richard (2017) Minority stress factors as mediators of sexual orientation disparities in mental health treatment: a longitudinal population-based study. *Journal of Epidemiology and Community Health*. 2017:71, s. 446–452.

Burczycka, Marta (2016) *Section 1: Trends in self-reported spousal violence in Canada, 2014*. 2016-01-21. Tillgänglig via: <http://www.statcan.gc.ca/pub/85-002-x/2016001/article/14303/01-eng.htm> (Hämtad 2017-05-05).

Calton, Jenna M., Cattaneo Bennett, Lauren & Gebhard, Kris T. (2015) Barriers to Help Seeking for Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, and Queer Survivors of Intimate Partner Violence. *Trauma, Violence, & Abuse*. 2015(17):5, s. 585–600.

Carroll, Aengus & Mendos, Lucas Ramón (2017) *State-Sponsored Homophobia – A World Survey Of Sexual Orientation Laws: Criminalisation, Protection And Recognition*. Geneva: International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association. Tillgänglig via:

http://ilga.org/downloads/2017/ILGA_State_Sponsored_Homophobia_2017_WEB.pdf
(Hämtad 2017-08-28).

Centers for Disease Control and Prevention (u.å.) *YRBSS Frequently Asked Questions*. Tillgänglig via: <https://www.cdc.gov/healthyouth/data/yrbs/faq.htm#methodology>
(Hämtad 2017-04-05).

Chantler, Khatidja, Gangoli, Geetanjali & Hester, Marianne (2009) Forced marriage in the UK: Religious, cultural, economic or state violence? *Critical Social Policy*. 2009(29):4, s. 587–612.

Council of Europe (2011a) *Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet*. Europarådets fördragsserie – nr 210. Tillgänglig via: <http://www.coe.int> (Hämtad 2017-04-21).

Council of Europe (2011b) *Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence – Explanatory Report*. CETS No. 210. Tillgänglig via: <http://www.coe.int> (Hämtad 2017-04-21).

Dank, Meredith, Lachman, Pamela, Sweig, Janine M. & Yahner, Jennifer (2014) Dating violence experiences of lesbian, gay, bisexual, and transgender youth. *Journal of Youth and Adolescence*. 2014(43):5, s. 846–857.

Darj, Frida, Nathorst-Böös, Hedvig & Jarl-Åberg, Cecilia (2011) *HBT & heder: en intervjustudie om unga HBT-personer som lever i familjer med hedersnormer*. Stockholm: ALMAeuropa.

Drabble, Lauri, Trocki, Karen F., Hughes, Tonda L., Korcha, Rachael A. & Lown, Anne E. (2013) Sexual orientation differences in the relationship between victimization and hazardous drinking among women in the National Alcohol Survey. *Psychology of Addictive Behaviors*. 2013(27):3, s. 639–648.

Edwards, Katie M., Sylaska, Kateryna M. & Neal, Angela M. (2015) Intimate Partner Violence Among Sexual Minority Populations: A Critical Review of the Literature and Agenda for Future Research. *Psychology of Violence*. 2015(5):2, s. 112–121.

European Union Agency for Fundamental Rights (u.å.a) *Survey data explorer – LGBT Survey 2012*. Tillgänglig via: <http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources/data-and-maps/survey-data-explorer-lgbt-survey-2012> (Hämtad 2017-06-09).

European Union Agency for Fundamental Rights (u.å.b) *EU LGBT survey – Technical report: Methodology, online survey, questionnaire and sample*. Tillgänglig via: [file:///C:/Users/madsu110/Downloads/eu-lgbt-survey-technical-report_en%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/madsu110/Downloads/eu-lgbt-survey-technical-report_en%20(2).pdf)
(Hämtad 2017-09-05).

European Union Agency for Fundamental Rights (2014a) *Violence against women: an EU-wide survey. Survey methodology, sample and fieldwork*. Technical Report. Luxembourg: European Union Agency for Fundamental Rights. Tillgänglig via: <http://fra.europa.eu> (Hämtad 2017-03-08).

European Union Agency for Fundamental Rights (2014b) *Violence against women: an EU-wide survey – Main Results*. Luxembourg: European Union Agency for Fundamental Rights. Tillgänglig via: <http://fra.europa.eu> (Hämtad 2017-03-08).

European Union Agency for Fundamental Rights (2014c) *Being Trans in the European Union – Comparative analysis of EU LGBT survey data*. Luxembourg: European Union Agency for Fundamental Rights. Tillgänglig via: <http://fra.europa.eu> (Hämtad 2017-03-20).

European Union Agency for Fundamental Rights (2014d) *EU LGBT survey – European Union lesbian, gay, bisexual and transgender survey. Main results*. Luxembourg: European Union Agency for Fundamental Rights. Tillgänglig via: <http://fra.europa.eu> (Hämtad 2017-03-20).

Folkhälsomyndigheten (2014) *Utvecklingen av hälsan och hälsans bestämningsfaktorer bland homo- och bisexuella personer – Resultat från nationella folkhälsoenkäten Hälsa på lika villkor*. Stockholm: Folkhälsomyndigheten. Tillgänglig via: <https://www.folkhalsomyndigheten.se> (Hämtad 2017-05-11).

Folkhälsomyndigheten (2015) *Hälsan och hälsans bestämningsfaktorer för transpersoner – En rapport om hälsoläget bland transpersoner i Sverige*. Stockholm: Folkhälsomyndigheten. Tillgänglig via: <https://www.folkhalsomyndigheten.se> (Hämtad 2017-05-11).

Folkhälsomyndigheten (2017) *Sexualitet och hälsa bland unga i Sverige UngKAB15 – en studie om kunskap, attityder och beteende bland unga 16–29 år*. Stockholm: Folkhälsomyndigheten. Tillgänglig via: <https://www.folkhalsomyndigheten.se> (Hämtad 2017-08-01).

Foreign & Commonwealth Office and Home Office (2017) *Forced Marriage Unit Statistics 2016*. Tillgänglig via: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/597869/Forced_Marriage_Unit_statistics-_2016.pdf (Hämtad 2017-10-27).

FORGE (2016) *About Us*. Tillgänglig via: <http://forge-forward.org/about/> (Hämtad 2017-04-07).

Friedman, Mark S., Marshal, Michael P., Guadamuz, Thomas E., Wei, Chongyi, Wong, Carolyn F., Saewyc, Elizabeth M. & Stall, Ron (2011) Meta-Analysis of Disparities in Childhood Sexual Abuse, Parental Physical Abuse, and Peer Victimization Among Sexual Minority and Sexual Nonminority Individuals. *American Journal of Public Health*. 2011(101):8, s. 1481–1494.

Goldbach, Jeremy T. & Castro, Carl A. (2016) Lesbian, Gay, Bisexual, and Transgender (LGBT) Service Members: Life After Don't Ask, Don't Tell. *Current psychiatry reports*. 2016(18):6, s. 56.

Goldberg, Naomi G. & Meyer, Ilan H. (2013) Sexual Orientation Disparities in History of Intimate Partner Violence: Results From the California Health Interview Survey. *Journal of Interpersonal Violence*. 2013(28):5, s. 1109–1118.

Grant, Jaime M., Mottet, Lisa A., Tanis, Justin, Harrison, Jack, Herman, Jody L. & Keisling, Mara (2011) *Injustice at Every Turn: A Report of the National Transgender Discrimination Survey*. Washington: National Center for Transgender Equality and National Gay and Lesbian Task Force, 2011. Tillgänglig via: <http://www.transequality.org/> (Hämtad 2017-03-14).

- Guadalupe-Diaz, Xavier L. & Jasinski, Jana (2017) "I Wasn't a Priority, I Wasn't a Victim": Challenges in Help Seeking for Transgender Survivors of Intimate Partner Violence. *Violence Against Women*. 2016 (23): 6, s. 772–792.
- Head, Sarah & Milton, Martin (2014) Filling the Silence: Exploring the Bisexual Experience of Intimate Partner Abuse. *Journal of Bisexuality*. 2014(14):2, s. 277–299.
- Heibert-Murphy, Diane, Ristock, Janice L. & Brownridge, Douglas A. (2011) "The Meaning of "Risk" for Intimate Partner Violence" i Ristock, Janice L. (red.) *Intimate partner violence in LGBTQ lives*. New York: Routledge.
- Hughes, Tonda, McCabe, Sean E., Wilsnack, Sharon C., West, Brady T. & Boyd, Carol J. (2010) Victimization and substance use disorders in a national sample of heterosexual and sexual minority men and women. *Addiction*. 2010(105):12, s. 2130–2140.
- Inspektionen för vård och omsorg (2014) *Våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld – Slutrapport från en nationell tillsyn 2012–2013*. IVO2014-2. Stockholm: Inspektionen för vård och omsorg. Tillgänglig via: <http://www.ivo.se> (Hämtad 2017-08-28).
- James, Sandy E., Herman, Jody L., Rankin, Susan, Keisling, Mara, Mottet, Lisa & Anafi, Ma'ayan (2016) *The Report of the 2015 U.S. Transgender Survey*. Washington, DC: National Center for Transgender Equality. Tillgänglig via: <http://www.transequality.org/> (Hämtad 2017-03-13).
- Kann, Laura, O'Malley Olsen, Emily, McManus, Tim, Kinchen Steve, Chyen, David et al. (2011) *Sexual Identity, Sex of Sexual Contacts, and Health-Risk Behaviors Among Students in Grades 9–12 — Youth Risk Behavior Surveillance, Selected Sites, United States, 2001–2009*. Vol. 60. U.S. Department of Health and Human Services, Centers for Disease Control and Prevention. Tillgänglig via: <https://www.cdc.gov> (Hämtad 2017-03-23).
- Kann, Laura, O'Malley Olsen, Emily, McManus, Tim, Harris, William A., Shanklin, Shari L. et al. (2016) *Sexual Identity, Sex of Sexual Contacts, and Health-Related Behaviors Among Students in Grades 9–12 — United States and Selected Sites, 2015*. MMWR Surveillance Summaries. Vol. 65, No. 9. U.S. Department of Health and Human Services, Centers for Disease Control and Prevention. Tillgänglig via: <https://www.cdc.gov> (Hämtad 2017-03-20).
- Knutagård, Hans (2009) *"Men du har ju blivit våldtagen": om våldtagna mäns ordlöshet*. Malmö: SRHR, Socialmedicinska enheten, Universitetssjukhuset MAS.
- Knutagård, Hans (2015) "Gay and bisexual men raped by men: an invisible group in social work in Sweden" I Fish, Julie & Karban, Kate (red.) *Lesbian, gay, bisexual and trans health inequalities: international perspectives in social work*. Bristol: Policy press.
- Langenderfer-Magruder, Lisa, Walls, Eugene N., Kattari, Shanna K. Whitfield, Darren L. & Ramos, Daniel (2016a) Sexual Victimization and Subsequent Police Reporting by Gender Identity Among Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, and Queer Adults. *Violence and victims*. 2016(31):2, s. 320–331.

Langenderfer-Magruder, Lisa, Whitfield, Darren L., Walls, Eugene N., Kattari, Shanna K. & Ramos, Daniel (2016b) Experiences of Intimate Partner Violence and Subsequent Police Reporting Among Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, and Queer Adults in Colorado: Comparing Rates of Cisgender and Transgender Victimization. *Journal of Interpersonal Violence*. 2016(31):5, s. 855–871.

Lundberg, Tove, Malmquist, Anna & Wurm, Matilda (red.) (2017) *HBTQ+ : psykologiska perspektiv och bemötande*. Stockholm: Natur & kultur.

Länsstyrelsen i Skåne län (2004) *Hedersrelaterat våld mot ungdomar på grund av sexuell läggning*. Skåne i utveckling 2004:24. Malmö: Länsstyrelsen. Tillgänglig via: <http://www.lansstyrelsen.se/skane> (Hämtad 2017-10-13).

Länsstyrelsen i Stockholms län (2016) *Kartläggning av skyddat boende för särskilt utsatta personer*. Länsstyrelsen i Stockholms län. Tillgänglig via: <http://www.lansstyrelsen.se/Stockholm/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/2016/R2016-23-kartlaggning-skyddat-boende-webb.pdf> (Hämtad 2017-08-30).

Länsstyrelsen Östergötland (2017) *Nationella kompetensteamet*. Tillgänglig via: <http://www.lansstyrelsen.se/Ostergotland/SiteCollectionDocuments/Sv/manniska-och-samhalle/manskliga-rattigheter/2017%20Nationella%20kompetensteamet.pdf> (Hämtad 2017-11-03).

Martin-Storey, Alexa (2015) Prevalence of Dating Violence Among Sexual Minority Youth: Variation Across Gender, Sexual Minority Identity and Gender of Sexual Partners. *Journal of Youth and Adolescence*. 2015(44), s. 211–224.

Messinger, Adam M. (2011) Invisible Victims: Same-Sex IPV in the National Violence Against Women Survey. *Journal of Interpersonal Violence*. 2011(26):11, s. 2228–2243.

Messinger, Adam M. (2017) *LGBTQ Intimate Partner Violence. Lessons for Policy, Practice, and Research*. California: University of California Press.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (2015) *FOKUS 15 – Ungas sexuella och reproduktiva rättigheter*. Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor. Tillgänglig via: <https://www.mucof.se> (Hämtad 2017-08-01).

Nationellt centrum för kvinnofrid (u.å.) *Utbildningspaketet Blott du mig älskar*. Tillgänglig via: <http://nck.uu.se/utbildning/utbildningsmaterial/utbildningspaketet-blott-du-mig-alskar> (Hämtad 2017-11-23).

Nationellt centrum för kvinnofrid (2009) *Våld i samkönade relationer – en kunskaps- och forskningsöversikt*. NCK-rapport 2009:2. Uppsala: Nationellt centrum för kvinnofrid, Uppsala universitet. Tillgänglig via: <http://www.nck.uu.se/kunskapsbanken/> (Hämtad 2017-06-04).

Nygren, Katarina G., Öhman, Susanna & Olofsson, Anna (2016) Everyday places, heterosexist spaces and risk in contemporary Sweden. *Culture, Health & Sexuality*. 2016(18):1, s. 45–57.

Overstreet, Nicole M. & Quinn, Diane M. (2013) The Intimate Partner Violence Stigmatization Model and Barriers to Help-Seeking. *Basic and Applied Social Psychology*. 2013(35):1, s. 109-122.

-
- Palm, Anna (2016) *Studies on routine inquiry about violence victimization and alcohol consumption in youth clinics* [dissertation]. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.
- Palm, Anna, Danielsson, Ingela, Skalkidou, Alkistis, Olofsson, Niclas & Högberg, Ulf (2016) Violence victimization – a watershed for young women’s mental and physical health. *The European Journal of Public Health*. 2016(26):5, s. 861–867.
- Pereira, Henrique & Costa, Pedro Alexandre (2016) Modeling the impact of social discrimination on the physical and mental health of portuguese gay, lesbian and bisexual people. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*. 2016(29):2, s. 205–217.
- Priebe, Gisela & Svedin, Carl Göran (2012) Online or offline victimisation and psychological well-being – A comparison of sexual minority and heterosexual youth. *European Child & Adolescent Psychiatry*. 2012(21):10, s. 569–582.
- Priebe, Gisela & Svedin, Carl Göran (2013) Operationalization of three dimensions of sexual orientation in a national survey of late adolescents. *The Journal of Sex Research*. 2013(50):8, s. 727–738.
- Regeringskansliet (u.å.) *En strategi för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck*. Tillgänglig via:
<http://www.regeringen.se/49baf9/contentassets/6aa547fb55c74d1d9f49121119792da9/en-strategi-for-lika-rattigheter-och-mojligheter-oavsett-sexuell-laggning-konsidentitet-eller-konsuttryck> (Hämtad 2017-11-03).
- Regeringens skrivelse (2007/08:39) *Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer*. Skr. 2007/08:39. Tillgänglig via: www.regeringen.se (Hämtad 2017-11-23).
- Regeringens skrivelse (2016/17:10) *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*. Tillgänglig via: <http://www.regeringen.se> (Hämtad 2017-11-03).
- RFSL (2015) *Begreppsordlista*. Publicerad 2015-10-14. Tillgänglig via:
<http://www.rfsl.se/hbtq-fakta/hbtq/begreppsordlista/> (Hämtad 2017-03-15).
- Ristock, Janice L. (2011) Introduction: Intimate partner violence in LGBTQ lives i Ristock, Janice L. (red.) *Intimate partner violence in LGBTQ lives*. New York: Routledge.
- Roch, Amy, Morton, James & Ritchie, Graham (2010) *Out of Sight, Out of Mind?: Transgender People’s Experiences of Domestic Abuse*. LGBT Youth Scotland & Equality Network. Tillgänglig via:
https://www.lgbtyouth.org.uk/files/documents/DomesticAbuseResources/transgender_DA.pdf (Hämtad 2017-08-23).
- Rogers, Michaela (2016) Breaking down barriers: exploring the potential for social care practice with trans survivors of domestic abuse. *Health and Social Care in the Community*. 2016(24):1, s. 68–76.
- Schlytter, Astrid, Högdin, Sara, Ghadimi, Mariet, Backlund, Åsa & Rexvid, Devin (2009) *Oskuld och heder: En undersökning av flickor och pojkar som lever under*

-
- hedersrelaterad kontroll i Stockholm stad – omfattning och karaktär*. Stockholm: Stockholms universitet, Institutionen för socialt arbete.
- Smirthwaite, Goldina & Holmberg, Carin (2014) Uppbrottstrappan: en modell för intersektionellt socialt arbete med våldsutsatta kvinnor. *Tidskrift för genusvetenskap*. 2014(35):2/3, s. 105–128.
- Socialstyrelsen (2007) *Frihet och ansvar: en undersökning om gymnasieungdomars upplevda frihet att själva bestämma över sina liv. Allmänna tendenser med fördjupad analys kring utsatthet för kränkande behandling, hot och/eller våld, särskilt hedersrelaterat våld från nära anhöriga*. Stockholm: Socialstyrelsen. Tillgänglig via: <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer> (Hämtad 2017-08-28).
- Socialstyrelsen (2013a) *Kartläggning av skyddade boenden i Sverige*. Stockholm: Socialstyrelsen. Tillgänglig via: <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer> (Hämtad 2017-08-28).
- Socialstyrelsen (2013b) *Fristad från våld: en vägledning om skyddat boende*. Stockholm: Socialstyrelsen. Tillgänglig via: <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer> (Hämtad 2017-10-27).
- Socialstyrelsen (2016) *Kvalitet i skyddade boenden – En enkätundersökning 2016*. Stockholm: Socialstyrelsen. Tillgänglig via: <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer> (Hämtad 2017-12-01).
- Statskontoret (2016) *Utvärdering av strategin för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck*. Publikation 2016:31. Tillgänglig via: <http://www.statskontoret.se/> (Hämtad 2017-11-03).
- Svedin, Carl Göran & Priebe, Gisela (2009) Unga, sex och internet. I Ungdomsstyrelsen *Se mig: unga om sex och internet*. Ungdomsstyrelsens skrifter 2009:9. Stockholm: Ungdomsstyrelsen. Tillgänglig via: <https://www.mucf.se> (Hämtad 2017-07-04).
- Tornello, Samatha L., Riskind, Rachel G. & Patterson, Charlotte J. (2014) Sexual orientation and sexual and reproductive health among adolescent young women in the United States. *Journal of Adolescent Health*. 2014(54):2, s. 160–168.
- Ungdomsstyrelsen (2009) *Gift mot sin vilja*. Ungdomsstyrelsens skrifter 2009:5. Stockholm: Ungdomsstyrelsen. Tillgänglig via: <https://www.mucf.se> (Hämtad 2017-06-22).
- Ungdomsstyrelsen (2010) *Hon hen han: en analys av hälsosituationen för homosexuella och bisexuella ungdomar samt för unga transpersoner*. Ungdomsstyrelsens skrifter 2010:2. Stockholm: Ungdomsstyrelsen. Tillgänglig via: <https://www.mucf.se> (Hämtad 2017-10-13).
- United Nations Human Rights Council (2011) *Human rights, sexual orientation and gender identity*. A/HRC/RES/17/19. Tillgänglig via: <http://www.ohchr.org> (Hämtad 2017-04-21).
- United Nations Human Rights Council (2014) *Human rights, sexual orientation and gender identity*. A/HRC/RES/27/32. Tillgänglig via: <http://www.ohchr.org> (Hämtad 2017-04-21).

United Nations Human Rights Council (2016) *Protection against violence and discrimination based on sexual orientation and gender identity*. A/HRC/RES/32/2. Tillgänglig via: <http://www.ohchr.org> (Hämtad 2017-04-21).

US Congress (2010) Don't Ask, Don't Tell Repeal Act of 2010. Public Law No: 111–321 (12/22/2010). Tillgänglig via: <https://www.congress.gov> (Hämtad 2017-05-04).

Utbildningsdepartementet (2016) *Regleringsbrev för budgetåret 2017 avseende Uppsala universitet*. Regeringsbeslut 2016-12-20. Tillgänglig via: <http://www.esv.se> (Hämtad 2017-11-02).

Vagi, Kevin J., O'Malley Olsen, Emily, Basile, Kathleen C. & Vivolo-Kantor, Alana M. (2015) Teen Dating Violence (Physical and Sexual) Among US High School Students Findings From the 2013 National Youth Risk Behavior Survey. *JAMA Pediatrics*. 2015(169):5, s. 474–482.

Valentine, Sarah E., Peitzmeier, Sarah M., King, Dana S., O'Cleirigh, Conall, Marquez, Samantha M., Presley, Cara & Potter, Jennifer (2017) Disparities in Exposure to Intimate Partner Violence Among Transgender/Gender Nonconforming and Sexual Minority Primary Care Patients. *LGBT Health*. 2017(4):4, s. 260–267.

Veale, Jaimie, Saewyc, Elizabeth, Frohard-Dourlent, Hélène, Dobson, Sarah, Clark, Beth & the Canadian Trans Youth Health Survey Research Group (2015) *Being Safe, Being Me: Results of the Canadian Trans Youth Health Survey*. Vancouver, BC: Stigma and Resilience Among Vulnerable Youth Centre, School of Nursing, University of British Columbia. Tillgänglig via: https://www.dal.ca/content/dam/dalhousie/pdf/Diff/gahps/SARAVYC_Trans%20Youth%20Health%20Report_EN_Final_Web.pdf (Hämtad 2017-04-05).

Walters, Mikel L., Chen, Jieru & Breiding, Matthew J. (2013) *The National Intimate Partner and Sexual Violence Survey (NISVS): 2010 Findings on Victimization by Sexual Orientation*. Atlanta, GA: National Center for Injury Prevention and Control, Centers for Disease Control and Prevention. Tillgänglig via: <https://www.cdc.gov/> (Hämtad 2017-03-20).

NCK

Nationellt centrum för kvinnofrid | Uppsala universitet
Akademiska sjukhuset | 751 85 Uppsala
Tel: 018-611 27 93 | www.nck.uu.se

NCK-rapport 2018:1 | ISSN 1654-7195